

T.C
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH VE MEDENİYET ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI
TARİH VE MEDENİYET ARAŞTIRMALARI BİLİM DALI

HAYDAR ÇAVUŞ'UN HAYATI VE VAKFİYELERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hilal KAYA ŞİMŞEK

İstanbul
Ocak, 2020

T.C
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH VE MEDENİYET ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI
TARİH VE MEDENİYET ARAŞTIRMALARI BİLİM DALI

HAYDAR ÇAVUŞ'UN HAYATI VE VAKFİYELERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hilal KAYA ŞİMŞEK

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Mehmet Mehdi İLHAN

İstanbul
Ocak, 2020

ÖZET
HAYDAR ÇAVUŞ'UN HAYATI VE VAKFİYELERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ

Hilal KAYA ŞİMŞEK

Yüksek Lisans, Tarih ve Medeniyet Araştırmaları

Tez danışmanı: Prof. Dr. Mehmet Mehdi İLHAN

Ocak-2020, 82 Sayfa

Dergâh-ı Âli Çavuşluğu, Osmanlı sarayında birçok vazifeyi yerine getiren önemli bir meslek grubudur. Bu çalışma, Dergâh-ı Âli Çavuşlarından olan Haydar Çavuş'un hayatını ve vakfiyelerini içermektedir. Çalışmamız, üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Haydar Çavuş'un hayatı, kütüphanelerde yetersiz bilgi bulunmasından dolayı, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki belgeler ışığında yazılmıştır. Haydar Çavuş'un iki adet vakfiyesi vardır. İkinci bölümde, Haydar Çavuş'un iki vakfiyesinin değerlendirilmesi yapıp, vakfedilen cami hakkında arşiv belgelerinden faydalanılarak, cami görevlileri hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde ise vakfiyelerin transkripsiyonu yapılarak, vakfiye metinleri eklenmiştir. Aynı zamanda vakfiyelerin Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi ve Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan nüshalarının karşılaştırılması yapılarak, nüshalarda kullanılan farklı kelimeler, eksik harfler tespit edilmeye çalışılmıştır. Osmanlı Devleti'nde, vakıf kurmanın öneminden bahsedilip, Haydar Çavuş'un kurduğu vakıf sayesinde, Bandırma'da şehirleşmenin başlaması vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Vakıf, Vakfiye, Haydar Çavuş

ABSTRACT
HAYDAR ÇAVUŞ, HIS LIFE AND AN EVALUATION OF HIS
VAKFİYES

Hilal KAYA ŞİMŞEK

Master, Tarih ve Medeniyet Araştırmaları

Thesis Supervisor: Prof. Dr. Mehmet Mehdi İLHAN

January-2020, 82 Pages

The Sergency of Ali Dervish Lodge is a very important group in the Ottoman Empire's palace system that accomplishes lots of duty. This work includes Haydar Çavuş's life and his foundations who were a Çavuş of Ali Dervish Lodge. Our work consists of three chapters. In the first chapter, Haydar Çavuş's life is written in light of the Prime Ministry Ottoman archives because of libraries that have insufficient knowledge. Haydar Çavuş has 2 vakfiyes. In the second chapter, Haydar Çavuş two foundations are assessed and informed about the mosque and its employees that were founded with the benefit of mosques archives. In the third chapter, foundations transcriptions are done and foundation texts are added. At the same time copies of the general directorate of foundation and prime ministry ottoman archives are compared and different words and missing letters are tried to be detected. Finally, the importance of establishing foundations in the Ottoman Empire is mentioned and the beginning of urbanization in Bandırma thanks to the Haydar Çavuş is emphasized.

Key words: Foundation, Vakfiyes, Haydar Çavuş

ÖNSÖZ

Çalışmalarım sırasında bana yardımcı olan ve yol gösteren değerli hocam Prof. Dr. Mehmet Mehdi İLHAN'a şükranlarımı sunarım. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'ndeki vakfiyelere ulaşabilmemi sağlayan değerli arkadaşım Songül ERTEM'e, eşi Vakıflar Genel Müdürü Dr. Adnan ERTEM'e, çalışmamı okuyup, düşüncelerini eksik etmeyen sevgili arkadaşım Behiye CORUKOĞLU'na çok teşekkür ederim. Ayrıca beni her daim destekleyen kıymetli annem Fatma KAYA'ya, kıymetli babam Adem KAYA'ya, sevgili aileme ve değerli eşim Fatih ŞİMŞEK'e teşekkür ederim.

Hilal KAYA ŞİMŞEK

İstanbul-2020

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	ix
GİRİŞ	1
ARAŞTIRMANIN KONUSU.....	4
ARAŞTIRMA YÖNTEMİ.....	4
BİRİNCİ BÖLÜM.....	6
HAYDAR ÇAVUŞ	6
1.1. Hayatı	6
1.1.1. Haydar Çavuş'un Mesleği Olan Dergâh-ı Âli Çavuşluğu	7
1.2. Haydar Çavuş İle İlgili Arşiv Vesikaları	8
İKİNCİ BÖLÜM	13
HAYDAR ÇAVUŞ VAKFİYELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	13
2.1. Vakıf ve Vakfiye Kavramları	13
2.1.1. Vakıf.....	13
2.1.2. Vakfiye	14
2.2. Birinci Vakfiyenin Muhtevası	17
2.2.1. Vakıf Personelinin Görev ve Özellikleri	22

2.3. İkinci Vakfiyenin Muhtevası	26
2.4. Haydar Çavuş Cami İle İlgili Arşiv Vesikaları	30
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	38
VAKFİYELERİN TRANSKRİPSİYONLARI, METİNLERİ VE KARŞILAŞTIRILMALARI	38
3.1. Birinci Vakfiyenin Transkripsiyonu ve İki Farklı Arşivdeki Vakfiye Nüshalarının Karşılaştırılması	38
3.2. İkinci Vakfiyenin Transkripsiyonu ve İki Farklı Arşivdeki Vakfiye Nüshalarının Karşılaştırılması	50
3.3. Vakfiyenin Metni.....	57
3.4. Vakfiye Suretinin Metni.....	61
SONUÇ.....	82
KAYNAKÇA	83
EKLER.....	87
ÖZGEÇMİŞ.....	98

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2.1: Hanelerde Oturması İstenen Görevliler.....	19
Tablo 2.2: Vakfiyede Adı Geçen Görevli Adları Ve Görevleri.....	23
Tablo 2.3: Vakıfta Geçen Görevliler Ve Görevlilere Ödenen Ücretler	24
Tablo 2.4: Vakfiyede Geçen Vakfedilenlerin Açıklamasını Gösteren Tablo.....	25
Tablo 2.5: İkinci Vakfiyede Vakfedilenlerin Bulunduğu Yer, Cins Ve Miktarını Gösteren Tablo	29
Tablo 2.6:Arşiv Vesikalarında Adı Geçen Mütevelliler.....	30
Tablo 2.7: Arşiv Vesikalarında Adı Geçen Tevliyet Görevlileri.....	31
Tablo 2.8: Arşiv Vesikalarında Adı Geçen Katipler.....	32
Tablo 2.9: Arşiv Vesikalarında Adı Geçen Câbiler.....	32
Tablo 2.10: Arşiv Vesikalarında Adı Geçen Kayyımlar.....	32
Tablo 2.11: Arşiv Vesikalarında Adı Geçen Nazırlar.....	32
Tablo 2.12: Arşiv Vesikalarında Adı Geçen Mutasarrıflar.....	33
Tablo 2.13: Arşiv Vesikalarında Adı Geçen İmamlar	35
Tablo 2.14: Arşiv Vesikalarında Adı Geçen Hatipler.....	35
Tablo 2.15: Arşiv Vesikalarında Adı Geçen Müezzinler.....	36
Tablo 2.16: Arşiv Vesikalarında Adı Geçen Cüzhanlar.....	36
Tablo 2.17: Arşiv Vesikalarında Adı Geçen Türbedarlar	36
Tablo 2.18: Arşiv Vesikalarında Adı Geçen Şeyhler.....	36
Tablo 2.19: Arşiv Vesikalarında Adı Geçen Caminin Kürsü Görevlileri.....	37

KISALTMALAR LİSTESİ

DİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi

VGMA: Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

BOA : Başbakanlık Osmanlı Arşivi

A.g.e. : Adı geçen eser

Bkz : Bakınız

Der : Derleyen

Haz. : Hazırlayan

C. : Cilt

S. : Sayı

Nr. : Numara

H : Hicri

M : Muharrem

S : Safer

Ra : Rebi‘u’l-evvel

R : Rebi‘u’l-âhir

Ca : Cemaziye’l-evvel

C : Cemaziye’l-âhir

B : Receb

Ş : Şa‘ban

N : Ramazan

L : Şevval

Za : Zi’l-ka‘de

Z : Zi’l-hicce

M. : Miladi

MD : Mühimme Defteri

TS. MA. e: Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı

EV. D : Evkaf Defteri

AE. SAMD : Ali Emiri Ahmed

C. EV : Cevdet Evkaf

AE. SMST : Ali Emiri Mustafa

İE. EV : İbnülemin Evkaf

AE. SMHD : Ali Emiri Mahmud

AE. SOSM. : Ali Emiri Osman

İ. TAL. : İrade Taltifat

HAT : Hatt-ı Hümayun

AE. SMMD : Ali Emiri Mehmed

Y. MTV. : Yıldız Mütenevvi Maruzat

EV. VKF : Evkaf Vakıf

GİRİŞ

Vakıf, kişinin ahirete intikal ettikten sonra, ardında bıraktığı eseriyle, isminin anılmasına vesile olan bir müessesedir.¹ Vakıf sistemi, hayır için vakfedilen malların kendi gelirlerini üreterek, hayır işleri için oluşacak giderleri karşılaması esasına dayanmaktadır. Bu sistem, hayır işlerini kişilerden arındırarak hayır işlerinin kurumsallaşmasını sağlamakta ve aksi bir durum olmadıkça “işletmenin sürekliliği” esasına uygun olarak hayratın ömrünü sınırsızlaştırmaktadır.

Vakıf, “vakfedilen mal” anlamına da gelir. Çoğul hali, evkâf ve vukûftur. Vakfeden kişi “vâkıf”, vakfedilen mal “mevkuf”, vakıftan yararlanacaklar “mevkûfun aleyh”, vakfin işleyişini yöneten ve idare eden kişi “müteveli” olarak adlandırılır.² Vakıfların araştırma konusu olarak seçilmesinin temelinde daha önce transkripsiyonu olmamış bir metni akademik çevreye kazandırarak hem geçmiş hem geleceğe dönük araştırmalarda temel olma potansiyelinin olmasıdır.

Vakıf sistemi günümüzde halen devam eden kurumsal bir yapıdır. Vakıf sisteminin yaygın olarak kullanıldığı Osmanlı Dönemini anlamak hiç şüphesiz hem bugüne hem de geleceğe ışık tutacaktır.

Bu bağlamda araştırmamızda, Osmanlı’da tarihi bir belge niteliğinde olan “vakfiye” değerlendirmesi başlangıç noktası olarak belirlendi. Bu noktada belirleyici unsur araştırılan vakfiyenin daha önce çalışılmamış olması ve literatürde geçen vakfiye niteliklerini taşıması olmuştur. Çalışmalarımız ışığında aranılan nitelikleri taşıyan Haydar Çavuş Vakfiyesine ulaşılmıştır.

Haydar Çavuş Vakfiyesi pek çok kritik noktaya sahiptir. Özellikle olduğu dönemde Bandırma ilçesinde henüz merkezleşme söz konusu değildir. Bandırma'nın bugünkü merkezleşmesinde vakfiyenin katkısı bulunmaktadır.

Bu amaçla, Başbakanlık Osmanlı Arşivi’ndeki vakfiyeye ulaşabilmek için, önce arşiv taraması ile başlanmıştır. Arşivdeki vakfiyeye ulaştıktan sonra ikinci el kaynaklardan vakıf sahibi hakkında bilgi elde edilmeye çalışılmıştır. Bu esnada, Bandırma’nın kurucusu sayılan Haydar Çavuş’un hayatı ile ilgili araştırmalar yapan Bandırmalı Rahmi Akdaş ile görüşme gerçekleştirilmiştir. İlgili kişinin yönlendirilmesiyle Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğü’nde Haydar Çavuş’un bir vakfiyesi olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

---

¹ İsmet Kayaoğlu, “Vakfın Menşei Hakkında Görüşler”, *Vakıflar Dergisi*, S. 11 (1978): 1.

² H. Mehmet Günay, “Vakıf”, *DİA*, (İstanbul: 2012), C. 42, 475-477.

Bir yandan İstanbul Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki vakfiyenin transkripsiyonunu gerçekleştirirken, bir yandan da Ankara'daki vakfiyeye ulaşılmıştır. İki vakfiyenin farklı kelimeleri olmakla birlikte, temelde aynı olduğu belirlenmiştir.

Haydar Çavuş'un hayatı ile ilgili kütüphanelerde yeterli bilgiye ulaşılamamıştır. Bu yüzden, arşiv araştırmalarına devam edilerek, Haydar Çavuş adı geçen belgeler taranmıştır. Bu belgeler okunarak konularına göre tasniflenmiş ve Haydar Çavuş hayatı ile ilgili birçok belgeye ulaşılmıştır.

Aynı zamanda yaptırdığı dükkân, cami, mektep ve hamamın varlığı vakfın çevresinin ticari açıdan canlanmasını sağlamıştır. Ticaretin, yaşam kalitesini ve koşullarını artırdığı bilinmektedir. Bu açıdan vakıf bir yaşam alanı oluşturmuş ve Haydar Çavuş Bandırma'nın mimarı denecek bir nitelik kazanmıştır.

Bandırmanın gelişimi, gözle görülür bir şekilde artış göstermiş olup, bağlı bulunduğu şehirle rekabet eder hale gelmiştir.³ Bandırma ilçesinin şu anki ilçe merkezi etrafında gelişmesinde Haydar Çavuş vakfının etkisi büyüktür. İstanbul'da yaşayan Haydar Çavuş'un İstanbul yerine vakfın yeri olarak, Bandırma ilçesini seçmiş olması dikkat çekicidir. II. Selim'in (1566-1574) çavuşlarından olduğu, bir müddet Bandırma'da yaşamak zorunda bırakılmış olabileceği söylenmektedir.⁴

İkinci vakfiyesinde “..Mahmiyye-i Konstantiniyye'de Servi Mahallesi'nde hala sâkin olduğum menzil kurbunda..”⁵ şeklinde bahsedildiği üzere, Haydar Çavuş vakfiyesini oluşturduğu sırada İstanbul'da oturmaktadır. Aynı vakfiyede geçen kısımda, Bandırma'da vakfettiği evinde, ölene kadar kendisinin kalmasını şart koşmaktadır. Buradan, Haydar Çavuş'un bazı zamanlar Bandırma'da kaldığını anlamaktayız.⁶

---

³ Şenol Çelik, “Evliya Çelebi'nin Bandırma, Aydıncık (Edincik) ve Erdek İle İlgili Verdiği Bilgiler ve Bunların Değeri”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 15, S. 28-1S, 68.

⁴ Z. Emel Ekim, “Eski Fotoğraflarıyla Ve Belgelerle Haydar Çavuş Camii”, Uluslararası Bandırma ve Çevresi Sempozyumu Tam Metin Bildiriler Kitabı 1, 17-19 Eylül 2018, (Balıkesir: On yedi Eylül Üniversitesi, 2018): 471; Abdülmecit Mutaf, “Haydar Çavuş Camii'nin İnşası ve Vakfiyesinin Kuruluşu”, *Bandırma ve Yakın Çevresi Tarihi*, Der. U.Töre Sivrioğlu, (Bursa, Dora Yayıncılık, 2018), 221.

⁵ VGMA, Nr 733, 128.

⁶ Mutaf, “Haydar Çavuş Camii'nin İnşası ve Vakfiyesinin Kuruluşu”, 221.

Günümüzde Bandırma'nın merkezinde Haydar Çavuş'un vakfettikleri bulunmaktadır.

Vakfiyenin çalışma sistemi temel olarak hamam, dükkân, ev, bahçe gibi gelir sağlayıcı varlıklardan elde edilen gelirin cami ve mektep (çocuklara kuran öğretimi şartı) için harcaması öngörülmüştür.

Araştırmanın Konusu

Tarih biliminin insanlığa en önemli katkılarından biri de geçmiş, yaşanmış olayları değerlendirerek günümüz ve geleceğe ışık tutma gücüdür. Bu bağlamda, Osmanlı döneminde yaygın olarak kullanılan “vakıf sisteminin” değerlendirilmesi önem taşımaktadır.

Çalışmamızın konusu “Haydar Çavuş’un hayatı ve vakfiyelerinin değerlendirilmesi” olarak belirlenmiştir. Haydar Çavuş’un Vakfiyesi, vakıf sistemiyle ilgili kaynaklarda üzerinde durulan niteliklere sahiptir. O dönemde henüz yaşam merkezi olmayan Bandırma ilçesinin yer olarak seçilmesi dikkat çekicidir.

Çalışmamızda; Haydar Çavuş vakfiyesi özelinde Osmanlı Dönemi’nin etkin yapıları olan “vakıf sistemi” anlatılarak, günümüz sivil toplum kuruluşlarının ve akademisyenlerin yeni çalışmalarına dayanak oluşturacak veri sağlamak hedefi ile oluşturulmuştur.

Araştırma Yöntemi

Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Sürece kaynak taraması ile başlanıp, sırasıyla tasnif, tahlil, tenkit ve terkip aşamaları uygulanarak sistematik bilgi üretilmiştir.

Çalışmamızın evrenini "vakfiyeler" oluşturmaktadır. Örneklem seçiminde ise vakfiyenin taşıması gereken nitelikleri taşıdığı belirlenen Haydar Çavuş vakfiyesi "tipik durum örnekleme" türü temel alınarak seçilmiştir. Tipik durum örnekleme tipik, sıradan, normal veya ortalama durumlar tespit edilmek istendiğinde tercih edilmektedir.⁷

Kütüphanelerde yeterli bilgi bulunamaması ve arşiv kaynaklarından yararlanılması "araştırmanın sınırlılıklarını" oluşturmaktadır. Başbakanlık Osmanlı Arşivi’ndeki vesikalar sayesinde, tüm bilgiye ilk elden ulaşılmış olması bakımından faydalı olmuştur. Fakat kaynak çevirisi araştırmanın tamamlanma sürecini uzatmıştır. Ayrıca, Haydar Çavuş’un hayatıyla ilgili yeterli kaynak olmaması vakfiyenin yer

---

⁷ Ali Baltacı, "Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme", *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 7, S. 1 (2018): 246.

seçimi, yönetim şekli gibi karar ve tercih bilgileriyle ilgili unsurlar hakkında bilgi üretme sürecini sınırlamıştır.

Haydar Çavuş'un vakfiyesinin en önemli özelliği sistemli hem ekonomik hem sosyal bir gelişim modeli sunmasıdır. Vakfiyede konumlandırılan dükkan, ev, hamam gelirleri ve kiralari ile cami ve mektep giderleri karşılanarak, yöre halkının yaşam seviyesini hatta şehirleşmenin temel taşlarını oluşturmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

HAYDAR ÇAVUŞ

1.1. Hayatı

Haydar Çavuş'un doğum ve ölüm tarihi belli değildir. Hayatı hakkındaki bilgiye, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'ndeki vakfiyesinden ve Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki belgelerden ulaşılmaktadır. Vakfiyede geçen “..*dergâh-ı âlî çavuşlarından Haydar Çavuş ibni Abdüddâim..*”⁸ kısmından, Haydar Çavuş'un mesleğini ve babasının isminin Abdüddaim olduğunu öğrenmekteyiz.

Vakfiyedeki “..*ben vefât ettikten sonra evlâdımdan ve evlâd-ı evlâdımdan..*”⁹ ibaresinden evli ve çocukları olduğunu anlamaktayız.

Haydar Çavuş, (H. Evâsıt-ı Cemaziye'l-ûla 999) M. 1591 tarihli ilk vakfiyesinde belirttiği üzere; Bandırma'da bir cami, bir mektep, bir hamam, beş adet ev, on beş adet dükkan yaptırıp, iki yüz bin dirhem bağışlamıştır. (H.1016) M. 1608 tarihli ikinci vakfiyesinde de Bandırma'da bir ev, iki bahçe, İstanbul'da da bir ev ve on iki bin dirhem vakfetmiştir.¹⁰

Haydar Çavuş'un, vakfettiği eserlerden dünyadayken yüzünü ahirete döndüğünü ve Allah'ın rızasını kazanmak için, birçok alanda eserler vakfettiğini görmekteyiz. Dünya malının geçiciliğini, ahiretin bakılığını dünyadayken fark edip, bu minval üzere; öldükten sonra da ardında amel defterini açık tutacak sadaka-i cariyeler bırakmıştır.

“*Vefatımdan sonra, Ebâ Eyüp el-Ensari yakınında olan mezarıma..*”¹¹ diye vakfiyede bahsi geçen bölümden anladığımız kadarıyla, Haydar Çavuş'un mezarı Eyüp'tedir.

Haydar Çavuş'un dinine bağlı bir insan olduğu vakfiyesinden belli olmaktadır. Mezarına salih ve mütedeyyin bir insanın türbedar olup, türbesinde her gün bir cüz Kur'an okunmasını istemiştir. Vakfettiği camisinde, Berat gecesinde ve Ramazan

---

⁸ VGMA, Nr 733 (Evâsıt-ı Ca 999) 1591, 123.

⁹ VGMA, Nr 733, 125.

¹⁰ VGMA, Nr 733, 123-128.

¹¹ VGMA, Nr 733, 125.

gecelelerinde, kandil yakılmasını, camide okunacak surelerin isimlerini ve bu sureleri kimin okuması gerektiğini şart koşturmuştur.¹²

1.1.1. Haydar Çavuş'un Mesleği Olan Dergâh-ı Âli Çavuşluğu

Çavuş, eski Türk devletlerinden günümüze kadar gelmiş bir kavram olmakla birlikte, çeşitli hizmetlerde bulunan kişileri ifade eden ve askeri bir rütbe manasına gelen bir terim olarak karşımıza çıkmaktadır. “Bağırma, çağırma, şan, şöhret, ses” anlamlarını ihtiva eden “çav” kökünden meydana gelmektedir. Çavuşların, orduda düzenin sağlanması, padişahın ve diğer kumandanlardan aldıkları emirleri, askerlere iletme görevlerini icra ederlerken; seslerini yükselttikleri için, bu ismi almış oldukları düşünülmektedir.¹³

Dergâh-ı Âli veya Dergâh-ı Mualla; padişah sarayı, hükümet merkezi anlamında kullanılmaktadır. Padişaha bağlı çalışan saray görevlilerini ifade ederken, mesleğin başına dergâh-ı âli eklenerek, dergâh-ı âli çavuşları tabiri kullanılmıştır.¹⁴ Divan-ı Hümayun çavuşları ile aynı anlama gelmektedir.¹⁵

Eski Türk devletlerinde de var olan çavuşluk, Osmanlı Devleti'nde daha kurumsal hale gelmiştir. Osmanlı Devleti'nde, çavuşların birçok görevi vardı.

Divan-ı Hümayun çavuşları, merasimlerde teşrifatçılık yapar, devlet protokolünde bulunurdu. Divan-ı Hümayun çavuşlarından, tecrübesi fazla olanlar, önemli görevler için taşraya giderlerdi.¹⁶ Devletin, idari, askeri ve diplomatik işlerinin yürütülmesinde, çavuşların önemi büyüktü. Elçilik, İnfazcılık, ulaklık, teşrifatçılık gibi çeşitli görevlerde bulunmuşlardır.¹⁷ Padişahın yaptığı gezilerde, gerek atlı gerekse yaya olarak, yolu açarlardı.¹⁸ Divan çavuşları, hırsızların, cinayet

---

¹² VGMA, Nr 733, 124.

¹³ O. Fuad Köprülü, “Çavuş”, *DİA*, (İstanbul: 1993), C. 8, 236.

¹⁴ Abdülkadir Özcan, “Dergâh-ı âli”, *DİA*, (İstanbul: 1994), C. 9, 174.

¹⁵ M. Zeki Pakalın, “*Osmanlı Tarih Deyimleri ve Sözlüğü*”, 2 bs. (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1971), C. 1, 426.

¹⁶ Ümit Koç, “XVI. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Çavuşluk Teşkilatı” *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Dergisi*, C. 12, S. 2, (2002): 395.

¹⁷ Uğur Altuğ, “Kanuni Sultan Süleyman Döneminde Dergâh-ı Âli Çavuşluğunun Kariyer Yolları ve Çavuşlar”, *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, C. 3, S. 5, (2016): 116.

¹⁸ Erol Özbilgen, “*Bütün yönleriyle Osmanlı*”, (İstanbul: İz Yayıncılık, 2011), 159.

işleyenlerin ve eşkıyaların yakalanması gibi vazifeleri olduğunda; yardım almak gayesiyle kadınlara başvurabildikleri gibi, kaleden hisar eri isteyebilir ve iskele eminlerinden de gemi talebinde bulunabilirdi.¹⁹ Kadıların yanında davalarda bulunur, mübaşirlik yaparlardı.²⁰

Divan-ı Hümayun'da karara bağlanmış hükümler, belirli yerlere ulak ile yollanırdı. Bu hükümler kiminle yollanıyorsa, mühimme defterinin üzerine not edilirdi. Divan toplantılarında alınan kararlar, emir, ferman ve mektuplar çavuşlar ile çeşitli yerlere gönderilirdi. Çavuşların, gidecekleri yere rahat ve hızlı gidebilmesi için, geçeceği yollardaki kadınlara, beylerbeyine, sancak beylerine hükümler yazılıp, ulaklık görevi verilen çavuşa her konuda yardım etmeleri talep edilirdi.²¹

1.2. Haydar Çavuş İle İlgili Arşiv Vesikaları

Kütüphanelerde Haydar Çavuş ile ilgili yeterli bilgi bulunamamıştır. Tarihi kesinlik arz eden, Haydar Çavuş'un (H. Evâsıt-ı Ca 999) M.1591 ve (H. Evâil-i Zilhicce 1016) M. 1608 yıllarında yazdırdığı vakfiyeleridir.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki vesikalarda, Haydar Çavuş'un isminin geçtiği ilk vesika, (H. 10 S 968) M. 31 Ekim 1560 yılına ait olan "*Osman, Ali, Haydar ve diğer dört neferin, Vezir Ahmet Paşa tarafından, çavuşlar zümresine ilhak oldukları*" hakkındaki belgedir.²² Bu belgede ismi geçen Haydar Çavuş'un, çalışmamıza konu olan Haydar Çavuş ile aynı kişi olup olmadığından emin olamamaktayız.

(H. 27 Z 991) M. 11 Ocak 1584'te yazılan belgede Ankara'nın Ayvacık köyünden olan Haydar Çavuş'un vefatından bahsedilmektedir.²³ Belgelerde bu tarihe kadar bahsedilen Haydar Çavuş, bizim çalışmamıza konu olan Haydar Çavuş da olabilir, burada vefat eden Ankaralı Haydar Çavuş da olabilir. Bunu bilememekteyiz.

---

¹⁹ Murat Uluskan, "*Divân-ı Hümayun Çavuşları*", (Yayımlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2004), 111.

²⁰ A.g.e., 110.

²¹ A.g.e., 126.

²² BOA, MD, 4/1520.

²³ BOA, MD, 50/60.

(H. 29 L 992) M. 3 Kasım 1584 yılında “*Anadolu Beylerbeyine: Haydar Çavuş’un oğlu Mehmet’e tımar tevcihi*”²⁴ deniyor. Bu belgede, Haydar Çavuş’un oğlu Mehmet diye bahsedilen kişinin, bir sene önce vefat eden Ankara’nın Ayvacık köyünden olan Haydar Çavuş’un oğlu olduğu kuvvetle muhtemeldir.

Halkın güvenliği ve toplumun asayişini sağlama görevlerinde bulunmuştur: (H. 18 S 973) M. 14 Eylül 1565 yılında Tuna Nehri’nde yaşanan hırsızlık ve haramilik olayları sonucunda eşkıyaların yakalanması için, Haydar Çavuş’a gereken tüm yardımların yapılması gerektiği ve kendisine yardımcı olması için istediği kadar hisar eri verilmesi gerektiği belirtilmiştir.²⁵

(H. 19 S 973) M. 15 Eylül 1565 yılında Tuna Nehri’ndeki eşkıyaların halka zarar vermeleri noktasında, adamlar görevlendirilmiştir. Eşkıyalar bu durumu farkedince kaçmışlar, yakalamaya gelen adamlar gidince, eşkıyalar tekrar ortaya çıkmışlardır. Halkın huzuru bozulmuştur. Tuna Nehri’nin Boğdan kıyılarının korunması için Haydar Çavuş görevlendirilmiştir.²⁶

(H. 29 Ş 996) M. 24 Temmuz 1588’de Boğdan voyvodasının hanımı, Asitane’ye geleceğinden, yollarda kendilerine yardımcı olunması, isteklerinin karşılanması hususunda hakkında yazılan hüküm, Haydar Çavuş’a verilmiştir.²⁷

Haydar Çavuş’a verilen ulak hükümleri şu şekildedir:

(H. 23 Ra 988) M. 8 Mayıs 1580 senesinde Belgrad’a varınca²⁸ ve (6 Safer 989) M. 12 Mart 1581 senesinde Menteşe’ye varınca²⁹, Haydar Çavuş’a ulak hükmü verildi.

(H. 26 L 992) M. 31 Ekim 1584’te Üsküp’e,³⁰ (29 Zilhicce 993) M. 22 Aralık 1585’te Yenipazar’a, Trabzon’a, Manisa’ya, Kili ve Akkirman’a,³¹ (29 Zilhicce 994)

---

²⁴ BOA, MD, 54/973.

²⁵ BOA, MD, 5/233.

²⁶ BOA, MD, 5/237.

²⁷ BOA, MD, 64/33.

²⁸ BOA, MD, 39/97.

²⁹ BOA, MD, 42/61.

³⁰ BOA, MD, 55/417.

³¹ BOA, MD, 60/756, 803, 889, 712.

M. 11 Aralık 1586'da İskenderiye'ye,³² (H. 29 Zilhicce 996) M. 19 Kasım 1588'de Antalya'ya³³ varınca, Haydar Çavuş'a ulak hükümleri verildi.

Arzlara verilen cevap mahiyetindeki merkezden gönderilen ve birçok konuyu ihtiva eden emir mahiyetinde olan talimat hükümleri Haydar Çavuş'a verilmiştir:

(H. 13 Ca 996) M. 10 Nisan 1588'de Rumeli Valisi, Sancak Beyi ile birlikte şark seferine çıkanların yanı sıra, sancak muhafazasında da sipahilerin kalmasını arz etmiş ve bu isteğine cevap mahiyetinde hüküm yazılıp, Haydar Çavuş ile gönderilmiştir.³⁴

(H. 29 Ş 996) M. 24 Temmuz 1588'de Eflak voyvodası mektup gönderip, koyun sürücülüğü yapan zımmilerin, kasap olmak için isim yazdırdıkları takdirde, rencide edilmekten korktuklarından, bu zımmilerin kasaplıktan muaf olmalarına dair, İstanbul Kadısına yazılan hüküm Haydar Çavuş'a verilen hükümler arasındadır.³⁵

(H. 29 Ş 996) M. 24 Temmuz 1588'de Boğdan voyvodası, Asitane'ye gönderilmek üzere toplanan akçeyi alacaklılardan istedikleri ve bu para nakit verilecek olursa, irsaliyenin eksik kalacağı beyanıyla borcun davar ve erzak mukabili kapatılmasına dair arzına verilen hüküm talebi Haydar Çavuş'a verilmiştir.³⁶

Reayanın mektup, arz, arzuhal veya bizzat müracaatı üzerine çıkan şikayet ve istek niteliğinde olan hükümler:

(H. 29 Z 996) M. 19 Kasım 1588'de Tatar eşkıyasının, Boğdan'da yol üzerindeki köyleri yağmalaması, insanları esir etmeleri üzerine, Boğdan voyvodası, Tatar beylerine mektup göndermiştir. Bu mektupta, yağmalanan malların ve esirlerin geri verilmesini talep etmiştir. Bu mektup, Haydar Çavuş ile gönderilmiştir.³⁷

(H. 29 Z 996) M. 19 Kasım 1588'de Eflak voyvodası mektup gönderip, bulunduğu durumu anlatmıştır. Marko isimli zımmi, Kıbrıs'ta yaşıyorken, Eflak'a gelip, eşkıya olmuştur. Eflak ve Boğdan'da, birçok insana zulmettiği arz edilerek, bu kişinin Kıbrıs'a sürülmesi ferman olunmuştur. Sürgün edildiği yerden, ne olursa olsun

---

³² BOA, MD, 60/696.

³³ BOA, MD, 64/157.

³⁴ BOA, MD, 63 /38.

³⁵ BOA, MD, 64/31.

³⁶ BOA, MD, 64/32.

³⁷ BOA, MD, 64/212.

salıverilmemesi üzerine uyarıda bulunulmuştur. Kıbrıs Beylerbeyine yazılan hüküm, Haydar Çavuş ile gönderilmiştir.³⁸

(H. 29 Z 996) M. 19 Kasım 1588'de Kazak taifesinin, Memalik-i Mahrusa'ya saldırısına karşı, Bender muhafızlarına yardım için, Eflak'tan dört yüz tüfek kullanan ve sekiz yüz atlı ve zırhlı kişinin Bender'e gönderilmesi hakkında, Eflak voyvodasına yazılan hüküm Haydar Çavuş ile gönderilmiştir.³⁹

(H. 29 Z 996) M. 19 Kasım 1588'de Bağdat'ta Sinan Paşa'ya gönderilen hükümlerde, başka görevler için askere fazla akçe verilip, üç kale fetholunduğu halde askere bir akçe bile verilmediği, bu durumun seferlerin tekrar etmesinden dolayı ortaya çıkan yokluktan kaynaklandığı bildirilerek, askere onar akçe verilip fazlasının hazineye konulması gerektiği,⁴⁰ Hemedan ve Nihavend tarafına gidilirken bazı hisarlar ele geçirilirse, hisarların tamirini gerektiren durumda kul, azap ve hisar eri lazım geldiğinde, bu erlerin İçel hisarlarından tedarik olunması istenmiştir.⁴¹ Bu emirler, Haydar Çavuş'a verilmiştir.

(H. 17 Z 996) M. 7 Kasım 1588'de Karahisar kadısına yazılan hükümde, Karahisar sancağında ferman olunan, akçe tahsili için, Karahisar halkı, bu akçeleri verme konusunda esnek davranarak vermek istememiş olup, zorluk çıkaranların isimlerinin yazılıp bildirilmesi emri Haydar Çavuş'a verilmiştir.⁴²

(H. 25 Z 996) M. 15 Kasım 1588'de Eflak⁴³, Erdel⁴⁴ ve Boğdan⁴⁵ voyvodalarına hüküm: Leh eşkıyasıyla, Kazak eşkıyası birleşip, Boğdan ve Akkirman'a saldırma düşüncesinde oldukları bildirilmekte, Boğdan voyvodasına, yardım edilerek eşkıyaların kovulması hususunda yoldaşlık edilmesi, Boğdan voyvodasının da Eflak

---

³⁸ BOA, MD, 64/214.

³⁹ BOA, MD, 64/217.

⁴⁰ BOA, MD, 64/283.

⁴¹ BOA, MD, 64/293.

⁴² BOA, MD, 64/423.

⁴³ BOA, MD, 64/450.

⁴⁴ BOA, MD, 64/451.

⁴⁵ BOA, MD, 64/452.

ve Erdel'den yardım istemesi, onlarla düşmanı kovması hükmü, Haydar Çavuş ile beylerbeyine gönderilmiştir.

Bu belgelerden, hükümlerinn ulaştırıldığı şehirleri, Haydar Çavuş'un gittiği yerleri ve görüştüğü kişileri öğrenmekteyiz.

(13 L 1040) M. 5 Mayıs 1631 tarihli belgede Haydar Çavuş seferdeyken, oğlu Ahmed'in eşkıyalar tarafından kaçırılmak istenmesinden bahsedilmektedir.⁴⁶ Burada adı geçen Haydar Çavuş'un, çalışmamıza konu olan Haydar Çavuş olamayacağı düşüncesindeyiz. İkinci vakfiye tarihi olan (H. 1016) M. 1608 yılından yirmi üç yıl sonra bu belge yazılmıştır. (H. 999) M. 1591 yılında yazılan ilk vakfiyeden de kırk yıl sonra yazılmıştır. Haydar Çavuş, vakfiyeleri yazdırdığı yıllarda da muhtemelen çok genç değildir. Bu belge yazıldığında hayatta bile olmayabilir, hayatta olsa dahi yaşından ötürü seferde olamayacaktır.

(H. 29 Z 1000) M. 6 Ekim 1592 tarihinde, Priştine Kadısına yazılan hükümde, Dergah-ı âli çavuşlarından Ahmed Çavuş hakkında sahte belge hazırlayan kimselerin yakalanması istenmiş, bu kişilerin Haydar Çavuş karşısında teftiş edilmesi, yazılanların doğru olup olmadığı tesbit edilip, suçluların haps edilmesi gerektiği belirtilmiştir.⁴⁷ Haydar Çavuş adına arşivde kayıtlı olan mülklerin tarihi, ikinci vakfiye tarihinden (H. 1016 / M. 1608) önce olduğu için, ilk bakışta bu mülklerin çalışmamızın konusu olan Haydar Çavuş'a ait olduğunu düşündürmektedir. Ancak belgelerin incelenmesi doğrultusunda böyle olmadığı, bu mülklerin iki farklı Haydar Çavuş'a ait olduğu görülmektedir.

Vakfiyelerden anladığımız kadarıyla hayatını araştırdığımız Haydar Çavuş'un babasının adı, Abdüddaim'dir. Bu belgelerde geçen Haydar Çavuş'un birinin babasının adı Abdülmennan⁴⁸, diğerinin babasının adı da Abdülvehhab'tır.⁴⁹

---

⁴⁶ BOA, MD, 85/572.

⁴⁷ BOA, MD, 70/329.

⁴⁸ BOA, TS. MA. e, 1252/50 (H. 22 Ra 1006) M. 2 Kasım 1597 Harac Muhasebecisi Ali Bey bin Abdülalim'in Ayvad Köyü kemeri civarından cereyan eden tasarrufundaki iki masura suyundan bir masurasını yeniçeriler çavuşu Haydar Çavuş'a sattığı; BOA, TS. MA. e, 1241/57 (H. 29 Ş 1008) M. 15 Mart 1600 Yeniçeri Mustafa'nın kendisine ait ekmek fırını hissesini Dergah-ı alî çavuşlarından Haydar Çavuş'a sattığı; BOA, TS. MA. e, 1241/60 (H. 29 Ş 1008) M.15 Mart 1600 Müteferrika Ali Ağa'ya ait olan İstanbul'da vaki ekmek fırını hissesinin Dergah-ı alî çavuşlarından Haydar Çavuş'a satıldığı.

İKİNCİ BÖLÜM

HAYDAR ÇAVUŞ VAKFİYELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. Vakıf ve Vakfiye Kavramları

2.1.1. Vakıf

Sözlük anlamı “durmak, durdurmak, alıkoymak” olan vakıf (vakf), terim anlamı olarak “bir malın sahibi tarafından dini, ictimai ve hayri amaçlar gözetilerek, ebediyen tahsis edilmesidir.” Vakıf, “vakfedilen mal” anlamına da gelir. Çoğul hali, evkâf ve vukûftur. Vakfeden kişi “vâkıf”, vakfedilen mal “mevkuf”, vakıftan yararlanacaklar “mevkûfun aleyh”, vakfın işleyişini yöneten ve idare eden kişi “müteveli” olarak adlandırılır.⁵⁰

Vakıf, Allah’ın rızasını düşünerek, kulların faydalanması için, malını kendi mülkiyetinden çıkartmaktır. İnsanları vakıf kurmaya yönlendiren, hayır yapmaya sevkeden, Kur’an ayetlerini ve Peygamberimizin (sav) hadislerini kendilerine şiar edinmeleri olmuştur.⁵¹

Her insan, eser bırakacak nitelikte ilim sahibi olmayabilir. Salih evladın da ömrünün bir sonu vardır. İmkanı olanlar, insanlığa faydalı, Allah’ın rızasını umarak, hayırlı eserler yaptırabilir ve böylelikle amel defterini açık tutabilirler.⁵²

Kur’an-ı Kerim’in, Âl-i ‘İmran Suresi doksan ikinci ayette “ Sevdiğiniz şeylerden, bağışlamadıkça, asla iyilikseverliğe eremezsiniz. Siz her neyi bağışlarsanız evet, Allah onu bilir.” buyrulur.⁵³

Kur’an-ı Kerim’de, vakıf kelimesi yoktur ama bu anlama gelen ‘sadaka’, ‘birr’ ve ‘ihسان’ kelimeleri vardır.⁵⁴

---

⁴⁹ BOA, TS. MA. e,1204/33 (H. 20 Ca 1010) M.16 Kasım 1601 Yahya bin Abdullah’ın, İstanbul kale kapılarından, Topkapı’da bulunan bahçe içindeki evini müstemilatıyla birlikte Haydar Çavuş bin Abdülvehhab’a sattığı.

⁵⁰ H. Mehmet Günay, “Vakıf”, DİA, (İstanbul: 2012), C. 42, 475-477.

⁵¹ İsmet Kayaoğlu, “İslam Kurumları Tarihi”, (Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1980), 141.

⁵² Aynur Atmaca Can, Semanur Çelikbağ Ekinci, “Osmanlı Şehrinin Araştırılmasında Bir Kaynak: Vakfiyeler”, *Kent Kültürü ve Yönetimi Hakemli Elektronik Dergi*, C. 10, S. 29, (2017): 51.

⁵³ Muhammed Hamidullah, “Aziz Kur’an”, (İstanbul: Beyan Yayınları, 2010), 209.

Vakıfların kurulma niyeti ortaktır ve her türlü ihtiyacın karşılanması için çok çeşitli vakıflar kurulmuştur. İnsanlar düşünöldüğü kadar diğer canlılar da unutulmamıştır. Kış mevsimi geldiğinde kuşlar aç kalmasın diye, kuşlara yem temin etme vakfı,⁵⁵ hasta leylekleri iyileştirme vakfı, yoksul kızlara çeyiz hazırlama vakfı, ihtiyaç sahiplerine odun, kömür alma vakfı, hizmetçilerin kırdıkları kapların yerine yenisini alma vakfı, borçlulara yardım vakfı gibi birçok vakıf oluşturulmuştur.⁵⁶

2.1.2. Vakfiye

Vakfın kim tarafından yönetileceği, vakıftan elde edilen gelirin, kimlere ne ölçüde verileceği konusunda vakfedenin şartlarını içeren ve kadı huzurunda mahkeme tarafından onaylanan, vakfın tüzüğü denebilecek mahiyette olan yazılı belgeye “vakfiye” (vakıfname) adı verilmektedir.⁵⁷

Vakfiyeyi oluşturan bölümler şunlardır:

- 1) Allah’a hamd ve resulüne övgü ile başlayan bu giriş bölümünde, ayet ve hadisler ile vakıf kurmanın önemine, dünyanın geçiciliğine, ahiretin ebediliğine atıf yapılır.
- 2) Vâkıfın adı, babasının adı, vâkıfın hangi mesleği icra ettiği ve ikâmet ettiği yerin açıkça yazıldığı, kişisel bilgilerinin yer aldığı bölüm bulunur.
- 3) Mevkûfun tarifi yapılır. Vakfolunan malın mahiyeti, bulunduğu yerin sınırları açıkça ifade edilir.
- 4) Vakfın şartlarına bir çerçeve çizilir. Vakfa tahsis edilen mülk ve gelirlerin, nasıl işletileceği, hangi alanda nasıl kullanılması gerektiği, vakıftaki görevlilere hangi süre zarfında ne kadar maaş verileceği bilgilerini içerir.
- 5) Vakfın kim ya da kimler tarafından yönetileceğini yani mütevellisini belli eden kısımdır.
- 6) Vakfın iptal edilmesinin hiçbir şekilde mümkün olmayacağını içeren bölüm de bulunur. Vâkıf öldükten sonra, varislerinin vakfedilen malda hak iddia

---

⁵⁴ Kayaoğlu, “İslam Kurumları Tarihi”, 141.

⁵⁵ Fuad Köprölü, “Vakıf Müessesesinin Hukuki Mahiyeti ve Tarihi Tekâmülü”, *Vakıflar Dergisi*, S. 2, (1942): 13.

⁵⁶ Kayaoğlu, “İslam Kurumları Tarihi”, 146.

⁵⁷ Ahmet Akgündüz, “İslam Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi”, (İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları, 1996), 257.

etmesinin ve vâkıfın pişmanlık duyup vakıftan vazgeçmek istemesini engellemek için bir önlem mahiyetinde olup, vakfın sıhhatini sağlayan hakim (kadı) kararıdır.

- 7) Tescil ya da tasdik edildiğine dair bir ibare bulunmalıdır. Bir vakfiyenin, geçerli olabilmesi için kadı tarafından tescil edilmesi gerekir.
- 8) Beddua bölümünde, vâkıfın belirttiği malın, vakfın belirtilmiş şartlarının değiştirilmesini önlemek ve caydırıcılık oluşturmak için, her vakfiyede az çok farklılık arz eden beddualar bulunur.
- 9) Vakfiyenin sonuna hicri tarih yazılır.
- 10) Şuhûd'ül-hâl (şahitler) eklenerek vakfiye sonlandırılır. Vakfiye oluşturulurken, orada bulunan kişilerin isimleri ve hangi meslekten oldukları da vakfiyenin sonuna yazılır.⁵⁸

Vakfiye, kadı tarafından mahkeme siciline kaydedildikten sonra, kağıtlara veya farklı boyutlardaki defterlere yazılıyordu. Vakıf, tescil edilen bu vakfiyesini, İstanbul'da Defterhane'nin ilgili birimlerine kayıt ettiriyordu. Defterhane'de kayıtlı olan bu vakfiyeler, günümüzde Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde yer almaktadır.⁵⁹

Vakfiyeler, boyut itibariyle birbirinden farklı olsa da, içerik olarak benzer özellikler taşımaktadırlar.⁶⁰ Genellikle kağıtlara ve deri üzerine yazılmış olan vakfiyelerin az da olsa taş üzerine kazılmış olanları da mevcuttur. Taş üzerine kazılmış vakfiyelere, Kütahya'da bulunan Germiyan oğlu Yakup Çelebi'nin imareti örnek olarak verilebilir.⁶¹

Vakfiyeler, çok önemli bilgiler içeren tarihi vesikalardır. Bu tarihi vesikalar sayesinde, ticari faaliyetlerin nerelerde yaygın olduğu, mahallelerin, yerleşim

---

⁵⁸ O. Gazi Özgüdenli, "Vakfiye", *DİA*, (İstanbul: 2012), C. 42, 469.

⁵⁹ Mehmet Şeker, "Vakfiyelerin Türk Kültürü Bakımından Özellikleri", *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih İncelemeleri Dergisi*, S. 8,(1993): 5.

⁶⁰ A.g.e., 4.

⁶¹ H. Baki Kunter, "Türk Vakıfları ve Vakfiyeleri Üzerine Mücmel Bir Etüd", *Vakıflar Dergisi*, S. 1 (1938): 116.

yerlerinin nasıl oluştuğu, halkın yaşam şekli ve ödedikleri vergilerin çeşitleri hakkında bilgi sahibi oluruz.⁶²

Dini, iktisadi, hukuki ve sosyal hayatın ne düzeyde olduğunu, vâkıfın hayatı ve kişiliğini, cami, medrese, imarethane, darüşşifa, mescit, tekke ve zaviye gibi kurumlarda; çalışanların görevinin ne olduğunu ve çalışma şekillerini, devleti yönetenlerin halkı için yaptırdığı hayır kurumlarının ne amaçla yapıldığını, dönemin para birimini, bir insanın hayatını idame ettirebilmek için ne kadar maaşa ihtiyacı olduğunu vakfiyelerden anlayabiliriz.⁶³ Vakfiyelerde çok vurgulanan konulardan biri de, vakıf hizmetinde çalışacak kişilerin mesleki bilgileri dışında, dinine bağlı ve ahlâkı güzel olmasıdır.⁶⁴

Mimari eserler, döneminin süsleme sanatını yansıtır, bu durum vakfiyelerde de söz konusudur. Bazı vakfiyeler süsleme sanatı olmadan yazılmış olsa da bazı vakfiyelerde durum böyle değildir. Vakfiyedeki mühür ve tuğra da, yazıldığı dönemin izini taşımaktadır.⁶⁵

Hayır hasenat yapma ve sorumlu olma bilinci, vakfın ortaya çıkmasını sağlayan etkenlerdir. Bu etkenlerle kurulan vakıf müessesesi, şehirlere de yansımaktadır. Vakıf kurma, bir nevi şehir kurma anlamına da gelmektedir. Vakıf kurduran bu niyet, şehrin dokusuna da tesir eder.⁶⁶ Bir kimsenin malını, Allah'ın rızasını bekleyerek, insanların faydalanması için sarf etme niyeti, şehrin de İslami kimlik ile şekillenmesine vesile olur.⁶⁷

---

⁶² Köprülü, “*Vakıf Müessesesi ve Vakıf Vesikalarının Tarihi Ehemmiyeti*”, 5-6.

⁶³ Şeker, “*Vakfiyelerin Türk Kültürü Bakımından Özellikleri*”, 6-7.

⁶⁴ Atmaca Can, Çelikbağ Ekinci, “*Osmanlı Şehrinin Araştırılmasında Bir Kaynak: Vakfiyeler*”, 65.

⁶⁵ Şeker, “*Vakfiyelerin Türk Kültürü Bakımından Özellikleri*”, 15.

⁶⁶ Atmaca Can, Çelikbağ Ekinci, “*Osmanlı Şehrinin Araştırılmasında Bir Kaynak: Vakfiyeler*”, 48.

⁶⁷ A.g.e., 60.

2.2. Birinci Vakfiyenin Muhtevası

Haydar Çavuş vakfiyelerinin aslı Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde olup, ilk vakfiye 733 numaralı defterin 123. sayfasında ve 75. sırasındadır. (Evasıt-ı Cemâziye'l-ûlâ 999 H.) 1591 tarihinde, ikinci vakfiye de (Evâil-i Zi'lhicce 1016 H.) M. 1608 tarihinde düzenlenmiştir. Vakfiyeler toplam dört varaktan oluşur. Osmanlı Türkçesiyle yazılmıştır. Yazı stili rika' türündedir.

Vakfiyelerin sureti Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde olup, 5/78 numaralı Evkaf defterinde kayıtlıdır. Yirmi bir varaktan oluşmaktadır. Osmanlı Türkçesiyle yazılmıştır. Yazı stili nesih türündedir.

Vakfiyenin giriş bölümü, Allah'a hamd ve Peygamber'e övgü ile başlamaktadır. Ayet ve hadisler ile dünyanın geçici olduğuna, ahiretin ebedi olduğuna vurgu yapılmaktadır.

Vakfiyenin ilk sayfasında, Tin Suresi'nin dördüncü ayeti olan, "*lekad halaknâ'l-insâne fî ahseni takvîm*" (Hiç kuşkusuz biz, insanı en güzel yapıda yarattık) ayeti vardır.⁶⁸

Tevbe Suresi'nden "İnnemâ ye'muru mesâcida'llâhi men âmene bi'llâhi ve'l yevm'il âhiri" (Allah'ın mescidlerini ancak, Allah'a ve son güne inanan, canlı tutar.)⁶⁹ şeklinde, on sekizinci ayetinin ilk kısmı yazılmıştır.

"*Dergâh-ı âli çavuşlarından Haydar Çavuş ibn Abdüddaim*"⁷⁰ ifadesi ile Vakıf sahibinin mesleği, ismi ve babasının ismi karşımıza çıkmaktadır.

"*Bandırma nam karyede sahili bahre karib*"⁷¹ diye başlayan kısımda, mevkufun yeri anlatılmaktadır. Vâkif, bir cami-i şerif, bir mektep, bir hamam, beş bâb hâne, on beş bâb dükkân ve iki yüz bin dirhem vakfettiğini belirtmiştir. Bahsedilen dükkanların şerbetçi dükkanı, serrac dükkanı, leblebici dükkanı, attar, kahve dükkanı, berber dükkanı, kundakçı dükkanı, etmekci dükkanı, bakkal, helvacı dükkanı, papuccu, duhani dükkanı, çizmecici dükkanı, nalband ve kazzaz dükkanı olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır.⁷²

⁶⁸ Hamidullah, "*Aziz Kur'an*", 744.

⁶⁹ A.g.e., 336.

⁷⁰ VGMA, Nr 733, 123.

⁷¹ VGMA, Nr 733, 123.

⁷² BOA, EV. D, 12604, (29 Z 1261) 29 Aralık 1845. (Bkz. Ek.1)

Haydar Çavuş, vakfiyesinde ne kadar nakit verdiğini ve hangi mülkleri vakfettiğinin sınırlarını çizmiştir. Bunun yanı sıra, vakfedilenlerin hangi şartlar üzerine verildiğini de açıklamıştır. Vâkîf, bir cami-i şerif, takva ile bina ve inşa edip, bütün erkek ve kadın iman edenler ve bütün erkek ve kadın müslümanlar için, alışılmış olduğu gibi, ezan ile beş vakit namaz cemaatle kılınmasını, cuma namazı, diğer sünnetler ve nafileler de eda olunmasını, bu cami'-i yakınında, mektep bina edilip, müslüman çocuklarının orada Kur'an öğrenmesini istediğini beyan etmiştir.

Burada bahsedilen hamam, haneler, dükkanlar ve nakiti; adı geçen cami ve mektebin ihtiyaçlarını gidermek için kullanılmasını şart koşturmuştur. Adı geçen akarları ve nakiti, mütevelliyeye teslim ettiğini belirtmiştir.

Hamam ve on beş dükkan kiraya verilip, bahsedilen nakitin de onu on bir buçuk akçe hesabı üzerine işletilmesini, hesabın da güvenilir bir kimse tarafından yapılmasını istemiştir. Vakfiyelerde para işletim oranı, paranın yüzde 15'i anlamına gelen 'onu on bir buçuk' ifadesiyle kullanılmaktadır.⁷³

Her sene, gelen kiralar ve işletilen nakitin harcanacağı yer şu şekilde belirtilmiştir:

Caminin hatibine günlük beş akçe, cuma namazından önce beş hafızın devirhan olup, her birine günlük birer akçe, sermahfel olana günlük bir akçe, cami-i şerifte Kur'an-ı Azim'den dört cüz-i şerif okuyanların, her birine günlük ikişer akçe, ulemadan tefsir ve hadis nakledebilecek ve müslümanlara vaaz edebilecek salih kimse cuma namazından sonra, vaaz eyleyip mukabelede günlük beş akçe, her kim vaız olursa kâdir ise hem hatîb olup hitabet ve vaız ve bir devirhanlık ve sermahfellik günlük iki akçe ile bir cüz okumasını, eğer vaız hitabete kadir olmazsa hitabet ile sermahfellik hatibin olup, devirhanlık ve cüz okumanın vaız olana verilmesini, camide imam olana günlük beş akçe, bahsedilen mektebin muallimine günlük üç akçe, sabah namazından sonra yasin suresini okuyana günlük bir akçe, öğle namazından sonra Kur'an'dan bir aşır okuyana günlük bir akçe, muarrife günlük bir akçe verilmesini istemiştir.⁷⁴

İmam olan kimse salih ve mütedeyyin ibadete müdavim olup, imamet görevinin dışında mektebin muallimliği ve bahsedilen camide sabah namazından sonraki yasin tilaveti, öğle vaktindeki aşırhanlık ve bir devir vazifeleri ona görev kılınmıştır.

---

⁷³ Cem Korkut, Mehmet Bulut, "XV. ve XIX. Yüzyıllar Arasında Osmanlı Para Vakıfları Ve Modern Finans Kurumlarının Karşılaştırılması", *Adam Akademi*, C. 7, S. 2, (2017): 179.

⁷⁴ VGMA, Nr 733, 124.

Camide Kur'an okumak ile görevli olanların, okudukları ayetten hasıl olan sevabı Hz. Muhammed (sav) ruhuna, onun âl ve ashabının ruhuna, tüm peygamberlerin ruhuna sonra vakıf sahibinin ruhuna hediye eyleyip, Fatiha Suresi ile dualarını tamamlamaları istenmiştir.

İmam-ı Azam Hazreti Ebu Hanife, diğer müctehidler ve üç imam katında vakfın uygun olduğu ifade edilmiştir. İmameyni Humameyni Şemseyni Münireyn Ebu Yusuf bin Yakup ve Muhammed bin Hasan eş-Şeybânî katlarında vakfiyede yazılanlar geçerlidir. Hazreti İmam Züfer katında da vakfedilen nakitler uygundur. Bu imamlar katında her madde uygundur, bu uygunluk vakfiyenin sıhhati için çok önemlidir.

Vakfiyelerde müctehid imamlardan bahsedilirken, Ebu Hanife, İmam Züfer, İmameyn (iki imam) olarak da dile getirilen İmam Muhammed ve İmam Ebu Yusuf'un görüşleri dikkate alınmıştır.⁷⁵

Para vakfedileceği durumlarda, İmam Züfer'in görüşü esas alınmıştır.

Vakfedilen beş bab hanede kimlerin oturacağı da belirtilmiştir:

Tablo 2.1: Hanelerde Oturması İstenen Görevliler

Hanelerde Oturması İstenen Görevliler
Hatib ve Vaiz
İmam
Müezzin
Müezzin
Kayyım

Bu hanede oturabilmeleri için, vakfın mütevellisine günlük birer akçe vermeleri ve mütevellinin de bu akçeleri, hanelerin ihtiyaçları için kullanması şart koşulmuştur.

Her sene Berat gecesi ve Ramazan gecelerinde, cami-i şerifte yanmak için, altı adet bal mumu alınmasını istemiştir. Bu altı bal mumundan iki tanesi dörder vukiyyelik⁷⁶,

⁷⁵ Korkut, Bulut, "XV. ve XIX. Yüzyıllar Arasında Osmanlı Para Vakıfları Ve Modern Finans Kurumlarının Karşılaştırılması", 171.

⁷⁶ Vukiyye-Ukiyye: Arapça 400 dirhemdir. Ekseri eski vakfiyelerde, atik kanun ve nizamlarda vukiyye tarzında kullanılmıştır. A. Himmet Berki, "Vakfa Dair Yazılan Eserlerle

dört tanesi üçer vukiyyelik ve her vukiyyesi de ellişer akçe hesabı üzere olmalı, bunun için vakıf gelirlerinden bin akçe harcanması beyan olunmuştur. Bu bahsedilen çerağdan, her gece birer yağ mumunun yanması, ayda otuzar akçelik mum hesabı üzere, bin üç yüz altmış akçe verilmesi istenmiştir.

Cami-i şerifin içerisinde on sekiz kandil ve suffede iki kandil yakılması gerektiği belirtilmiş olmakla birlikte, Ramazan-ı şerif gecelerinde minarede on beş kandil yakılması da istenmiştir. Ramazan-ı şerifte on vukiyye revgan-ı zeyt ve diğer gecelerde ikişer buçuk vukiyye revgan-ı zeyt alınmasını, bunların toplam bin kırk vukiyye yağ olduğu belirtilerek, vakıf gelirinden bin beş yüz altmış akçe verilmesini istemiştir.⁷⁷

Haydar Çavuş'un vakfiyesini incelediğimizde, müteveli olarak Muhammed bin Abdullah'ı tayin ettiğini görüyoruz. Vakfın tevliyeti ve nezareti, vakıf sahibi hayatta iken onun elindedir. O, vefat ettikten sonra akrabası ve utekasından salih ve dinine bağlı olanlara tevliyetin verilmesini istemiş eğer bu vasıflara sahip kimse bulunmazsa, bu defa hakim kararı ile dinine bağlı bir kimseye bu görevin verilmesini arzu etmiştir. Nezaret görevinin de kendisinden sonra evladından ve evlad-ı evladından, onların nesillerinden olanlara, nesilleri tükenene kadar kendi soyundan gelen uygun kimselere verilmesini istemiş, bu göreve uygun kimse bulunmaz ise hakim kararı ile münasip kimsenin bu göreve getirilmesini şart koşmuştur. Kendisinden sonra müteveli olan kimsenin de vakıf görevlilerine ödeme yaparken hassas davranmasını ve ödemenin zamanını geçirmemesini istemiştir. Ödemeler, üç ayda bir yapıp, bu üç aylık zamanın ertelenmemesi ve vaktinin geçirilmemesi belirtilmiştir. Mütevellinin, her yıl Muharrem ayı geldiğinde, vakfın muhasebe defterini inceleyip, imzaladıktan sonra hakkı imza olarak, yüz akçe alması gerektiği açıklanmış olup, daha fazla ücret alırsa, bu durumda fazladan aldığı ücretin helal olmadığı açıkça beyan edilmiştir.⁷⁸

Vakfiyenin son kısmına, Bakara Suresi'nin yüz seksen birinci ayeti olan: "Fe men beddelehu ba'de ma semi'ahu fe innema ismuhu ale'llezine yubeddilunehu inna'llahe

---

Vakfiye ve Benzeri Vesikalarda Geçen İstilah ve Tâbirler", (Ankara: Doğuş Matbaacılık, 1966), 53.

⁷⁷ VGMA, Nr 733, 124-125.

⁷⁸ VGMA, Nr 733, 145.

semi'un alim." (Öyleyse, kim onu duyduktan sonra değiştirirse, bunun günahı değiştirenlerin üzerinedir. Allah gerçekten duyar, bilir.)⁷⁹ yazıldıktan sonra, vakıf sahibinin şartının, Allah'ın koyduğu kanun gibi olduğu ve değiştirilemeyeceği ifade edilmiştir.⁸⁰

Vakfiyede geçen şu bölümden anladığımız gibi, vakfedilenler mütevelliyeye teslim edildikten sonra kontrolü için hâkimden, vakfın gerekli olduğuna dair tasdik alınmaktadır. Hakim vakfın lüzumlu olduğuna hükmedip, vâkıfın ve mütevellinin huzurunda vakfiyeyi tescil etmektedir.

*"hâkim-i mûmâ ileyh efâza'llâhu sicâle'l-rahmet-ialeyh evkâf-ı mezbûrenin lüzûmuna dahî hükm idüp hükm-i sâbika ihkâm ve kazâ-i lâyıkın itmâm ve ibrâm idüp vâkıf-ı merkûm ve mütevellî-i mezbûr mahzarlarında tescîl-i şer'î eyledi"*⁸¹

Vakfiyenin mülkleri, görevlileri, gelirleri ve giderleri sıralandıktan sonra, vakfiye şartlarının iptal olma durumu karşımıza çıkmaktadır. Vâkıf hayattayken bu mümkün olmayabilir ancak vâkıf vefat ettikten sonra böyle bir durumun hem de en yakınlar tarafından gerçekleşmemesi için, beddua olarak adlandırabileceğimiz kısım vakfiyeye eklenmiştir.

*"Babamız hayattayken bu mülkleri bize verdi diye başka bir yol ile vakfın iptaline çalışıp, mülkiyet davası açmak suretiyle vakfiyeyi bozmaya çalışırlarsa, Allah'ın, melâikesinin ve tüm peygamberlerin laneti üzerine olsun."*⁸²

Vakfiyenin yazıldığı tarih metnin en sonuna yazılır. Bu vakfiyede *"fi evâsıt-ı şehr-i Cumâde'l-ülâ min şuhûr sene tis'a ve tis'in ve tis'â-mietü min-hicreti mine'n-nebi"*⁸³ (Cumâde'l-ülâ ayının ortasındaki on günlerde Hicri 999 senesi) şeklinde yazılmıştır. Vakfiyenin yazıldığı tarih eklendikten sonra en sona vakfiye yazılırken orada bulunan kişilerin ismi yazılır. Bu vakfiyede yirmi dört tane şahit ismi yazılmıştır.

---

⁷⁹ Hamidullah, "Aziz Kur'an", 174.

⁸⁰ VGMA, Nr 733, 126.

⁸¹ VGMA, Nr 733, 126.

⁸² VGMA, Nr 733, 125.

⁸³ VGMA, Nr 733, 126.

2.2.1. Vakıf Personelinin Görev ve Özellikleri

Mütevellinin görevi: Mütevelli olan kimse, vakıf görevlilerine üç ayda bir ödeme yapmalıdır ve bu ödemenin üç aylık süreyi geçmemesi istenmektedir. Her yıl Muharrem ayı geldiğinde, vakfın defterlerini kontrol edip, eksik ve yolunda gitmeyen bir şey var mı diye bakılması istenmiştir.

Vaizin görevi: Vaiz olan kişinin, hem hatib olup; hitabet, vaiz, bir devirhânlık, ser-mahfellik ve yevmi iki akçe ile bir cüz tilaveti görevinde bulunması gerektiği belirtilmiş, eğer vaiz olan kişi hitabet görevini yapamayacak nitelikte ise, hitabet ve ser-mahfellik hatibin görevi olacak, devirhânlık ve cüz okuma görevi vaiz olan kişiye verilecektir.

İmamın görevi: Salih, mütedeyyin, ibadete düşkün olan bir kişinin imam olması gerektiği ifade edilmiştir. Camide sabah namazından sonra Yasin Suresini okumak, öğle vaktinde aşırhânlık yapmak, bir devir ve ta'rif vazifeleri ile mektepte muallimlik yapmak da imamın görevleri arasındadır.

Müezzinin görevi: Camide iki müezzin olması ve bu müezzinlerden birinin salâ müezzini olması istenmiştir.

Söylenen cüzlerden biri, Yasin, Tebareke ve Amme Surelerini okumak ve bir devirhânlık, birinci müezzinin görevi olarak belirlenmiştir. Bahsedilen cüzlerden biri, huzûriye cüzü, bir devirhânlık ve Amene'r-rasûliyi okuma görevi de ikinci müezzine verilmiştir. Cami Şerîfin etrafını süpürüp, abdest musluklarını doldurma görevi salâ müezzinine verilmiştir.

Kayyımın görevi: Vakfiyede, her gün dört cüz okunması gerektiğinden bahsedilerek, bu cüzlerden birini okuma ve bir devirhânlık görevi de Kayyımındır. Bu göreve ek olarak mektebin halifeliğinin de Kayyımın olduğu zikredilmiştir.

Türbedarın görevi: Salih ve mütedeyyin bir kimse olması istenmiş, her gün türbede Kur'an'dan bir cüz okuması gerektiği ve mezar hizmetinde de bulunması belirtilmiştir.

Tablo 2.2: Vakfiyede Adı Geçen Görevli Adları ve Görevleri

GÖREVLİ	GÖREVİ
Hafız	Camide Cuma namazından önce devirhân olmak
Âlim	Cuma namazından önce tefsir ve hadis ilmine sahip salih kimsenin, Müslümanlara vaaz vermesi.
İmam	Camide sabah namazından sonra Yasin Suresini okumak, öğle vaktinde aşırhânlık yapmak, bir devir ve ta'rif vazifeleri ile mektepte muallimlik yapmak.
Hatib	Hitabet ve ser-mahfellik.
Vaiz	Devirhânlık ve cüz okumak.
Müezzin	Vakit ezanları ve salâ okumak
Kayyım	Bir cüz okuma, bir devirhânlık, mektebin halifelîği.
Türbedar	Her gün türbede Kur'an'dan bir cüz okumak ve mezar hizmetinde bulunmak.

Tablo 2.3: Vakfiyede Geçen Görevliler ve Görevlilere Ödenen Ücretler

GÖREVLİLER	ADED	YEVMIYE	TOPLAM
Hatib	1	5 akçe	5 akçe
Hafız	5	1'er akçe(Cuma günleri)	5 akçe
Ser-mahfel	1	1 akçe	1 akçe
Âlim (vaaz verecek)	1	5 akçe (Cuma günleri)	5 akçe
İmam	1	5 akçe	5 akçe
Mektebin muallimi	1	3 akçe	3 akçe
Muarrif	1	1 akçe	1 akçe
Kur'an'dan dört cüz okuyan kişiler	?	2'şer akçe	?
Vaiz	1	2 akçe	2 akçe
Sabah namazından sonra Yasin Suresi okuyan kişi	1	1 akçe	1 akçe
Öğle namazından sonra Kur'an'dan aşır okuyan kişi	1	1 akçe	1 akçe
Müezzin	2	5'er akçe	10 akçe
İkinci vaktinde Âme Suresini okuyan kişi	1	1 akçe	1 akçe
Akşam vaktinde 1 kere Tebareke Suresini okuyan kişi	1	1 akçe	1 akçe
Yatsı vaktinde Amene'r-rasûli okuyan kişi	1	1 akçe	1 akçe
Kayyım	1	3 akçe	3 akçe
Mektebin halifesi	1	2 akçe	2 akçe
Cami etrafını süpüren, abdest musluğunu dolduran kişi	1	1 akçe	1 akçe
Cami, hamam ve yaptırılan çeşmenin ihtiyaçlarını gideren kişi	1	2 akçe	2 akçe
Mütevelli	1	8 akçe	8 akçe
Nazır	1	5 akçe	5 akçe
Katib	1	2 akçe	2 akçe
Câbi	1	2 akçe	2 akçe
Türbedar	1	2 akçe	2 akçe
Mezar hizmetlisi	1	1 akçe	1 akçe

Tablo 2.4: Birinci Vakfiyede Geçen Vakfedilenlerin Açıklamasını Gösteren Tablo

Yeri	Cinsi	Açıklama
Bandırma'da deniz kenarına yakın	Cami şerif	Namaz kılan tüm mümin ve müslümanların faydalanmasını, ezan okunup, beş vakit cemaatle namaz, cuma namazı, sünnet ve nafile namazların kılınmasını istemiştir
Caminin yanında	Mektep	Müslümanların çocuklarının, eğitimi (Kur'an öğrenmeleri) için yaptırmıştır
Bandırma'da deniz kenarına yakın	Hamam	Kiraya verilecek, her yıl hasıl olan gelirden, cami görevlilerinin, mektep hizmetlilerinin, vakıf yöneticisi ve çalışanlarının maaşı ödenecek. Hamam ve çeşmenin tüm ihtiyaçları karşılanacak
Bandırma'da deniz kenarına yakın	5 adet hane	Cami'î görevlilerinin oturması istenmiştir. (Lojman gibi) Hânelerden gelen kiraların, cami, mektep ve hanelerin ihtiyaçları için kullanılmasını istemiştir
Bandırma'da deniz kenarına yakın	15 adet dükkan	Kiraya verilecek, her yıl hasıl olan gelirden, cami görevlilerinin, mektep hizmetlilerinin, vakıf yöneticisi ve çalışanlarının maaşı ödenecek. Hamam ve çeşmenin tüm ihtiyaçları karşılanacak
---	200.000 dirhem	On bir buçuk akçe hesabıyla işletilmesini istemiştir. Cami görevlilerinin, mektep hizmetlilerinin, vakıf yöneticisi ve çalışanlarının maaşı ödenecek. Hamam ve çeşmenin tüm ihtiyaçları karşılanacak
Bandırma'da deniz kenarına yakın	Çeşme	--

2.3. İkinci Vakfiyenin Muhtevası

İkinci vakfiye 733 numaralı defterin 127. Sayfasında ve 76.sirasındadır. Bu vakfiyede Haydar Çavuş'tan, “*divan-i keyvani eyvaneleri çavuşlarından olup, nicesinin hizmeti aliyyelerinde ber vech-i istikamet ve diyanet sarfı ömr-i nazenin iden umdetül emasili vel-âyan makbulus-suduri vel-erkan*”⁸⁴ olarak bahsedilmiştir.

Nahl Suresinin doksan altıncı ayetinin ilk bölümü olan “*mâ indeküm yenfedu vemâ inda'llâhi bâkihu*”⁸⁵(Yanınızdaki tükenir. Allah'ın katındaki ise kalıcıdır.) yazılıp, dünyanın geçiciliğinden, hayatın bir gün son bulacağından bahsedilmiştir. Mahmiyye-i Galata'ya tabi Kapıdağı Nahiyesinde Bandırma isimli karyede bulunan bir evi vakfetmiştir. Dahiliye ve hariciye bölümlerinden oluşan yani iç ve dış avludan oluşan bir evden bahsedilmektedir. Dahiliye yani iç avlu kısmı üç katlı evden oluşmakla birlikte, bir mutfak, iki fırın, çardak, kiler, bir su kuyusu⁸⁶ bulunmaktadır. Dört tane odası, önünde bir dehliz, alt katta dört oda ve alt katta iki odası vardır. Bir ahır, bir kenif de bulunmaktadır. Evin bir tarafı cadde, bir tarafı deniz kenarı, bir tarafı hamam, diğer tarafı da cami şerif ile çevrilidir. Bu evin oturma hakkı, hayattayken Haydar Çavuş'tadır. Sonra utekasında, daha sonra da evladının utekasındadır. Onlar son bulunca da Bandırma'daki cami şerif vakfına dahil olunmasını şart koşmuştur.

Burada Mahmiyye-i Galata'ya bağlı olarak ifade edilen Bandırma, Osmanlı'nın bölgeyi fethetmesinden sonraki yıllarda İstanbul'un Galata kazasına bağlı kalmıştır⁸⁷ Dâhiliyeli ve hariciyeli evler, değişik özelliklere sahip, mahremiyet bilincine uygun dizayn edilmiş, farklı bölümleri olan evlerdir. Çift avlulu evler olarak da bilinmektedir. Dâhiliye diye anılan alandaki avlu, ev halkının yaşadığı yer, hariciye

---

⁸⁴ VGMA, Nr 733, 127.

⁸⁵ Hamidullah, “*Aziz Kur'an*”, 425.

⁸⁶ Said Öztürk, “*Osmanlı Arşiv Belgelerinde Siyakat Yazısı ve Tarihi Gelişimi*”, (İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları, 1996), 467.

⁸⁷ Mutaf, “*Haydar Çavuş Camii'nin İnşası ve Vakfiyesinin Kuruluşu*”, 219-225.

diye anılan yerdeki avlu da misafirlerin kabul edildiği, genelde ahırın olduğu yerdir.⁸⁸

Bandırma'da, bir tarafı cadde, bir tarafı Uğurlu Yeri olarak bilinen arsa, bir tarafı Deymu isimli zimmî kasap mülkü ile bir tarafı da Sarı Markon Harmanı olarak bilinen arsa ile çevrili bahçesini de vakfetmiştir.

Bandırma'da Aydıncık Kazasına bağlı Hamdene (?) isimli köy yakınında bir tarafı Kayapınarı olarak bilinen pınar, bir tarafı Caferoğlu bahçesi diye bilinen bahçe, bir tarafı vadi ve bir tarafı da cadde ile çevrili bahçesini vakfetmiştir.

Mahmiyye-i Kostantiniyye'de Servi Mahallesinde bulunan ve hâlen oturduğu ev yakınında bulunan, bir tarafı Feraşad Hâtun ibneti Abdullah'ın mülkü, bir tarafı Merhûm Kapu Ağası Yakup Ağa Vakfı, bir tarafı da kendi evi ve bir tarafı da cadde ile çevrili evini vakfetmiş ve şartlarını da belirtmiştir.

Vakfedilen bu iki bahçenin nasıl kullanılacağı ifade edilmiştir. Bu bahçelerden hâsıl olan mahsûl, câmi'-i şerîfin ihtiyaçları için sarf olunmalıdır.

Bandırma'daki ev, Dayeoğlu Hasan bin Abdullah diğer utekâdan biri ile kendi utekâsının mutasarrıf olmasını istemiştir. Servi Mahallesinde bulunan evin kiraya verilmesini, buradan elde edilen gelir ile kendi türbedârının ücretlerinin ödenmesini istemiştir. Türbedârlık vazifesi için günlük bir akçe ve türbedârın her gün Haydar Çavuş'un ruhu için bir cüz okumasını ve bu Kur'an tilaveti için de günlük iki akçe verilmesini ifade etmiştir.

Haydar Çavuş, nakit olarak da on iki bin fiddi akçe vakfetmiştir. Bu nakitin, mütevellî tarafından on bir buçuk akçe hesabıyla murabaha olmasını istemiştir. Buradan hasıl olan kazançtan, kimlere verilmesi gerektiğini de söylemiştir. Cami-i şerifte imam olan kimsenin, her sabah Merhum Çorbacı Hasan Bey ruhu için Kur'an'dan bir cüz okumasını, bu görev için günlük iki akçe verilmesini, cami-i şerifte imam ile kim müezzin olursa Kur'an'dan bir cüz okuyup sevabını da yeniçeri iken vefat eden Kurdbaşı ruhuna hediye edip, bu görev karşılığında günlük iki akçe verilmesini istemiştir.

---

⁸⁸ Hatice Gökçen Özkaya, "Osmanlı Evleri Üzerine Yeniden Düşünmek: 18. Yüzyıldan Dahiliyeli-Hariciyeli Beş İstanbul Evi Örneği", *Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi*, C. 35, S. 1, (2018): 244-245.

Mezar hizmeti için kim Ağa Kapıcıbaşı olursa, değiştirme olmaksızın, Merhum Beylerbeyi Mehmed Paşa türbesinde her kim türbedâr ise ona şart kılınmıştır.

Diğer vakfiyede mütevellî olarak belirtilen Muhammed bin Abdullah'a, bu vakfiyede belirtilen mevkular da teslim edilmiştir.⁸⁹

İmameyn-i Hûmameyn şemseyn-i Münireyn Ebu Yusuf bin Yakup ve Muhammed bin Hasan eş-şeybani katlarında vakfiyede yazılanların uygun olduğu belirtilmektedir.

Hz. İmam Züfer'e göre vakfedilen nakitler hakkında, sıkıntı oluşturacak bir durum yoktur, tüm şartlar olması gerektiği gibidir.

Bu vakfiyede yazılı olanların değiştirilmesinin doğru olmadığı ifade edilmiştir.

Hakim, vakfiyenin uygunluğuna hükmedip, vâkıf ve mütevellî huzurunda tescil etmiştir.⁹⁰ Vakfiyenin son kısmına, Bakara Suresi'nin yüz seksen birinci ayeti olan: "Fe-men beddelehu ba'de ma semi'ahu fe innemâ ismuhu ale'llezine yubeddilunehu inna'llahe semî'un alîm." (Öyleyse, kim onu duyduktan sonra değiştirirse, bunun günahı değiştirenlerin üzerinedir. Allah gerçekten duyar, bilir.)⁹¹

Bu vakfiyede tarih, "fi evâil-i Zi'l-hicce'ti'l-mübâreke min-şuhûr sene sitte aşere ve elf"⁹² (Zi'l-hicce ayının ilk on gününde Hicri 1016 senesi) şeklinde yazılmıştır.

Tarihten sonraki kısma da şahitlerin isimleri yazılmıştır. İlk vakfiyede yirmi dört şahit vardı. Bu vakfiyede, dört şahitin isimleri tam yazılmış ve diğer şahitler de "ve gayruhum" olarak nitelenmiştir.

---

⁸⁹ VGMA, Nr 733, 127.

⁹⁰ VGMA, Nr 733, 129.

⁹¹ Hamidullah, "Aziz Kur'an", 174.

⁹² VGMA, Nr 733, 129.

Tablo 2.5: İkinci Vakfiyede Vakfedilenlerin Bulunduğu Yer, Cins Ve Miktarını Gösteren Tablo

YERİ	CİNSİ	MİKTARI	AÇIKLAMA
Bandırma’da, bir tarafı cadde, bir tarafı deniz kenarı, bir tarafı hamam, bir tarafı da cami ile çevrili.	Ev	Tamamı	Bu evin kullanım hakkı önce vakıf sahibinde, ondan sonra soyu kesilene kadar kendi neslinden gelenler oturacak, daha sonra da vakfa ilhak olunacak
İstanbul Servi Mahallesi’nde, bir tarafı Ferahşad Hatun ibneti Abdullah’ın mülkü, bir tarafı merhum Kapu Ağası Yakup Ağa Vakfı, bir tarafı kendi evim, bir tarafı cadde ile çevrili.	Ev	Tamamı	Bu ev kiraya verilecek, buradan gelen kirayla, türbedarın ücreti ödenecek
Bandırma’da Aydıncık Kazasına bağlı Hamedene(?) isimli köye yakın, bir tarafı Kayapınarı diye bilinen pınar, bir tarafı Caferoğlu Bahçesi diye bilinen bahçe, bir tarafı vadi, bir tarafı cadde ile çevrili.	Bahçe	Tamamı	Bu bahçeden hasıl olan mahsul, caminin ihtiyaçları için kullanılacak
Bandırma’da, bir tarafı cadde, bir tarafı Uğurlu Yeri diye bilinen arsa, bir tarafı Deymo isimli zimmi kasap mülkü, bir tarafı Sarı Markon Harmanı diye bilinen arsa ile çevrili.	Bahçe	Tamamı	Bu bahçeden hâsıl olan mahsul, caminin ihtiyaçları için kullanılacak
--	Nakit	12.000 FİDDÎ AKÇE	Vakfın mütevellisi tarafından, onu on bir buçuk hesabı ile murabaha olunacak. Caminin imamı, her sabah Merhum Çorbacı Hasan ruhuna, Kur’andan bir cüz okursa, günlük iki akçe verilecek, camide imam veya müezzinden biri her sabah, Kur’an’dan bir cüz okursa sevabını Merhum yeniçeri iken vefat eden Kurdbaşı ruhuna hediye ederse, günlük iki akçe verilecek

2.4. Haydar Çavuş Cami İle İlgili Arşiv Vesikaları Tevliyet ve Mütevellî

(H. 18 Z 1135) M. 19 Eylül 1723 tarihinde Haydar Çavuş Vakfı mütevellîliğinin Seyyid Hamid Efendi'ye verildiğini öğrenmekteyiz.⁹³

(H.27 R 1178) M. 24 Ekim 1764 Haydar Çavuş Cami mütevellîsi olan Feyzullah isimli kişinin, görevini hakkıyla yerine getirmediğini, vakıf malını kendi istekleri için harcadığını ve maaşları vermediğini öğrenmekteyiz.⁹⁴

(H. 29 Z 1181) M. 17 Mayıs 1768 tarihinde, Haydar Çavuş Evkafı vekaletleri ile ilgili bir konuda, iki kişinin sorun çıkarması üzerine mütevellînin arzuhal yazdığı belirtilmektedir. Bu vesika sayesinde Abdullah isimli kişinin mütevellî olduğunu öğrenmekteyiz.⁹⁵

(H. 27 Za 1111) M. 16 Mayıs 1700 tarihinde Abdullah isimli kişiden sonra Şeyh Hamid'e verilen tevliyet, Hasan Siroz'a verilmiş, daha sonra tekrar Şeyh Hamid'e verilmiştir.⁹⁶

(H. 10 M 1134) M. 31 Ekim 1721 tarihinde Bandırma'da Haydar Çavuş Vakfının tevliyet görevi Mustafa isimli kişiye verilmiştir.⁹⁷

(H. 3 Ş 1202) M. 9 Mayıs 1788 tarihinde Bandırma'da bulunan Haydar Çavuş Vakfı'nın tevliyet görevi Ali isimli kişiye verilmiştir.⁹⁸

Tablo 2.6: Arşiv Vesikalarında Adı Geçen Mütevellîler

Yıl	Görevli Adı
H. 1135	Seyyid Hamid
H. 1178	Feyzullah
H. 1181	Abdullah

⁹³ BOA, AE. SAMD. III, 201/19389.

⁹⁴ BOA, C. EV, 550/27757.

⁹⁵ BOA, AE. SMST. III, 72/5301.

⁹⁶ BOA, AE. SMST. II, 42/4115.

⁹⁷ BOA, AE. SAMD. III, 133/13049.

⁹⁸ BOA, C. EV, 350 /17799.

Tablo 2.7: Arşiv Belgelerinde Adı Geçen Tevliyet Görevlileri

Yıl	Görevli Adı
H. 1111	Abdullah
	Şeyh Hamid
	Hasan Siroz
	Şeyh Hamid
H. 1134	Mustafa
H. 1202	Ali

Katip, Câbi, Kayyım, Nazır, Mutasarrıf

(H.15 M 1112) M. 2 Temmuz 1700 tarihinde Haydar Çavuş Cami Vakfının katibi olan Abdi Halife isimle kişinin, kendi isteğiyle görevini Yusuf isimli kişiye bıraktığını, bu vesika sayesinde öğreniyoruz.⁹⁹

(H.12 B 1115) M. 21 Kasım 1703 senesinde Haydar Çavuş Cami Vakfı katibi Seyyid Yusuf bin Hamid, kendi isteğiyle görevini kardeşi Seyyid Ahmet bin Hamid'e bırakmıştır.¹⁰⁰

(H. 12 B 1115) M. 21 Kasım 1703 tarihli bu vesikadan Seyyid Yusuf bin Hamid'in câbilik görevini, kardeşi Seyyid Ahmed bin Hamid'e bıraktığını öğrenmekteyiz.¹⁰¹

(H.18 R 1179) M. 4 Ekim 1765 Bandırma Haydar Çavuş Cami kayyım ve cabisinin Mustafa isimli kişi olduğunu öğrenmekteyiz.¹⁰²

(H.29 R 1179) M. 15 Ekim 1765 Bandırma'da Haydar Çavuş Cami Vakfı'nda kayyım olan Hacı Abdülkadir'in, Mustafa ve Mehmed adında iki oğlu var. Kayyımlık görevi Mustafa'ya kalınca, bu durumu kabul etmek istemeyen Mehmed'in kayyımlık görevinin yarısı benim diye sorun çıkarması üzerine, Mustafa bu durumu arzuhal yazarak çözmüş olup, Mehmed'in müdahalesi engellenmiştir.¹⁰³

⁹⁹ BOA, İE. EV, 28/3236.

¹⁰⁰ BOA, AE. SAMD. III, 26/2458.

¹⁰¹ BOA, AE. SAMD. III, 26/2471.

¹⁰² BOA, C. EV, 187/9318.

¹⁰³ BOA, C. EV, 488/24695.

(H.18 C 1143) M. 29 Aralık 1730 senesinde Haydar Çavuş Vakfı nazırı olan Feti Beşe vefat edince, onun görevi Ebubekir İbn-i Abdülvehhab'a verilmiştir.¹⁰⁴

(H. 15 Safer 1170) M. 9 Kasım 1756 tarihli vesikadan Haydar Çavuş Vakfı'nın mutasarrıfının Mehmed Alemdari olduğunu öğrenmekteyiz.¹⁰⁵

Tablo 2.8: Arşiv Vesikalarında Adı Geçen Katipler

Yıl	Görevli Adı
H. 1112	Abdi Halife
	Yusuf
H. 1115	Hamid oğlu Seyyid Yusuf
	Hamid oğlu Seyyid Ahmed

Tablo 2.9: Arşiv Vesikalarında Adı Geçen Câbiler

Yıl	Görevli adı
H. 1115	Hamid oğlu Seyyid Yusuf
	Hamid oğlu Seyyid Ahmed
H. 1179	Mustafa

Tablo 2.10: Arşiv Vesikalarında Adı Geçen Kayyımlar

Yıl	Görevli Adı
H. 1179	Hacı Abdülkadir
	Hacı Abdülkadir oğlu Mustafa

Tablo 2.11: Arşiv Vesikalarında Adı Geçen Nazırlar

Yıl	Görevli Adı
H. 1143	Feti Beşe
	Ebubekir İbn-i Abdülvehhab

¹⁰⁴ BOA, AE. SMHD. I, 196/15385.

¹⁰⁵ BOA, AE. SOSM. III, 81/6179.

Tablo 2.12: Arşiv Vesikalarında Adı Geçen Mutasarrıflar

Yıl	Görevli Adı
H. 1170	Mehmed Alemdari

İmam, Hatip ve Müezzin

(29 M 1316) M. 19 Haziran 1898 Haydar Çavuş Camisinin imamı ve hatibi olan Mehmed Hamdi Efendi'ye üstün hizmetlerinden ötürü beşinci rütbeden nişan-ı mecidi verilmesini konu edinen bu vesika sayesinde, bu tarihte caminin imam ve hatibinin kim olduğunu öğrenmekteyiz.¹⁰⁶

(H.15 B 1134) M. 27 Nisan 1722 tarihinde Haydar Çavuş Caminin hatibi olan Hamid Efendi'den sonra bu görev Seyyid Mehmet Efendi'ye verilmektedir.¹⁰⁷

(H. 22 S 1207) M. 9 Ekim 1792 senesinde Seyyid İsmail, Haydar Çavuş Caminin hatibi olmaktadır.¹⁰⁸

(H. 29 Z 1220) M. 20 Mart 1806 tarihinde Haydar Çavuş Caminin hatiplik görevine el-Hac Abdullah getirilmiştir.¹⁰⁹

(H. 10 B 1242) M. 7 Şubat 1827 tarihli vesikadan anladığımız kadarıyla, Seyyid Ahmet, Haydar Çavuş Caminin hatibi olmaktadır.¹¹⁰

(H. 27 S 1313) M. 19 Ağustos 1895 tarihli vesikada, Haydar Çavuş Caminin hatibi olan Hafız Mehmed Efendi'nin oğluna tahlisiye madalyası verilmesinden bahsetmektedir. Bu vesile ile bu tarihte camide kimin hatip olduğunu öğrenmiş bulunmaktayız.¹¹¹

(H. 1 N 1091) M. 1 Eylül 1680 tarihinde el-Hac Mahmud Efendi Cemaatin isteği ile görevden alınıp, Abdullah isimli biri imam yapılmaktadır. Bu durum üzerine, vakfin

¹⁰⁶ BOA, İ. TAL, 140/34. (Bkz. Ek 6.)

¹⁰⁷ BOA, AE. SAMD. III, 218/21085.

¹⁰⁸ BOA, HAT, 1459/17.

¹⁰⁹ BOA, HAT, 1495/54.

¹¹⁰ BOA, C. EV, 11/506. (Bkz. Ek 5.)

¹¹¹ BOA, İ. TAL, 83/84.

mütevellisi, el-Hac Mahmud Efendiyi tekrar imam yapmaya çalışıyor. Cemaatin bu duruma karşı çıkmasıyla imamlık görevi yine Abdullah'a verilmektedir.¹¹²

(H. 7 Ca 1162) M. 25 Mayıs 1749 tarihinde Haydar Çavuş Camii imamı es-Seyyid Mehmed bin Ali, kendi isteğiyle bu görevden ayrılmaktadır ve yerine Mehmed bin Halil imam olmaktadır.¹¹³

(29 Za 1172) M. 10 Kasım 1749 yılında Bandırma'da Haydar Çavuş Cami imamı olan Seyyid Mehmet isimli kimse vefat edince, imamlık görevi oğulları Abdullah ve Numan'a verilmiştir.¹¹⁴

(H. 21 Ş 1204) M. 6 Mayıs 1790 tarihli belgede, es-Seyyid Ahmed bin es-Seyyid Abdullah vefat ettikten sonra, yerine geçecek çocuğu olmadığından dolayı, Haydar Çavuş Cami imamlığı görevine es-Seyyid el-Hac Mahmud bin es-Seyyid Muhammed'in geldiğini öğrenmekteyiz.¹¹⁵

(H. 11 Ş 1204) M. 26 Nisan 1790 tarihli vesikada, Bandırma'da Haydar Çavuş Cami müezzini olan Seyyid Mehmed Emin vefat ettiğinde çocuğu olmadığından, ondan sonra Hacı Abdullah oğlu İsmail'in müezzin olduğu belirtilmiştir.¹¹⁶

---

¹¹² BOA, AE. SMMD. IV, 96/1132.

¹¹³ BOA, AE. SMHD. I, 144/10725.

¹¹⁴ BOA, C. EV. 595/30003.

¹¹⁵ BOA, C. EV. 345/17506. (Bkz. Ek 4.)

¹¹⁶ BOA, C. EV. 79/3913.

Tablo 2.13: Arşiv Vesikalarında Adı Geçen İmamlar

Yıl	Kişi Adı	Açıklama
H. 1091	El-Hac Mahmud Efendi	Cemaatin isteği ile görevden alınıyor
	Abdullah	İmam oluyor
	Mahmud Efendi	Vakıf mütevellisi tarafından imam yapılmaya çalışılıyor
	Abdullah	Yeniden imam oluyor, cemaatin isteği ile
H. 1162	Ali oğlu Seyyid Mehmed	Kendi isteğiyle ayrılıyor
	Halil oğlu Mehmed	
H. 1172	Seyyid Mehmed	Vefat edince, görevini oğulları devam ettiriyor
	Seyyid Mehmed oğulları Abdullah ve Numan.	
H. 1204	es-Seyyid Ahmed bin es-Seyyid Abdullah	
	es-Seyyid el-Hac Mahmud bin es-Seyyid Muhammed	
H. 1316	Mehmed Hamdi Efendi	Hem imam hem hatip

Tablo 2.14: Arşiv Vesikalarında Adı Geçen Hatipler

Yıl	Kişi Adı
H.1134	Seyyid Mehmed Efendi
H.1207	Seyyid İsmail
H.1220	el-Hac Abdullah
H.1242	Seyyid Ahmed
H.1313	Hafız Mehmed Efendi
H.1316	Mehmed Hamdi Efendi (Hem imam hem hatip)

Tablo 2.15: Arşiv Vesikalarında Adı Geçen Müezzinler

Yıl	Görevli Adı
H. 1204	Seyyid Mehmed Emin
	Hacı Abdullah oğlu İsmail

Cüzhan, Şeyhlik, Türbedar, Cami Kürsü Görevlisi

(H. 5 B 1148) M. 21 Kasım 1735 tarihli vesikadan Haydar Çavuş Camisinin cüzhan ve türbedarının Mustafa isimli kişi olduğunu öğrenmekteyiz.¹¹⁷

(H. 29 Z 1170) M. 14 Eylül 1757 senesinde Haydar Çavuş Caminde şeyh olan Seyyid Şeyh Yusuf Efendi oğlu Seyyid Hamid Efendi kendi isteğiyle görevinden ayrılıp, bu görevi oğlu Seyyid Mehmed Lütfullah Efendi bırakmaktadır.¹¹⁸

(H.15 Ca 1301) M. 13 Mart 1884 tarihinde yazılmış bu vesikadan anlaşıldığı üzere, cami kürsü görevini yürüten Abdülkadir Efendi'nin vefat etmesiyle, oğlunun yaşı küçük olduğu için, bu göreve Ahmed Kemal isimli kişi geçmiştir.¹¹⁹

Tablo 2.16: Arşiv Vesikalarında Adı Geçen Cüzhanlar

Yıl	Görevli Adı
H. 1148	Mustafa

Tablo 2.17: Arşiv Vesikalarında Adı Geçen Türbedarlar

Yıl	Görevli Adı
H. 1148	Mustafa

Tablo 2.18: Arşiv Vesikalarında Adı Geçen Şeyhler

Yıl	Görevli Adı
H. 1170	Seyyid Şeyh Yusuf Efendi oğlu Seyyid Hamid Efendi
	Seyyid Hamid Efendi oğlu Seyyid Mehmed Lütfullah Efendi

¹¹⁷ BOA, AE. SMHD. I, 42/2504.

¹¹⁸ BOA, AE. SOSM. III,35/2488.

¹¹⁹ BOA, Y. MTV. 14/21.

Tablo 2.19: Arşiv Vesikalarında Adı Geçen Caminin Kürsü Görevlileri

Yıl	Görevli Adı
H. 1297	Abdülkadir Efendi
	Ahmed Kemal

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VAKFİYELERİN TRANSKRİPSİYONLARI, METİNLERİ VE KARŞILAŞTIRILMALARI

3.1. Birinci Vakfiyenin Transkripsiyonu ve İki Farklı Arşivdeki Vakfiye Nüshalarının Karşılaştırılması

123

*Haydar Çavuş Vakfiyesidir¹²⁰

¹²¹Ve bihi'l-isti'ânetihi fi'l-bed'i ve't-tenmîm, adîd-i hurûf-ı âyât-ı Kur'âniye hamd-i mevfûr ve adîl-i sunûf-ı atiyât-ı rabbâniyye şükr-i nâ-mahsûr subhân-ı bî-nazîr ve sultân-ı bî-vezîr olan rabb-i gafûra mahsûr ve bir şekûre maksûrdur ki cemî'-i mevcûdâtı nizâm-ı bedî' ve uslûb-ı menî' üzere ibdâğ ve ihtirâ' idüp zümre-i insanı eşref-i hayvân ve eltâf-ı mahlûkât kılup cevâhir-i zevâhir lekad halakne'l-insâne fi ahseni takvîm ile ta'zîm ve tekrîm eyleyüp kudret-i kâmile ve hikmet-i şâmilesine delîl zâhir eyledi cihet-i kemâle kelâm¹²² ve amim-i nevâle in'âmla¹²³ ve salât-ı salâvati adîdetü'r-reml-i ve'l-hassı ve tuhf-e-i tahiyyât-ı adîmetü'l-hâssa ve'l-ihtâ-i¹²⁴ şeref-efzâ-yı bathâ ve yesrib ve râhnümâ-yı ehl-i maşrık ve mağrib olan seyyid-i

---

*Burada transkripsiyonunu verdiğimiz vakfiyeler, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'ndedir. Burada bu vakfiyelerin bulunduğu arşivden VGMA olarak bahsedilecektir. VGMA'daki vakfiye, dört varaktan oluşmaktadır. Vakfiyelerin sureti Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunmaktadır. Burada bu arşivden de BOA olarak bahsedilecektir. BOA'da bulunan vakfiyeler yirmi bir varaktan oluşmaktadır. BOA'da, ilk vakfiyenin tamamı olup, ikinci vakfiyenin de bir kısmı bulunmaktadır. İkinci vakfiyenin devamını teşkil eden varaklara, araştırmalarım boyunca BOA'da rastlamadım.

¹²⁰VGMA'da "Haydar Çavuş vakfiyesidir" diye başlayan bu kısım, BOA birinci varakta "Suret-i vakıfnâme Haydar Çavuş Rahmetü'llahi aleyh" olarak başlamıştır.

¹²¹ BOA birinci varakta, burada "Bismi'llahi'r-rahmani'r-rahîm" yazılıdır, devamı aynı şekilde devam etmiştir.

¹²² BOA birinci varakta "celle kemâl kelâme" olarak yazılmıştır.

¹²³ BOA birinci varakta "in'âma" şeklinde yazılmıştır.

¹²⁴ BOA birinci varakta "adîmetü'l-hâsr ve'l-ihsâ-i" şeklindedir.

zümre-i enbiyâ-i büzürgvâre sezâvâr ve sened-i cümle-i evliyâ-i vâlâ-mikdâra yarâr ki umelâ-yı¹²⁵ mu‘cizât olan kelâm-ı melik-i allâmın ahkâm-ı pür ahkâmıyla medîne-i munîsine¹²⁶ ¹²⁷kemâl-i nizâm ve intizâm virüp ve iclâ-yı beyyinât olan âyât-ı mu‘cizetü’l-gâyât ile sünnet-i seniyye-i sahîhatü’r-rivâyât ve sarîhat ve âyâtından şe‘âir-i şer‘-i mübîn müntehâ-yı fercâm-ı serâncâma ermişdir, ba‘dehu cânib-i kerîm-i kirdikâr ve cenâb-ı rahîm-i perverdekârdan taleb-i rahmet-i dâimü’l-istimrârdan istid‘â-yı rıdvânü’l-meliki’l-istikrâr âl-i âlî-i tebar-ı seyâdet ruhîçün îsâr ve ervâh-ı pür-envâr-ı ashâb-ı sa‘âdet-dessârına nesâr eylemek de’b-i metâdeb şeri‘at-şi‘âr ve resm-i mütekaddimîn-i hada‘at-medâr olduğundan gayrı sebep-i sevâb-ı cemîl-besyâr¹²⁸ mûcib-i ecr-i cezîl-i bî-şumârdır ve salli Allâhümme aleyhi ve âlihi ve ashâbihi’l-muktefîne lehu fi külli hâlihi. Ammâ ba‘d bâ‘is-i tahrîr-i kitâb-ı anberîn-i erkâm ve dâ‘î-i tastîr-i hitâb-ı bî-irtisâm¹²⁹ budur ki ¹³⁰ukûl-i selîme ve ashâb-ı tibâ‘-i müstakîme katında çün dâr-ı dânyâl¹³¹ adem-i sebâtı sâbit ve vâzih ve vücûd-ı esbâb-ı memâtı mütehakkık velâyih olup baharî hazan sûd u ziyânla hem-ziyân dirheminin sonu nehrine (?)¹³² ve dinarının sonu¹³³ zehr her zî-hayatın vefâtı mukadder ve her zî-vechin tuvânı¹³⁴ mukarrerdir metâ‘ ve malı ma‘raz-ı zevâlde ve menâfi‘ ve menâli mahârr-ı intikalde olup câh ve celalî tezelzülde ve evzâ‘ ve akvâli tahavvüdedir lâ cereme tevfiq-i Rabbânî refik olan sa‘îd-i âkil ve inâyet-i Rahmânî hâdî-i şefiki olan reşîd-i gayr-i gâfil bi-kaderi’l kudret emti‘a-i fâniye-i dünyeviyyesini vesîle-i bâkiye-

¹²⁵ BOA birinci varakta “a‘la-yı” şeklinde gelmiştir.

¹²⁶ BOA birinci varakta “medine-i metinine” şeklinde yazılmıştır.

¹²⁷ BOA birinci varakta “ne kemâl-i nizâm” şeklinde yazılmıştır.

¹²⁸ BOA ikinci varakta “ve mûcib-i” olarak yazılmıştır.

¹²⁹ Bu nüshada “bî-irtisâm” olarak yazılan kısım, BOA ikinci varakta “mübîn irtisâm” olarak gelmiştir.

¹³⁰ BOA ikinci varakta “ukûl-i selîme”den önce “erbâb-ı” kelimesi de yazılmıştır.

¹³¹ BOA ikinci varakta “dâr-ı dünyanın” şekliyle karşımıza çıkmaktadır.

¹³² Burada “nehrine (?)” yazıyor, BOA ikinci varakta “nehr” olarak yazılmıştır.

¹³³ Burada “dinarının sonu” yazıyor, BOA ikinci varakta “dinarının ahirî” yazıyor, ikisi de aynı manayı ihtiva etmektedir.

¹³⁴ BOA ikinci varakta “fevatı” olarak yazılmıştır.

i uhreviyye ve bi-vesî'ü'l-kader ile bu dâr-ı arîyede ayîne-i sadakât-i hayriyyesini cennet-i âlîde¹³⁵ vâsita-i kusûr-ı bî-kusûr-ı sâmiye idüp dâimâ icrâ ve innemâ sadakâtihi kıyâm ve hemîşe îfâ ve îfâ-i hasenâta ikdâm eder ve îsâr bezl-i mâl ve iksâr-ı savâlih-i i'mâlde cehd-i belî' ve cedd-i bedîğ ile selef-i sâlihîn ve halef nâsîhîn tarîkine gider tâ ki nefis-i insânî bu mesken-i fenâ ve muvattın-ı inâda vedâ' ettikten sonra ameli münkatı' ve ibâdeti mürtefi' olmaya niteki hazret-i rîsâlet-penâh habîbu'llâh salla'llâhu aleyhi vesellem buyururlar ki izâ mâ tebnu âdem inkata' anhü amelehü illa an selasin ilmin yuntefe'u bih ev veledin sâlihîn yed'ûlehu ev sadakatin câriyetin beyne yedeyhi şöyle kim bu atıyye-i âliyye-i Rahmâniyyenin mazharı ve bu ârife-i seniyyenin masdarı olan menba'-ı mehâsin-i lütf ve kerem ve ma'den-i marâzî-i hilm ü şiyem fahru'l-e'âlî ve'l-efâhim zuhru'l-a'yân ve'l-ekârim dergâh-ı âlî çavuşlarından Haydar Çavuş ibni Abdüddâim zâdâ'llâhu te'âlâ tevfikahu te'âlâ tevfrika ve ce'ale't-takvâ zâdehu ve refikahu ve tekabbel bi-kabûlin hüsnin hayrâtihi vedâ'afe alâ nehcin ahsen-i hasenatihi intihâr fırsatı ganîmet bilup ve iddihâr-ı zevâde-i ahirete âzimet kılup müte'addid mecârî-i hayrâtı binâ ve müteceddid mebânî-i müberrâtı inşâ idüp men benâ li'llâhi mesciden bena'llâhu lehu beyten fi'l-cenneti hadîs-i şerîfinin netice-i seniyyesine tâlib ve râğıb oldu ise meclis-i şer'-i şerîf-i şâmîhu'l-imâd ve mahfel-i dîn-i münîf-i râsihü'l-evtâde alâ vaz'ihimâ efdâlu salâtü'r-rahman bi-aded-i hurûf-ı âyâtî'l-Kur'ân hâzır olup vakf-ı ati'z-zikri tescîl için mütevellî nasb eylediği Muhammed bin Abdullah mahzarında ikrâr-ı sahîh-i şer'î ve i'tirâf-ı sarîh-i mer'î kılup etti ki mahmiyye-i Galata muzâfâtından Bandırma nâm karyede sâhil-i bahre karîb mevzi'-i ma'rûfda mütemessilen bi-kavli'l-meliki'l-kâdir innemâ ye'muru mesâcida'llahi men-âmene bi'llâhi ve'l-yevmi'l-âhiri hasbeten lillâhi te'âlâ ve haseneten li-rûh-ı resûli'l¹³⁶ mu'allâ bir câmi'-i şerîf-i refi'ü'l-bünyân ve ma'bed-i lâtif-i menî'ü'l-erkân müesses-i ale't-takvâ binâ ve inşâ idüp cümle menâfi' ve murâfıkı ve âmme-i tevâbi' ve levâhıkı ile ikâmet-i salât iden âmme-i mü'minîn-i mü'minât ve kâffe-i müslimîn-i müslimât vakf ve habs idüp ve tarîkini ifrâz ve temeyyüz idüp teslîmi lâzım olanlara teslîm eyledim izn-i âmm ile câmi'-i merkûmda de'b-i mu'tâd üzere bi'l-ezân ve'l-ikâmet cemâ'atle evkât-ı hamsi salât-ı

¹³⁵ BOA üçüncü varakta "cennet-i âliyyede" şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

¹³⁶ BOA dördüncü varakta "resûlihi'l" olarak yazılmıştır.

cum‘a¹³⁷ ve e‘yâdî ve sâir sünnet ve nevâfil edâ olunup ba‘dehu yine câmi‘-i mezbûr kurbunda bir dâr-ı ta‘lîm dahî binâ idüp ânı dahî li-vechi’llahi’l-kerîm etfâl-i müslimîne ta‘lîm-i Kur’ân-ı azîm için vakf eyledim ve zikr olunan câmi‘-i şerîfin bir hamâm ve beş bâb hâne ve on beş bâb dükkân dahî binâ idüp ve asl-ı mâl ve atyeb-i menâlden iki yüz bin nakd-i râyic-i fi’l-vakt derâhim¹³⁸ dahi ifrâz ve temeyyüz idüp zikr olunan hamâm ve hâneler ve dükkânları ve nukûd-i mezkûreyi câmi‘-i merkûm ve dâr-ı ta‘lîmin-mesâlihi için hulûs-i niyyet ve safâ-yı akîdet birle cümle-i emlâkimden ihrâc idüp alâ vechi’t-te’bîd vakf ve tesbîl ve alâ nehci’t-tahlîd habs

124

ve tahlîl eyledim ve akârât-ı mezbûre ve nukûd-ı merkûmeyi mütevellî-i mezbûra teslîm ve îkbâz idüp ol dahî kabz ve teslîm eyledi ba‘de zalik şöyle şart eyledim ki zikr olunan hamâm ve on beş bâb dükkânlar alâ vechi’l-hâl¹³⁹ icâr olunup ve nukûd-ı merkûme dahî onu on bir buçuk akçe hesâbı üzere rehn-i kavî veya kefil-i melî ile yerlü ve bürütlü mu‘âmelesinde sahîh ehl-i yesâr kimesnelere mu‘âmelede verilüp her sene hâsıl olan mahsûl-i icâreden nukûd-i merkûmenin murâbahasından câmi‘-i mezbûrun hatîbine yevmî beş akçe vazîfe virile ve yine câmi‘-i mezbûrun mahfilinde kabl-i salâti’l-cum‘a beş nefer huffâz müctemi‘an devirhân olup her birine mahsûl-ı vakfdan yevmî birer akçe virile ve ser-mahfil olana yevmî bir akçe vazîfe virile ve yine câmi‘-i şerîfde Kur’ân-ı azîmden dört cüz-i şerîf tilâvet olunup kırâat edenlerin her birine yevmî ikişer akçe verile ve ulemâdan tefsîr-i Kâdî ve ehâdîs nakline mâlik ve müslümanlara va‘az ve nasîhata kadîr¹⁴⁰ sâlih kimesne yevm-i cum‘ada câmi‘-i mezbûrda vaz‘ eylediğim kürsüde ba‘de salâti’l-cum‘a müslümanlara va‘az eyleyüp mukâbelede yevmî beş akçe virile ve her kim vâ‘iz olur ise¹⁴¹ kâdir ise hem hatîb olup hitâbet ve vâ‘iz ve bir devirhânlık ve ser-mahfillik ve yevmî iki akçe ile bir cüz

¹³⁷ BOA beşinci varakta “evkât-ı hamsi ve salât-ı cum‘a” şeklinde, araya “ve” kelimesi eklenerek yazılmıştır.

¹³⁸ BOA beşinci varakta “derâhim” kelimesinden sonra “fiddî” kelimesi gelmiştir.

¹³⁹ BOA beşinci varakta “vechi’l-hâl” şeklinde yazılmıştır.

¹⁴⁰ BOA altıncı varakta “ve” kelimesi de eklenerek “nasîhata kadîr ve” şeklinde yazılmış.

¹⁴¹ BOA altıncı varakta “olursa” şeklinde gelmiştir.

tilâveti âna meşrût ola eğer vâ'iz hitâbete kâdir olmazsa hitâbet ile ser-mahfillik hatîbin olup devirhânlık ve cüz vâ'iz olana virile ve yine câmi'-i mezbûrda her kim imâm olursa yevmî beş akçe virile ve mekteb-i mezbûrun mu'allimine yevmî üç akçe virile ve ba'dehu salâtü's-subh sûre-i Yâsîn tilâvet idene yevmî bir akçe verile ve câmi'-i mezbûrda vaz' ettiğim kürsüde ba'de's-salâti'z-zuhr bir aşr-ı Kur'ân tilâvet olunup kırâ'at idene yevmî bir akçe verile ve yevmi bir akçe mu'arrefe vazîfe virile ve imâm olan kimesne sâlih ve mütediyyin ve ibâdete müdâvim olup vazîfe-i imâmetinden gayri mektebin mu'allimliği ve câmi'-i mezbûrda ba'de's-salâti's-subh Yâsîn tilâveti ve vakti'z-zuhrda aşirhânlık ve bir devir ve ta'rîf vazîfeleri imâma meşrût ola ve câmi'-i merkûmda evkât-ı salâti âlim iki vakit müezzini ve bir salâ' müezzini olup iki müezzinin her birine yevmî beşer akçe virile ve vakt-i asrda zikr olunan kürsüde sûre-i Âmme tilâvet idene yevmî bir akçe virile ve vakt-i işâ'da bir kere sûre-i Tebareke tilâvet idene yevmî bir akçe virile ve zikr olan cüz-i şerîfin birisi ve kırâ'at-ı Tebareke ve Âmme ve bir devirhânlık müezzin-i evvele meşrût ola ve vakt-i mağribde Amene'r-rasûlu tilâvet olunup kırâ'at idene yevmî bir akçe virile ve zikr olunan cüz-i şerîfin birisi ve bir dahî huzûriye cüz'i ve bir devirhânlık ve vazîfe-i Amene'r-rasûlu müezzin-i sâniye meşrût ola ve câmi'i şerîfin kayyımına yevmî üç akçe virile ve mekteb-i mezbûrun halîfesine yevmî iki akçe verile ve mekteb-i mezbûrun¹⁴² ve zikr olunan cüz-i şerîfin birisi ve halîfelik ve bir devirhânlık kayyımına meşrût ola ve câmi'-i şerîfin etrafını süpürüp ve âbdest musluğu doldurmağa yevmî bir akçe vazîfe virile ve bu vazîfe zikr olunan salâ müezzinine meşrût ola ve câmi'-i mezbûre müte'allik ve hamâmın ve karye-i mezbûra icrâ ettiğim çeşmenin suyu yolu merammâtı hizmetin idene yevmî iki akçe virile ve zikr olunan evkâfa mütevellî olana yevmî sekiz akçe vazîfe virile ve nâzır-ı vakf olana yevmî beş akçe virile ve vakfa kâtib olana yevmî iki akçe ve câbiye yevmî iki akçe virile ve zikr olunan ehl-i vezâifin her biri kırâatleriyle¹⁴³ itmâm ve tilâvetleriyle¹⁴⁴ ihtitâm ettikde ol Cenâb-ı Rabbi'l-gafûr¹⁴⁵ ve sevâb-ı pür-şekürden vâkıf-ı sâbıku'z-zikr için taleb-i mağfiret ve istid'â-yı rahmet idüp kırâatlerinin sevâb-ı cemîl ve ecr-i

---

¹⁴² Bu nüshada olan “ve mekteb-i mezbûrun” kısmı, BOA sekizinci varakta yazılmamıştır.

¹⁴³ BOA sekizinci varakta “kırâatlerin” olarak gelmiştir.

¹⁴⁴ BOA sekizinci varakta “tilâvetlerin” olarak yazılmıştır.

¹⁴⁵ BOA sekizinci varakta “Rabbi gafur” şeklinde yazılmıştır.

cezîl-i¹⁴⁶ ol Resûl-i ümmet ve şefî'-i rûz-ı kıyâmet serdâr-ı zümre-i enbiyâ ve kâfile-i salâr-ı cümle-i asfiyâ-i a'nî Hazret-i Muhammed Mustafa aleyhi mine's-salavâti mâ-hüve'l-evlânın¹⁴⁷ rûh-ı pür-fütûh-ı münevver ve kabr-i pür-nûr-ı mu'attarına ve dahi ervâh-ı âl ve ashâbına ba'de be-vâkîf-ı¹⁴⁸ muhtâc-ı rahmet hâlik-ı kevneynin ruhuna hibe ve hediye idüp gâyet hulûs ve kemâl-i husûs ile sûre-i Fâtîha okuyup tasliye ve teslîm-i hatem-i enbiyâ ile temâm eyleyeler ve her sene leyle-i Berât ve leyâlî-i Ramazan-ı şerîfde câmi'-i mezbûrda yanmak için altı aded bal mumu altıdan¹⁴⁹ ikisi dörder vukiyye ola ve dördü üçer vukiyye ola her vukiyyesi¹⁵⁰ ellîşer akçe hesâbı üzere yılda mahsûl-ı vakfdan bin akçe sarf olunup îkâd oluna ve câmi'-i mezbûrda vaz' ittiğim altı aded çerağda her gece birer yağ mumu yana ki ayda otuzar akçelik mum hesâbı üzere yılda üç yüz

125

altmış akçe virile ve yine câmi'-i şerîfin içerisinde on sekiz kanâdîl¹⁵¹ suffada iki aded kanâdîl¹⁵² ve minarede leyle¹⁵³ Ramazan-ı şerîfde on beş kanâdîl¹⁵⁴ yanup Ramazan-ı şerîfde on vukiyye¹⁵⁵ revgan-ı zeyt¹⁵⁶ ve sâir leyâlîde ikişer buçuk

¹⁴⁶ BOA sekizinci varakta “cezîlen” olarak karşımıza çıkmaktadır.

¹⁴⁷ BOA sekizinci varakta “hüve'l-evfinin” şeklinde yazmaktadır.

¹⁴⁸ BOA sekizinci varakta “buvâkîf-ı” olarak yazılmıştır.

¹⁴⁹ BOA dokuzuncu varakta “alına ki” olarak yazılmıştır.

¹⁵⁰ BOA dokuzuncu varakta “vukiyye” şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

¹⁵¹ BOA dokuzuncu varakta “kandil” olarak yazılmıştır.

¹⁵² BOA dokuzuncu varakta bu kelime karşımıza yine “kandil” olarak çıkmaktadır.

¹⁵³ BOA dokuzuncu varakta “leyalin” şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

¹⁵⁴ BOA dokuzuncu varakta “kandil” olarak yazılmıştır.

¹⁵⁵ Burada “on vukiyye” şeklinde, BOA dokuzuncu varakta “on iki vukiyye” olarak yazılmıştır. Diğer belirttiğim yerlerde, genelde harf değişikliği vardı. Burada sayı değişmektedir.

¹⁵⁶ BOA dokuzuncu varakta “zeyt yağı” olarak yazılmıştır.

vukiyye revgan-ı zeyt¹⁵⁷ ki bin kırk vukiyye yağ olur bahâsiyçün mahsûl-ı vakfdan binbeş yüz altmış akçe virile ve zikr olunan beş bâb hânenin birisi câmi‘-i şerîfin hatîbi ve vâ‘izi ve biri imâm içün ve ikisi müezzinin¹⁵⁸ ve birisi kayyım sâkin olmak içün şart eyledim ki her biri yevmî birer akçe icâre ile sâkin olup mütevellî-i vakf olan kimesne icâresin sâkîninden kabz idüp yine hânelerine lâzım geldikçe meremmetlerine¹⁵⁹ sarf eyleye ve dahi şart eyledim ki vefâtımdan sonra Hazreti Ebâ Eyyub-i Ensârî aleyhi’r-rahmetü’l-bârî kurbunda olan mezârıma bir sâlih ve mütedeyyin bir¹⁶⁰ kimesne türbedâr olup her gün türbem üzerinde bir cüz-i şerîf tilâvet idüp ve türbemi sûre tilâveti içün mahsûl-i vakfdan yevmî iki akçe ve mezârım hizmeti içün yevmî bir akçe verile¹⁶¹ yevmî¹⁶² üç akçe vazîfeye mutasarrıf ola ve şart eyledim ki zikr olan mezâr hizmeti Eyyub-ı Ensârî’de her kim Ağa karcıbaşısı olursa âna müte‘ayyin olup mezâr hizmetin idüp yevmî bir akçeye mutasarrıf ola ve dahî şart eyledim ki ben vefât ettikten sonra evlâdımdan ve evlâd-ı evlâdımdan veya akrabâmdan ve bi’l-cümle veresemden biri vakf eylediğim zikr olunan eğer hamâm ve eğer dükkânlardır¹⁶³ ve zikr olan erbâb-ı vezâyife vakf ettiğim beş bâb hânelerdir¹⁶⁴ babamız bize hayatında temlîk eyledi deyu veya âhar bir tarîk¹⁶⁵ ile vakfiyenin ibtâlîne sa’y idüp mülkiyet da’vâsın eyleyüp nakz ve nakzına mütesaddî olursa ind-i hâkimü’ş-şer‘ olmayup ve ol vechile kasd iden¹⁶⁶ olanların¹⁶⁷

¹⁵⁷ BOA dokuzuncu varakta bu kelime yine “zeyt yağı” olarak yazılmıştır.

¹⁵⁸ BOA dokuzuncu varakta “müezzinlere” şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

¹⁵⁹ BOA onuncu varakta “meremmetine” olarak yazılmaktadır.

¹⁶⁰ BOA onuncu varakta “bir” kelimesi yazılmayarak, “mütedeyyin kimesne” olarak yazılmıştır.

¹⁶¹ BOA onuncu varakta “verip” şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

¹⁶² BOA onuncu varakta “yevmiye” olarak yazılmıştır.

¹⁶³ BOA onuncu varakta “dükkânlardan” şekliyle yazılmıştır.

¹⁶⁴ BOA onuncu varakta “hânelerden” şekliyle karşımıza çıkmaktadır.

¹⁶⁵ Bu nüshada “âhar bir tarîk” yazılmış, BOA onuncu varakta “bir âhar tarîk” olarak, bir kelime yer değiştirmiş haliyle karşımıza çıkmaktadır.

¹⁶⁶ BOA onuncu varakta “kasd iden” kısmından sonra “mağbun” kelimesini görüyoruz ama bu nüshada “mağbun” kelimesi yazılmamıştır.

Allah'ın ve melâikesinin ve cemâ' nebîn¹⁶⁸ la'neti üzerine ola ve dahî şart eyledim ki zikir olan vakfımın tevliyeti ve nezâreti ve tasarrufu ve mürtezikasının azli ve nasbi madem ki ben kayd-ı hayattayım kendü elimde ola tevliyet ve nezârette istihdâm eyleyim ve benden sonra akrabâmdan ve utekâmdan salâh ve diyânet ile mevsûf tevliyet zabtına kâdir olana virile akrabâmdan ve utekâmdan bu vechile lâyük ve tevliyete kâdir bulunmazsa hâricden salâh ve diyânet ile mevsûf muhtâr-ı cemâ'at olan¹⁶⁹ izn-i hâkim ile tevcîh oluna ve nezâret dahî benden sonra evlâdımdan ve evlâd-ı evlâdımdan batnen ba'de batnin ve neslen ba'de neslin ilâ inkırâz-ı¹⁷⁰ salahiyet şartıyla kâdir olana virile ol vechile kâdir bulunmazsa re'y-i hâkim ile muhtâr-ı cemâ'at olana tevcîh oluna ve dahî benden sonra mütevellî olan kimesne mürtezikaya vezâif-i mu'ayyenelerin her üç ayda bir teslim eyleye üç aydan te'hîr itmeye ve nâzır ve kitâbet ve cabî olanlara dahî istikâmet ve sedâdla hizmet ideler zamanında mahsûlât-ı vakfı cem' ve tahsîl idüp ihmâl itmeyeler ve erbâb-ı vezâif dahî hizmetlerinde taksîrât¹⁷¹ itmeyüp şart-ı vâkîf üzere edâ iderlerse indi'llâh me'cûr ve müsâb olalar ihmâl ve taksîrât iderlerse aldıkları vazîfe helâl olmayup Allah katında mes'ûl ve mu'âkab olalar ve dahî her Muharrem ayı geldikde mütevellî ve huddâm-ı vakf-ı mürtezika ma'rifetleri ile zimem-i nâssı yoklayup mâl-ı vakfın mu'âmelesin ber müceb-i şer'-i şerîf tecdîd idüp ve kefil ve rehînelerinin i'âdesi lâzım olanları i'âde ve tecdîd eyleye zimem yerlü yerinden görüldükden sonra mütevellînin her re's-i senede hâkimü'l-vakt nâzır ve mürtezika ma'rifetleriyle muhâsebesin görüp muhâsebesin imzâ eyledükten sonra yüz akçe hakk-ı imzâ virile ziyâde olursa helâl olmayup yevm-i cezâda mes'ûl ola ve ehl-i vezâifden ve huddâm-ı vakfdan birinin tebdîli ve azl ve nasbı lâzım geldikde hâkimü'l-vakt mütevellî ve nâzır ve cemâ'at ihtiyâr eylediklerinden müstehakkına tevcîh eyleye yalnız kâdî

---

¹⁶⁷ BOA onuncu varakta “olanlara bile” şekliyle yazılmıştır.

¹⁶⁸ Bu nüshada “nebinin” olarak yazılmış ama BOA onuncu varakta “nâsın” şekliyle yazılmış. Burada anlam değişikliği olmaktadır.

¹⁶⁹ BOA onuncu varakta “olana” şeklinde yazılmıştır.

¹⁷⁰ BOA onuncu varakta “il'el-inkırâz” olarak yazılmıştır.

¹⁷¹ BOA onuncu varakta “taksir” şeklinde gelmiştir.

arzıyla olmaya pes minvâl-i mezkûr ve üslûb-ı sâbık¹⁷² üzere zikr olunan akârımı ve nukûd-ı vakfı habs eyleyüp cümlesin ba‘de’t-tahliyeti’ş-şer‘iyye ve’l-ifrâz ve’t-temyîz bi’l-küllîye tescil için mütevellî nasb eylediğim mesfûr Muhammed’e ikâz¹⁷³ ve teslim eyledim ol dahî kabz ve tesellüm idüp mütevellîler sâir evkafdan tasarruf ettikleri gibi mütevellî-i mezbûr dahî vakf-ı merkûmda tasarruf eyledi dedikte vâkıf-ı merkûmu mütevellî-i mûmâ-ileyh bi’l-muvâcehe tasdik eyledi ikrâren ve tasdikân sahîhîn-i şer‘iyyîn pes şurût-ı erkân-ı vakf ve tesbîl-i vech-i vecibe üzere tetmîm ve tekâmîl bulduktan sonra vâkıf-ı mezbûr aleyhi rıdvânü’l-meliki’ş-şekûr mahzar-ı mütevellîde feth-i kelâm ve bast-ı merâm kılup İmâm-ı A‘zam ve hümâm-ı efham, pîşuvâ-yı küll ve rehnümâ-yı sübül üstâdü’s-sâdât müstenidü’s-sa‘âdât Hazret-i Ebu Hanife Numani’l-Kufî cüz’-i bi’l-hayr ve kûfi katında vakf-ı akârın lüzûmu olmadığına binâen ve vakf-ı nukûdda bekâ ihtimâli ba‘îd ve ekser müctehidîn ve ağleb-i eimme-i dîn katında vakfiyyeti emr-i gayr-i sedîd olup eimme-i selase-i kirâm katlarında vakfiyyetinin adem-i sıhhati mukârrer ve kütüb-i mu‘teberede butlân-ı vakfiyyeti musattar

126

ve âna mübtenî olan şurût ve zavâbıtın adem-i sebâtı mukarrer ve muhakkak ve fesâdı dahî mu‘ayyen ve musaddak olduğu cihetden zikr olunan akâr ve nukûdun vakfiyyetinden rücû‘ idüp cümlesin mütevellî-i mezbûr bana teslim eylesün ve zikr olunan nukûdu istiglâle ve istirbâh için vazîfe-i tevliyet deyü ecr-i misilden ziyâde olduğu mâlî banadır taleb ederin deyü evkâf-ı mezbûrenin vakfiyyetinden rücû‘ ve istirdâd-ı mülkiyetine şurû‘ idüp mütevellî-i mezbûr ile hâkimü’l-mufazzal-ı¹⁷⁴ Rabbânî ve âlim-i nihrîr-i Samedânî hallâl-i müşkilât ve keşşâf-ı mu‘dîlât ya‘ni sadr-ı kitâbda tevkî‘i vâki’ olan kâdiya ce‘âle’llâhu te‘âlâ işehu işeten râdiyeten murâfa‘a olup ba‘de’d-da‘vâ ve’l-hisâm mütevellî-i mezbûr cevâb virüb vakf-ı akârın sıhhati husûsen mütevellîye tesellümden sonra İmâmeyn-i Hümâmeyn Şemseyn-i Münireyn Ebu Yusuf bin Yakub İmâm-ı Sâni ve İmâm-ı Sâlise-i bî sâni Muhammed bin Hasan

¹⁷² Bu nüshada yazılmış olan “sâbık” kelimesi, BOA on birinci varakta yazılmamış olup, bu kelime yerine “mastûr” kelimesi gelmiştir.

¹⁷³ BOA on birinci varakta “ikbâz” şeklinde yazılmıştır.

¹⁷⁴ BOA on ikinci varakta “hâkim-i fazıl” olarak yazılmıştır.

eş-Şeybânî katlarında asla lüzûmden mufârık¹⁷⁵ olmaz ve vakf-ı nukûd dahî Hazret-i İmâm Züfer'den ensârî ve rivâyeti üzere vakf-ı nukûd emr-i meşrû' ve âna mübtenî ve zımnında münderic olan şurût-ı sahîha ve sıhhatinde şüphe yoktur ve meşâyih-ı müte'ahhirîn katlarında bu kavil mu'teber ve rivâyet-i ma'mûle olduğuna her âlim câzimidir deyü ihticâc edinüp rücû'una mâni' ve istirdâd-ı mülküne münâzi' olup evkâf-ı mezbûreyi vâkıf-ı merkûma vermekten imtinâ' idüp hâkim-i müşârun ileyh esbağa'llâhu te'âlâ ni'amehu aleyhden evkâf-ı mezbûre sıhhatine ve kendinin ecr-i misilden ziyâde aldığı vazîfeden berât-ı zimmetine hükm taleb eyledikde hâkim-i mûmâ ileyh ecra'llâhu'l-hakka beyne yedeyhi dahî akâr-ı mezkûrun ve nukûd-ı merkûmenin alâ re'y-i men yerâhu sıhhatine ve mütevellî-i mezbûrun zamânı ziyâde-i vazîfeden berât-ı zimmetine hükm-i muhkem-i şer'î ve kazâ-i mübrem-i mer'î idüp vâkıf-ı mezbûr bu bâbda matlubına fevz ve felâh ve merâmina zafer ve necâh bulmayacak inâna¹⁷⁶ kıl u kâli semt-i âhere masrûf ve zimâm-ı bahs-i vecd ila nehc-i âhere ma'tûf kılup mütevellî-i merkûm ile i'âde-i nizâ' idüp vakf-ı nukûd eğer-çe İmâm Züfer aleyhi rıdvânu'l-meliki'l-ekber kavli üzere sahîhdür ve ânın katında sıhhat-i vakfa lüzûmu lâzım olmadığı cihetden ifâde-i lüzûmı ve devâmdan ibâret¹⁷⁷ ve hükm-i hâkim-i mûmâ ileyh ol re'y üzere cârîdir ve sıhhatı hükm-i lüzûm hükmüne sârî değildir mütevellî-i mezbûre zamân-ı vazîfeden berâtı kâfidir hâlâ yedinde olan asl-ı mâlî mütevellî bana red eylesün deyü geri mülküne istirdâda şurû' kâd eyledikde mütevellî-i sedîdü'n-nazar cevâb-ı savâb ve hitâb-ı müstetâba sülûk idüp eğer-çe kim Hazret-i İmâm Züfer katında sıhhat-i vakf lüzûmdan âriyedir ve hükm-i hâkim ol re'y üzere cârîdir lâkin hudât-ı tarîk-i İslâm ve humât-ı şer'-i nebî aleyhi's-selâm'dan imâmeyn¹⁷⁸ ve bedreyn-i münîreyn katlarında ba'de'l-hükm-i bi's-sıhhat-i sıhhat lüzûmu mufârık değildir husûsen hükm-i hâkim-i ârif mahall-i ictihâda mülâkî ve müsâdif ola ol hükm-i nâfiz ve mübrem ve cumhûr-ı eimme-i kirâm katlarında makbûl ve müsellemdir ve nakz ve infisâhı gayr-ı kâbildir deyü

¹⁷⁵ BOA on üçüncü varakta "mufârık" olarak karşımıza çıkmaktadır.

¹⁷⁶ BOA on dördüncü varakta "inân" şeklinde gelmiştir.

¹⁷⁷ Bu nüshada "ibâret" olarak yazıyor, BOA on dördüncü varakta "arîdir" şekliyle yazılmıştır.

¹⁷⁸ BOA on dördüncü varakta "imâmeyn" kelimesinden sonra "hümâmeyn" kelimesi gelmiş ama bu nüshada bu kelime mevcut değildir.

beyân-ı sahîh ve tansîs-i sarîh eylemişlerdir pes bu ittifâk şâyi‘-i umûm-ı sıhhate menût ve şümûl-i şer‘iyyete merbût idüğü şevb-i hafâda mu‘arrâ olup mahall-i nizâ‘da asl-ı sıhhat cumhûr-ı ulemâ-i ümmet katlarında sâbit ve zâhir ve nefis-i meşrû‘iyyet mütehakkıka ve bâhir olıcak İmâmeyn-i Humâmeyn katlarında hod husûsen mütevellîye teslîmden sonra sıhhat-i lüzûmundan mufârik olmaz deyu hâkim-i muşârun ileyhden evkâf-ı mezbûrenin lüzûmuna dahî hükm taleb eyledikde hâkim-i mûmâ ileyh efâza’llâhu sicâle’l-rahmet-ialeyh evkâf-ı mezbûrenin lüzûmuna dahî hükm idüp hükm-i sâbıka¹⁷⁹ ihkâm ve kazâ-i lâyıkın itmâm ve ibrâm idüp vâkıf-ı merkûm ve mütevellî-i mezbûr mahzarlarında tescîl-i şer‘î eyledi pes minvâl-i mezbûr ve üslûb-ı mesfûr üzere tavk-ı hükm-i hâkim ile ihkâm-ı tâmm ve istihkâmı tamâm olup evkâf-ı mezbûrenin cemi‘isi İmâm-ı A‘zam ve Humâm-ı Ekrem katında dahî şurût-ı mezbûre üzere vakf-ı sahîh lâzım ve habs-i sarîh lâzıb-ı¹⁸⁰ müseccel ve müttefekun¹⁸¹ aleyh kabîlinden olup min ba‘d tebdîl ve tağyîr-i mecâli muhâl ve nakz ve tahvîl-i mümteni‘ü’l-ihimâl oldu imdi ol Hazret-i Bârî celle celâluhu ve amme nevâluhuya mü‘min ve şer‘-i şerîf-i nebîye râzı ve muvaffakolan müslim ve mü‘mine usûl ve furû‘dan bu kitâbda olanı tağyîr ve tebdîl ve nakz ve tahvîl câiz değildir femen beddelehu ba‘demâ semî‘ahü fe innemâ ismuhu ale’llезine yubeddilünehu inna’llahe semî‘ün alîm ve ecrü’l-vâkıf-ı ale’l-mülki’l-cevâdi’l-kerîm ve alâ hazâ vaka‘ü’l-işhâd ve tahrîrü’l-kelâm fi evâsıt-ı şehr-i Cumâde’l-ülâ min şuhûr sene tis‘a ve tis‘în ve tis‘â-mietü min-hicreti mine’n-nebî ba‘dehu

ŞUHÛDÜ’L-HÂL

Fahru’l-kuzât Mevlâna Hüsrev Efendi ibn Abdülhalim¹⁸² el-Aydıncuki

Ve zuhrü’l-vülât Muhammed Çelebi eş-Şehriye hâkim-i berât

¹⁸³Fahru’l-kuzât Mevlâna Abdullah kâtibü’l-hurûf

Mevlânâ Cafer Efendi el-Gönani

---

¹⁷⁹ BOA on beşinci varakta “sâbıkîn şeklinde gelmiştir.

¹⁸⁰ BOA on altıncı varakta “larab-ı” şeklinde yazılmıştır.

¹⁸¹ BOA on altıncı varakta “müttefek” olarak yazılmıştır.

¹⁸² BOA on altıncı varakta “Abdülcelil” olarak yazılmıştır.

¹⁸³ BOA on altıncı varakta burada “ve” kelimesi vardır.

Fahru'l-ulemâ ve's-sülehâ Şeyh Muhammed Efendi ibni İbrahim

Mevlânâ Şa'bân Efendi el-Kâdî

Mevlânâ Mustafa el-müezzin

KurdiAbdullah er-râcil¹⁸⁴

127

Fahru'l-kuzât Muhammed Çelebi Efendi bin Fazlullâh¹⁸⁵

Zübde'l-vilâyete Şeyhzâde Ahmed Efendi

Sinan bin Muhammed el-Emîn

Fahru'l-akrân Muhammed Bey¹⁸⁶ Abdullah

el-Hâcc İsa bin Hızır el-habî

Ramazan Halîfe ibni Hüsam el-imâm

Davud Bey el-'aser

Süleyman Bey (...)es-sultanî

Hüseyin bin Muhammed er-râcil

Muhammed bin Abdullah er-râcil

Hamza Bey er-râcil

Muhammed Bey er-râcil

Muhammed Çelebi ibni Hüsrev Efendi

Hasan bin Muhammed er-râcil

Ali Çelebi ibni Receb Halîfe

Muhammed Çelebi ibni Abdullah Efendi¹⁸⁷

---

¹⁸⁴ BOA on altıncı varakta bu ismin sonuna “bin Fazlullah” da eklenmiştir.

¹⁸⁵ Bu isim “bin Fazlullâh” diye bitirilmiş ama BOA'nın on yedinci varağında bu kısım mevcut değildir.

¹⁸⁶ BOA, on yedinci varakta “Bey” kelimesinden sonra “bin” gelmiş ancak bu nüshada “bin” kelimesi bulunmamaktadır.

3.2. İkinci Vakfiyenin Transkripsiyonu ve İki Farklı Arşivdeki Vakfiye Nüshalarının Karşılaştırılması

Bu dahi¹⁸⁸

Envâ'-ı hamd-ı cemîl ve esnâf-ı şükr-i cezîl ol vâkıf-ı ahvâl ve vâhib-i câh ve celâl olan vâcibü'l-vücûd mümteni'ü'l-misâl cenâbına mahsûr ve fâ'izü'l-cûd müttesi'ü'n-nevâl hazretine maksûrdur ki ânın sultânına tebdîl ve tağyîr-i ¹⁸⁹zevâl ve şân-ı bî-nâzîrine tahvîl ve ihtilâl gelmez ve salât-ı salavât ve simât-ı teslîmât ol makbûl-i dergâh-ı ilâh ve mahrem-i harem-i li-me'âllâh server-i zümre-i enbiyâ Habîb-i Hüdâ Muhammed Mustafa aleyhi mine's-salavât-i mâ-hüve'l-evlâ ve mine't-tahiyyâti mâ-hüve'l-evfâ merkâd-ı mutahhara ve ravza-i münevverelerine olsun ki mesûbat-ı müberrâtı beyan ve izhâr ve cezâ-i sadakâtı ayân ve âşîkar eyledi¹⁹⁰ ve cümle âl-i ethâr ve fırka-i ashâb-ı ebrârları üzerlerine¹⁹¹ lâayık ve sezâvârdır ki sipîhr-i vilâyetde her biri necm-i münîr ve evc-i hidâyetde afitâb-ı bî-nâzîrdirler¹⁹² rıdvânu'llâhi te'âlâ aleyhim ecma'în hüve'l-vâkıfu alâ-küllî'l-ahvâl mâ hurrîre fî hazîhi'l-mecelletü's-sahîhati¹⁹³ alâ minhaci's-şerî'ati's-şerîfe mine'l-vakf-i ve't-te'bîd ve'l-habs ve't-tahlîd, cerâ küllühu ledeyye ve tebeyyene cemî'uhu beyne yedeyye ve inni kadeyte fîhi bi's-sihhate ve'l-lüzûm, âlimen bi'l-hilâfi'l-meşhûri'l-ma'lûm ve murâ'iyen limâ nehb-i murâ'â fî emri't-tescîl-i min külli dakîk ve celîl ketebehü'l-abdu'l-fakîru'llâhi subhânehu ve te'âlâ Hüsameddin bin¹⁹⁴ İdris el-me'mûr min kabl-i sadri'l-ulemâi'l-

---

¹⁸⁷Bu nüshada şuhûdü'l-hâl kısmı isimler yazılarak bitirilmiştir, BOA on yedinci varakta kişi isimlerinin sonuna “ve gayruhum” yazılmıştır.

¹⁸⁸ İkinci vakfiye, bu nüshada “Bu dahi” şeklinde başlamış ama BOA on yedinci varakta “Bismi'llahi'r-rahmani'r-rahîm” olarak başlamış ve “bu dahi” kısmı yazılmamıştır.

¹⁸⁹BOAon yedinci varakta “ve zevâl” şeklinde yazılmıştır.

¹⁹⁰ BOA on dokuzuncu varakta “eyledim” şeklinde gelmiştir.

¹⁹¹ BOA on dokuzuncu varakta “ebrârlarına” şeklinde yazılmıştır.

¹⁹² BOA on dokuzuncu varakta “bî-nâzîrlerdir” olarak yazılmıştır.

¹⁹³ BOA on dokuzuncu varakta “hazîhi'l-mahalletü's-sahîhati” şeklinde yazılmıştır.

¹⁹⁴ BOA on dokuzuncu varakta, “ketebehü'l-abdu'l-fakîru'llâhi subhânehu ve te'âlâ Hüsameddin bin” kısmında harflerin noktaları koyulmamış olup, VGMA'daki nüsha sayesinde kelimeler okunabilmektedir.

izâm Hazreti Esad Efendi el-kâdî bi-asâkir-i Rumili el-ma'mûre ufiye anhüm¹⁹⁵
¹⁹⁶lemmâ arade aleyye haze'l-kitâb ve el-kaytü alâ nehci's-sevâb kabiltuhu ve
irtezaytuhu ve neffeztuhu ve emdaytuhu harrere'l-fakîru¹⁹⁷ ilâ afvi rabbihi's-samed
Kemaleddin Muhammed bin¹⁹⁸ Ahmed el-me'mûr bi-mübâşeret-i umûri'l-kâdâ-i bi-
Medîne-i Galata ve tavâbi'ihimâ afâ anhümâ* ve ba'dehu işbu kitâb-ı müstetâbın
tahrîrine bâ'is ve bâdî ve bu hitâb-ı sıhhat-nisâbın tastîrine sebep-i âdî oldur ki erbâb-
ı ukûl-i selîme ve ashâb-ı tibâ'-i müstakîme katında dâr-ı dünyâ-yı bî-vefânın adem-i
sebâtı iclâ-yı bedîhiyyeden idüğü sâbit ve vâzıhdır bahârı hazâne munzam ve sûdî
ziyan ile tevâmdır¹⁹⁹ beni buğban-ı²⁰⁰ sun'-i pür hoş bağa salmışdır dırâhttânî picâbic
ve nihilistânî dirhem-i hem-dirheminin sonuhem meğer hayrâta masrûf ola ve
dînârının âkıbeti nâr meğer hasenât ile mevsûf ola her zî-hayât²⁰¹ memât ve her zî-
vücuda fevât mukarrerdir metâ'-ı mâlî²⁰² ma'raz-ı zevâlde ve menâfi' ve menâli
makâm-ı intikâlde olup câh ve celâli tezelzülde ve evzâ' ve ahvâlî tahavvüldedir lâ
cereme karîn-i tevfik-i rabbânî ve mazhâr-ı inâyet ve sa'âdet-i rahmânî olup sâhibu'l-
lûtf ve'l-kerem menba'-ı cûd²⁰³ ve'l-himem sâlik-i mesâlik-i müstakîm ve hâdî-i
sebîl-i şer'-i kavîm selâtîn-i izâm-ı Osmanıyye ve havâkîn-i fihâm-ı îmâniyye lâ-
zâlet âyât-ı sultânetuhum mestûratün alâ sahâifi'ş-şuhûr ve'l-eyyâm vemâ berahat

¹⁹⁵ BOA on dokuzuncu varakta “anhüm” kelimesinden sonra “mühürlüdür” ibaresi gelmiştir.

¹⁹⁶ Bu kısım, * yıldızla işaretlenmiş yere kadar BOA on dokuzuncu varığın, sol tarafında kenardaki yazıdır. Diğer nüshada olmayan “mühürlüdür” ibaresi de, bu kenardaki yazının sonuna yazılmıştır.

¹⁹⁷ BOA on dokuzuncu varak, sol yandaki yazıda “fakîru” kelimesinde, fe ve kaf harflerinin noktaları koyulmamış olduğundan, VGMA'daki nüsha sayesinde kelimenin ne olduğu anlaşılmaktadır.

¹⁹⁸ BOA, on dokuzuncu varak adı geçen yerde “bin” kelimesindeki be harfinin noktası koyulmamıştır.

¹⁹⁹ Bu nüshada “tevâmdır” kelimesinden sonra “beni” kelimesine geçilmiştir. BOA yirminci varakta “tevâmdır” ile “beni” kelimelerinin arasında “beyt” kelimesi de vardır.

²⁰⁰ BOA yirminci varakta “bu bağban” şeklinde yazılmıştır.

²⁰¹ BOA yirminci varakta “hayate” şeklinde sonu he harfiyle yazılmıştır.

²⁰² BOA yirminci varakta “metâ'-ı ve mâlî” şeklinde yazılmıştır.

²⁰³ BOA yirminci varakta “menba'-ı'l cûd” şeklinde gelmiştir.

silsiletü hilâfetihim müteselsiletin ila âhiri'l-âyât²⁰⁴ hazretlerinin dîvân-ı keyvân-ı eyvâneleri çavuşlarından olup nicesinin hizmet-i aliyyelerinde ber-vech-i istikâmet ve diyânet sarf-ı ömr-i nazenîn iden umdetü'l-emâsil ve'l-a'yân makbûlu's-sudûr ve'l-erkân Haydar Çavuş bin Abdüddaim zâdâ'llâhu te'âlâ tevfiķa ve ce'ale't-tevfik²⁰⁵ zâdehu ve refikahu ve tekâbbelehu bî-kavlin hasen ve dâ'afe ecrahu ve hasenâtihi alâ nehc-i ahsene Cenâb-ı Rabbi'l-erbâb mâliķi'l-emplâk cellet azametuhu ve illeti kudretuhu hazretinden ile'l-âne kendiye in'âm ve ihsân eylediği ni'am-ı celiyye ve min cezîleyi kemâl-i tenebbüh ve teyakkuz üzere²⁰⁶ fikr ve mülâhaza eyleyüp ahsen-i kemâl ahsena'llâhu ileyke emrinde gaflet üzere olmayup mefhûm-ı şerîf mâ indeküm yenfedu vemâ inda'llâhi bâķihu tabî'-i câkden serî'ü'l-adeķine münsâķa olmağın mazmûn-ı hadîs-i şerîf izâ mâtebnu âdeme inkâta'a ameluhu illâ an-salisen ilmin yüntefe'u bihi ve veledin sâlihin yed'u lehu ve sadakâtin câriyeten vufkunca mâ tukaddimu li enfüsihim min haycin teciduhu indallâhi mefhûm-ı şerîfi üzere erbâb-ı hasenât-ı bâķiye ve esbâb-ı sadakât-i câriye silkine münselik olup âmme-i tasarrufâtı sahîha olduğu halde meclis-i şer'-i kavî şâmihu'l-erkânda vakf-ı âti'l-beyânın li-ecli't-tescîli's-şer'î mütevellî olan Muhammed bin Abdullah mahzarında ikrâr ve bast-i merâm idüp mülk-i sarîhim meslekine tesellüm olup mahmiyye-i Galata'ya tâbi' Kapıdağı nâhiyesinde Bandırma nâm karyede vâķi' dâhiliye ve hâriciye iki muhavvatayı hâvî olup dâhiliyesi üç tabaka kuleyi ve bir matbahı ve iki fırını ve çardakı ve bir kıları ve bi'r-i mâyi ve kal'a-i mezbûr mukâbelesinde dört bâb odaları önünde bir dehlizi ve tahtânî dört

128

bab odaları ve iki tahtânî odayı dahî hâvî olup câriyesi bir çardaklı evi ve bir ahuru ve kenîfî ve sâhayı müştemil olup bir cânibi tarîķ-i âmm ile ve bir cânibi sâhil-i deryâ ile ve bir cânibi hammâm ile ve bir cânibi dahî câmi' -i şerîf ile mahdûd olan menzili

²⁰⁴ BOA yirminci varakta “âhiri'l-eyyâm” olarak yazılmıştır.

²⁰⁵ BOA yirmi birinci varakta “ce'ale't-takva şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

²⁰⁶ BOA'daki vakfiyeler, burada son buluyor. İkinci vakfiyenin devamının nerede olduğuna dair bir bilgiye ulaşamadım. Vakfiyenin başladığı varağın üzerine, arşiv görevlileri tarafından, 21 vrk. (1 shf boş) yazılmış olup, kuvvetle muhtemel, diğer sayfalar kaybolmuştur.

cümle tevâbi' ve levâhıkı ile vakf ve habs ve tahlîd itdim süknâsını kayd-ı huyût ile evvelen kendi nefsim ve ba'de kazâü'n-nehb utekâm ba'dehum evlâd-ı utekâm ile'l-inkırâz karye-i mezbûrede Bandırma'da binâ eylediğim câmi'-i şerîf vakfına ilhâk oluna deyu şart etdim ve yine karye-i mezbûrede vâkı' bir cânibi tarîk-i âmm ile ve bir cânibi Uğurlu yeri dimeğle ma'rûf olan arsa ile ve bir cânibi Deymu nâm kassâb zimmî mülki ile ve bir cânibi Sarı Markon harmanı dimeğle ma'rûf olan arsa ile mahdûd olan mülk bahçemi cümle tevâbi' ve levâhıkı ile ve yine karye-i mezbûre semtinde olup Aydıncık kazâsına tâbi' Hamdene (?) nâm karye kurbunda vâkı' bir cânibi Kayapınarı dimeğle ma'rûf olan pınarı ile ve bir cânibi Caferoğlu bağçesi dimeğle ma'rûf olan bağçe ile ve bir cânibi vâdî ve bir cânibi tarîk-i âmm ile mahdûd olan mülk bağçemi cümle tevâbi' ve levâhıkı ile vakf ve habs ve tahlîd idüp ve yine mahmiyye-i Kostantiniyye'de Servi mahallesinde vâkı' hâlen sâkin olduğum menzil kurbunda vâkı' bir cânibi Feraşad Hâtun ibneti Abdullah'ın mülkü ve bir cânibi merhûm Kapu Ağası Yakup Ağa vakfı ile ve bir cânibi yine kendi menzirim ile ve bir cânibi tarîk-i âmm ile mahdûd olan mülk menzili vakf ve habs idüp şöyle şart eyledim ki zikr olunan bağçelerden hâsıl olan mahsûl câmi'-i mezbûrun mühimmatına sarf oluna ve sâlifü'z-zikr kuleli menziline Dâyeoğlu Hasan bin Abdullah sâir utekâdan biri menzilesine olup utekâm ile mutasarrıf ola ve mahmiyye-i mezbûrda Servi mahallesinde vâkı' olan menzil-i mezbûr îcâr olunup hâsıl olunan ücretinden türbedârım olan kimesneye yevmî bir akçe vazîfe türbedarlık mukâbelesinde virile ve türbedâr-ı mezbûr yevm-i rûhum için bir cüz-i şerîf tilâvet idüp yevmî iki akçe vazîfe virile ve mahz-ı mâlımdan on iki bin fiddî-i Osmânî râyic-i fî'l-vakt akçe ifrâz idüp vakf ve habs idüp şöyle şart itdim ki meblağ-ı mezbûr mütevellî-i vakf yedi ile murâbaha olunup onu on bir buçuk olmak üzere istirbâh oluna kefil-i melî ve rehn-i kavî ile murâbaha olunup ziyâ'dan be-gâyet hazer olunup vazîfe-i vâ'iz ziyâde ola hâsıl olan rabihden câmi'-i mezbûrda her sabah her kim imâm olursa merhûm Çorbacı Hasan Bey rûhu için Kur'ân-ı azîmden ve Furkân-ı Kerîm'den bir cüz-i şerîf tilâvet eyleyüp yevmî iki akçe vazîfeye mutasarrıf ola ve yine câmi'-i mezbûrda her sabah imâm-ı mezbûr ile câmi'-i mezbûrda her kim müezzin olur ise Kur'ân-ı azîm ve Furkan-ı Kerîm'den bir cüz-i şerîf tilâvet idüp sevâbını merhûm yeniçeri iken fevt olan Kurdbaşı ruhuna hibe ede yevmî iki akçe vazîfeye mutasarrıf ola ve vakfiye-i sâbıkada mezârım hıdmetini Ağa kapıcıbaşı olur ise âna şart itmiş idüm tağyîr ve tebdîl elimde olmağın ândan rücû' idüp merhûm Beylerbeyi Mehmed Paşa Türbesi'nde her kim türbedâr olur ise âna

şart itdim deyu vakf-ı sâninin mütevellîsi vakfiye-i ûlâda ta'yîn olunan vazîfe ile Muhammed bin Abdullah mezbûr mütevellî olup mezbûrun yerine gelse dahî vazîfesine sâlifü'z-zikr cümle bu iki vakfda eşyâ-i mevkûfe mütevellî ola deyu mütevellî-i mezbûre teslîm idüp ol dahî tevliyeti hasebi ile kabz ve teslîm idüp mütevellîler sâir evkâfdan tasarruf itdikleri gibi mütevellî-i mezbûr dahî vakf-ı merkûmda tasarruf eyledi dedikde vâkıf-ı merkûmı mütevellî-i mûmâ ileyh bi'l-muvâcehe tasdik eyledi pes şurût-ı erkân-ı vakf ve tesbîl-i vech-i vecibe üzere tetmîm ve tekmîl bulduktan sonra vâkıf-ı mezbûr aleyhi rıdvânü'l-melikü's-şekûr mahzar-ı kabûlde feth-i kelâm ve bast-ı merâm kılup İmâm-ı A'zam ve Humâm-ı Efham pîşuvâ-i küll ve rehnümâ-yı sübül üstâdü's-sâdât müstenidü's-sa'âdât Hazreti Ebu Hanife Numan bin Sâbit el-Kûfî cüz'-i bi'l-hayr ve kûfî katında vakf-ı akârın lüzûmı olmadığına binâen ve vakf-ı nükûdda bekâ ihtimâli ba'id ve ekser müctehidîn ve ağleb-i eimme-i dîn katında vakfiyeti emn-i gayr-i sedîd olup eimme-i selase-i kirâm katlarında vakfiyetin adem-i sıhhati mukarrer ve kütüb-i mu'teberede butlân-ı vakfiyeti musattar ve âna mübtenî olan şurût ve zevâbitin adem-i sebâtı mukarrer ve muhakkak ve fesâdı dahî mu'ayyen ve musaddak olduğu cihetden zikr olunan akâr ve nukûdun vakfiyetinden rücû' idüp cümlesin mütevellî-i mezbûr bana teslîm eylesün ve zikr olunan nukûdu istiglâl ve istirbâh için vazîfe-i tevliyet deyü ecr-i misilden ziyâde olduğu mâlî banadır taleb iderin

129

deyu evkâf-ı mezbûrenin vakfiyetinden rücû' ve istirdâd-ı mülkiyete şurû' iderek mütevellî-i mezbûr ile hâkim-i mevki'-i kitâb tûbâ lehu ve hüsn-i me'âb murâfa'a olup ba'de'd-da'vâ ve'l-husûm mütevellî-i mezbûr cevâb virüp vakf-ı akârın sıhhati husûsen mütevellîye teslîmden sonra İmâmeyn-i Humâmeyn Şemseyn-i Münireyn Ebu Yusuf bin Yakup imâm-ı sâni ve imâm-ı sâlisine bî-sâni Muhammed bin Hasan eş-Şeybânî katlarında asla lüzûmdan mufârıka olmaz ve vakf-ı nukûd dahî Hazret-i İmâm Züfer'den aleyhi rıdvânu Rabbü'l-ekber ensârî rivâyeti üzere vakf-ı nukûd emr-i meşrû' ve âna mübtenî olan ve zımında mûnderic olan şurût-ı sahîha sıhhatinde şüphe yoktur ve meşâyih-ı müte'ahhirîn katlarında bu makûle mu'teber ve rivâyette ma'mûl olduğuna her âlim câzimidir deyu ihticâc idünüp rücû'una mâni' ve istirdâd-ı mülke münâzi' olup evkâf-ı mezbûreyi vâkıf-ı merkûme vermekden imtinâ' idüp hâkim-i muşârun ileyh esbeğâ'llâhu ni'amehu aleyhden evkâf-ı mezbûre

sıhhatine ve kendünün ecr-i misilden ziyâde aldığı vazîfeden berât hürmetine hükm taleb eyledikde hâkim-i mûmâ ileyh ecra'llâhu'l-hakka beyne yedeyh dahî akâr-ı mezkûrun ve nukûd-ı merkûmenin alâ re'y-i men yerâ sıhhatine ve mütevellî-i mezbûr ki sanmaz (?) ziyâde vazîfeden berât-ı zimmetine hükm-i muhkem-i şer'î ve kazâ-i mübrem-i mer'î idüp vâkıf-ı mezbûr bu bâbda matlubına fevz ve felâh ve merâmına zafer ve necâh bulmayacak inân-ı kıl u kâli semt-i âhere masrûf ve zimâm-ı cidâli nehc-i âhere ma'tûf kılup mütevellî-i merkûm ile i'âde-i nizâ' idüp vakf-ı nukûd eğer-çe İmâm Züfer aleyhi rıdvânü'llâhi'l-meliki'l-ekber kavli üzere sahîhdir ve ânın vefâtında sıhhat-i vakf lüzûmı lâzım olmadığı cihetden ifâde-i lüzûmı ve devâmdan ârîdir ve hükm-i hâkim-i mûmâ ileyh ol re'y üzere cârîdir ve sıhhat-i hükm lüzûm-ı hükm-i sârî değildir mütevellî-i mezbûre zamâne vazîfeden berâtı kafidir hâlen yedinde olan asl-ı mâlî mütevellî bana redd eylesün deyu geri mülküne istirdâda şurû' kâsd eyledikde mütevellî-i sedîdü'n-nazar cevâb-ı savâb ve hitâb-ı müstetâb sukuk idüp eğer-çe Hazreti İmâm Züfer katında sıhhat-i vakf lüzûmdan âriyedir ve hükm-i hâkim ol re'y üzere cârîdir lâkin hüdât-ı tarîk-i İslâm ve hümât-ı şer'-i nebî aleyhi's-selâmdan İmâmeyn-i Humâmeyn Bedreyn-i Münîreyn katlarında ba'de'l-hükm-i bâhiyye sıhhat-i lüzûmı mukârin değildir husûsen hükm-i hâkim-i ârif mahall-i ictihâda mülâkî ve müsâdif ola ol hükm-i nâfiz ve mübrem ve cumhûr-ı eimme-i kirâm katlarında makbûl ve müsellemdir ve nakz-ı infisâh gayr-i kâbildir deyu sebât-ı sahîh ve tansîs-i sarîh eylemişlerdir pes bu ittifâk-ı şâyi' umûm sıhhat-i menût ve şumûl-i şer'îyyete merbût idüğü şevb-i hafâdan mu'arrâ olup mahall-i nizâ'da asl-ı sıhhat cumhûr-ı ulemâ-i emîn katlarında sâbit ve zâhir ve nefsi meşrû'iyet mütehakkık ve bâhir olucak İmâmeyn-i Humâmeyn katlarında sadr husûsen mütevellîye teslîmden sonra sıhhat-i lüzûmdan mufârik olmaz deyu hâkim-i müşârun ileyhden evkâf-ı mezbûrenin lüzûmuna dahî hükm taleb eyledikde hâkim-i mûmâ ileyh efâza'llâhu subhânü'r-rahmeti aleyh evkâf-ı mezbûrenin lüzûmuna dahî hükm idüp hükm-i sâbika ihkâm ve kazâ-i lâyıkm itmâm ve ibrâm idüp vâkıf-ı merkûm ve mütevellî-i mezbûr mahzarında tescîl-i şer'î eyledi pes minvâl-i mezbûr ve uslûb-ı mesfûr üzere tavk-ı hükm-i hâkim ile ihkâm-ı tâmm ve istihkâm-ı mâlâkelâm olup evkâf-ı mezbûrenin cemi'îsi İmâm-ı A'zam ve Humâm-ı İkrâm katında dahî şurût-ı mezbûr üzere vakf-ı sahîh-i lâzım ve habs-i sarîh-i lâzım müseccel ve müttfekun aleyh kabîlinden olup min ba'd tebdîl ve tegayyüre ve mecâl-i muhâl ve nakz-ı tahvîli mümteni'ü'l-ihimâm oldu imdi ol Hazret-i Bârî celle celâluhu ve amme nevâluhuya mü'min ve şer'-i şerîf-i nebevîye râzı ve muvaffak olan müslim ve

mü'mine usûl ve furû'dan bu kitâbda olanı tağyîr ve tebdîl ve nakz ve tahvil câiz değildir femen beddelehu ba'demâ semi'ahu fe-innemâ ismuhu ale'llezine yubeddilunehu inna'llâhe semî'un alîm ve ecru'l-vâkıf-ı ale'l-mülki'l-cevâbü'l-kerîm cerâ zalike ve hurire fî evâil-i Zi'l-hiccetî'l-mübâreke min-şuhûr sene sitte aşere ve elf sıhhatü metn

ŞUHÛDÜ'L-HÂL

Fahru'l-müderrişin Mevlânâ Abdulkerim bin Mustafa min kasaba-i Lapseki

Fahru'l-akrân Mustafa bin Ahmed Çelebi el-mütevellî es-sultânî

Fahru'l-akrân Abdülkerim Bey bin Arslan an karye-i Tablalı (?) tâbi'-i Aydıncık

Mehmed Çelebi bin el-Hâcc İsa er-racül an Aydıncık

Ve gayruhum

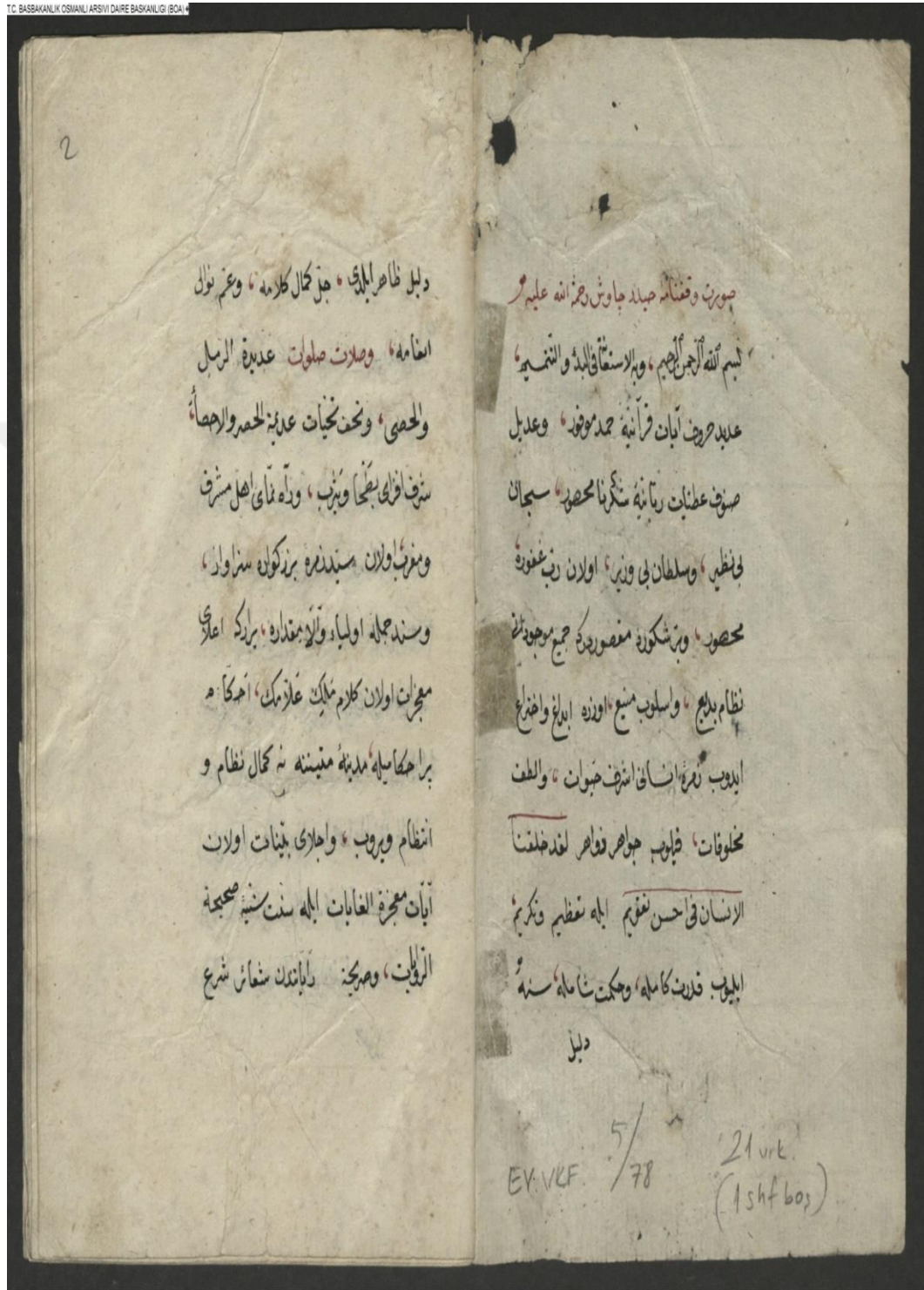

3.4. Vakfiye Suretinin Metni

EV.VKF.00005.00078.001

BOA, EV. VKF, 5/78, (H. 999) M. 1591

Varak 1

مبین منتهای فرجام سیر خجسته ابرمشد ، بعده
 جناب کرم کرد کار ، و جناب رحیم پرده کار
 طلب رحمت دائم الاستغفار استدعای رضوان
 الملک الاستغفار الی عالی نارسادت روحیوت
 اینار ، و درج بر انوار اصحاب سعادت دتار نه
 نثار ، ایلیک داب منادب ندرت شعار ، و رسم
 مستغذین خضعت مدار ، اولدوغدنک غیرت
 سبب ثواب جمیل بسیار ، و موجب جزایا شتار
 صل اللہ علیہ وآلہ واصحابہ المنفقین له
 کل حاله انما بعد باعث تخریر کتاب غیرین ارقام
 و دایحی اسطیر خطاب بین انسام ، بودک ارباب
 عقوق

عقوق سلبه ، واصحاب طابع مستغذیه ، قنده
 چون در دنیا ک عدم ثبات و واضح ، و وجود
 اسباب ممانی متحقق و لایح ، اولوب بهاری
 خزان ، سووی زیاده همزمان ، در همک صوی
 نهر ، و دینارک آخری زهر ، هرزی حیوانک
 و فانی مغز ، و هرزی و جهونک فوآنی مغز
 متاع و مالی معوض رفاه ، و منافع و منالی نخر
 انغالله ، اولوب جاه و جلالی نزلد ، و اوضاع
 و اقوالی تحوله در ، لاجرم نوقین ربانی رفیق
 اولان سید عاقل ، و غایت رحمانی هادی
 شفیق اولان رشید غیر غافل ، بقدر لذت امتعه

EV.VKF.00005.00078.001

BOA, EV. VKF, 5/78, (H. 999) M. 1591

Varak 2

ابن آدم الفطع عنه عملة الاعرن ثلث علم
 ينفع به اولاد صالح بدعوله او صدقة
 جارية بين يديه **سؤله** كم بوعطية عليه
 رحمة بك مطهرى و بوعارفة سنه نك
 مصدرى اولان منبع محاسن لطف وكرم
 و معدن مراضى حلم و شجيم فخر الاعلى والا فخر
 دخر الاعيان والاكلام درگاه كى جاوشلر نك
 هيدد جاوش ابن عبد اللهم زاد الله تعالى
 توفيقه و جعل التقوى زاده و رفته و نقل
 بقبول حسن خبرانه و ضاعف علمى
 احسن حسنة انهار فرضى غنيت بلوب

فانية دنيوي نبي سبيله باقية اخروية و ب
 مسج كدر ايله بودار عار بده آينه صدقات
 خيرى سنى جنت عالده واسطة قصور بقصور
 ساميه ابوب دائما اجرا وانما صدقانه
 قيام و هميشه اينا و ايقاف حسنة اقدام ايله
 و ايار بدمال و انكار صواح اعماله حمد بليغ
 و جند بديع ايله سلف صالحين و خلق فاضلين
 طريفه كيدر ناكه نفس انسانى بوسكر خفا و
 موطن غايه و ذوق اندك نكده عملى منقطع و
 عبادى مرتفع اوليه نكاه حضرت رسالت پناه
 حبیب الله صلى الله عليه وسلم بوردركه اذامات
 ابن آدم

EV.VKF.00005.00078.001

BOA, EV. VKF, 5/78, (H. 999) M. 1591

Varak 3

وادخار نواذة آخرة غريب طوبى منعد مجازي
 خير في بنا، ومحمد بنى مبرك انشا ايوب
 من بنى الله مسجد بنى الله له بيتا في الجنة
 حديث شريفك نتيجة سمينه طالب وداعب
 اولدوا ليه مجلس شريع شريف شايخ العماد
 ومحمد بن منيب راسخ الاوقاد على واضعها
 افضل صلوات الرحمن بعدد حروف ابان القرآن
 حاضر اولوب وقف الى الذكرى لتجليل الجون
 منقولى نضب الوردى محمد بن عبد الله محضرت
 افراد صحيح شريحي واعرف صريح مرعي ضايح
 ابتداه محبة غلظ مضافان زن باندم نام

قريده

قريده ساحل بجه قريده موضع معروفه متملا
 بقول الملك القادر، انما بومساجد الله
 من آمن بالله واليوم الاخر، حبة لله في
 وحشة لروح رسوله المعلى، برجامه شريف
 ربيع البيان، ومعد لطيف منبع الوركاب
 مؤسس على الفتوى بنا وانشا ايوب حمله
 منافع ومرافقى، وعادة نواع ولواحقى اليه
 فامت صلوات ايدها عامة مؤمنين ومؤمنات
 وكافة مسلمين ومسلمات، وقف وحسن ايوب
 وطريقى افراد ونمين ايوب تسليم لازم اولدله
 تسليم ايدهم، ان عام اليه جامع معروفه داب

EV.VKF.00005.00078.001

BOA, EV. VKF, 5/78, (H. 999) M. 1591

Varak 4

معناد اوزره بالاردا والا فامة جماعته اوقاف
 عسى وصولون جمعه واعبادي وسايرست
 ونوافل ادا ولوب بعدك بين جامع مزبور فرين
 بر در تعليم دغي بنا ايدوب انبدي لوجه الله
 الكرم اطفال مسكينه تعليم قرآن عظيم ايجون
 وقف ايدم و ذكر اولون جامع شهرتك فرين
 بر حمام و تش باشخانه و اون تش باش دكانه دغي بنا
 ايدوب و اخل كل و الطيب منلدين ايكوزيك
 نذر ايج في الوقت در اهم فضي دغي افراز و
 نميز ايدوب ذكر اولون حمام و خانلار و
 دكانلري و نفوق مزبور بي جامع مزبور

و در

و در تعليمك مصالح ايجون خلوص نيت و صفاي
 عقيدت ابراه جمله امله كلك اخراج ايدوب
 على وجه التايد وقف و تسيل و على ايج
 التخليد حسن و تحليل ابلره و عنارات
 مزبوره و نفوق مزبور بي منوق مزبوره تسليم
 و اقباض ايدوب اولدغ فضل و تسليم ايدوب
 بعد ذلك شوبله شرط ابلره ذكر اولون حمام
 و اون تش باش دكانلر على وجه الحلال ايجار و لنوب
 و نفوق مزبور دغي اولون ايجون ايج حساب
 اوزره رهن قوي و باقباض ايدوب ايلم بر لو بور
 معاملكين صحیح اهل بسار حمنه له معامله ده

EV.VKF.00005.00078.001

BOA, EV. VKF, 5/78, (H. 999) M. 1591

Varak 5

بوم جمعه ده جامع مزبورده وضع المبروم كرسيد
 بعد صلوة الجمعة مسلمانده وعظ اليب مقابلده
 بوي ائجه و بربله و هر كيم واعظ اولوسه قادر
 ايسه هم خطيب اولوب خطابت و وعظ و بر
 دور خوانلق و سر محمدلك و بوي ائجه ائمه
 برجوز نلا و في اكاكش و طاولة اكر و وعظ خطابت
 قادر اولمسه خطابت ايله سر محمدلك خطيبك
 اولوب دور خوانلق و بوي ائجه و وعظ اولمسه و بربله و
 بيه جامع مزبورده هر كيم امام اولوسه بوي ائجه
 ائجه و بربله و بوي ائجه و بوي ائجه بوي ائجه
 ائجه و بربله و بعد صلوة الفجر سورة بسنه

و بوي ائجه هر سه حاصل اولمسه محصول اچاره دن
 و نفقه مرفوعه نك مراحه سندك جامع مزبورك
 خطيبه بوي ائجه و بربله و بيه جامع
 مزبورك مجلسه قبل صلوة الجمعة نر حفاظ
 مجتهد و در خوا اولوب هر بيه محصول فنك
 بوي ائجه و بربله و سر محمد اولمسه بوي
 ائجه و بربله و بيه جامع مزبورك قران
 عظيمك دور جزوه شريف تلو و اولوب قران
 ايدنلك هر بيه بوي ائجه و بربله
 و علمدان نصير قاضي واحاديث نقله مالك
 و مسلمانده وعظ و نصيحه قادر و صبا كنه
 بوم

EV.VKF.00005.00078.001

BOA, EV. VKF, 5/78, (H. 999) M. 1591

Varak 6

تلاوت ابدیه بومی برانجه ویریلد، و جامع مزبورده
 وضع اندکم کرسنه بعد صلوة الظهر عشر قرآن
 تلاوت اولوب قرأت ابدیه بومی برانجه ویریلد، و
 بومی برانجه سوزنه وظیفه ویریلد و امام اول کرسنه
 صالح و مندیق و عبادت مداوم اولوب وظیفه
 امامان بخیری مکتبک معلکلی و جامع مزبورده
 بعد صلوة الفجر تسن تلاوتی و وقت ظهره عشر
 خوانلق و بر دور و غریب وظیفه لری امامه شرط
 اوله و جامع مزبورده اوقات صلواتی عالم
 ایکی وقت مؤذنی و بر صلا مؤذنی اولوب ایکی
 مؤذنک هر بینه بومی برانجه ویریلد و وقت عصره
 ذکی

ذکر اولنا کرسنه سورده عم تلاوت ابدیه بومی
 برانجه ویریلد، و وقت عشاءه برکته سورده نبارک
 تلاوت ابدیه بومی برانجه ویریلد و ذکر اولان
 حرز شریفک برسی و قرأت نبارک و عم و بر
 دور خوانلق مؤذن اوله شرط اولاد و
 وقت مغربه آمن الزبول تلاوت اولوب قرآن
 ابدیه بومی برانجه ویریلد، و ذکر اولان حرز
 شریفک برسی و بر دور حضوره حرز
 و بر دور خوانلق و وظیفه آمن الزبول مؤذن
 ثانیه شرط اولاد، و جامع شریفک قیمنه
 بومی اوج برانجه ویریلد، و مکتب مزبور حلیسنه

EV.VKF.00005.00078.001

BOA, EV. VKF, 5/78, (H. 999) M. 1591

Varak 7

و ذکر اولئان اهل وظایفک همیری فراتلین
 انعام و نلاوتلین اختتام انذکر اول جناب رب
 غفور و توابع بر شکر کردن و افق سابق الذکر
 ایچون طلب مغزت و اسد عای رحمت ایوب
 فراتلرینک توبیل جمیل و اجر جنیلین اول رسول
 امت کشفیج روز قیامت سر زنده انبیاء
 و قافلله سالار جملة اصفیاء اعنی حضرت محمد مصطفی
 علیهم الصلوات ما هوکلا فی تک روح بر شوق
 منور و غیر بر یزد معطرین و صفی اوج آل و اصحاب
 بعد بو و افق بخارج رحمت خالی کونیدک روح
 همه و هدیه ابدی غایت خلوص و کمال الخوص

بوی اکی افریج ویریل و ذکر اولئان جزر شریک
 بیسی و علیه تک بر و در طایق قیامت شرط اول
 و جامع شریفک اطرافنی سبور و آبدست
 مصافی طولدیم بوی افریج و طایفه ویریه
 بو وظیفه ذکر اولئان صلام مؤذنه شرط اول
 و جامع منوره متعلق و حمامک و قریه مزبور
 اجرائد و کیم چشمه تک سوید بوی مرانی حدیث
 ایدنه بوی اکی افریج ویریل و ذکر اولئان اوقاف
 منوی اولان بوی کسکه افریج و طایفه ویریل و
 ناظر وقت اولان بوی بس افریج ویریل و وقتنه
 کاتب اولان بوی اکی افریج و جامع بوی اکی افریج ویریل

و ذکر

EV.VKF.00005.00078.001

BOA, EV. VKF, 5/78, (H. 999) M. 1591

Varak 8

وصفده ایکی عتق قریل و مناره ده لبالی
 رضا شریف اون شرفد بلایوب رمضان
 شریف اون ایکی و قیمة زین باغی و سائر
 لبالی ایکی شریف و قیمة زین باغی که بیلک
 قری و قیمة باغ اولور ایلیچون محصول قفک
 بیلک بشور انمن افجه وریله، و ذکر اولنا
 بشور خاننک بری جمیع شریفک خطیبی
 و واعظی و بری امام ایچون و ایکی بی مؤذنلو
 و بری قیمة ساکن اولون ایچون شرط ایلمک
 هر بری بومی بر افجه اجاره ایلمک اولوب
 منوقی قیمة اولون کتبه اجاره سن ساکنیندن

ایله سوره فاتحه و قیمة تصدیه و سلیم خانیم انبیا
 ایله تمام ایلمک و هر سنه لبالی بری و لبالی رمضان
 شریف جمیع منورده با نمن ایچون التي عدد
 بل نوری آله که ایکی دور دور و قیمة اولور
 و دورده او هر قیمة اولور و قیمة ایلی شریف
 حساب اولور بیلک محصول قفک ایکی
 افجه صراف و لوب ابقار اولور و جمیع منورده
 وضع اندویم التي عدد هر اعده هر کیم بر باغ
 موی بله که این او نور افجه لوب موم حساب
 اولور بیلک او جویز انمن افجه وریله وینه
 جمیع شریفک ایچور سنه اون ساکن قفد بل

وصفده

EV.VKF.00005.00078.001

BOA, EV. VKF, 5/78, (H. 999) M. 1591

Varak 9

فض ایوب بنه خان لکنه لازم کلر کجه مرمننه
 صف ایوبه دخی شرط ایلمکه و فائزین صکره
 حضرت ابی ایوب انصاری علیه صمه المبارکی
 قربنده اولان مزارمه بر صاع و متدین کسه
 زهره دار اولوب هر کون زهره اور زهره بر جزوه
 زهره تلوت ایوب و زهره سورده نادر و بچون
 محصول و فندان یوی ایلی اخیجه و مزارم خدر بچون
 یوی بر اخیجه هر یوب بومنه اوج اخیجه و طینه
 منصف اولاد شرط ایلمکه ذکر اولان مزار خدر
 ایوب انصاری هر کجه اعاقار و یا شیدی اولور
 اکامتین اولوب مزار خدر متن ایوب

بوی

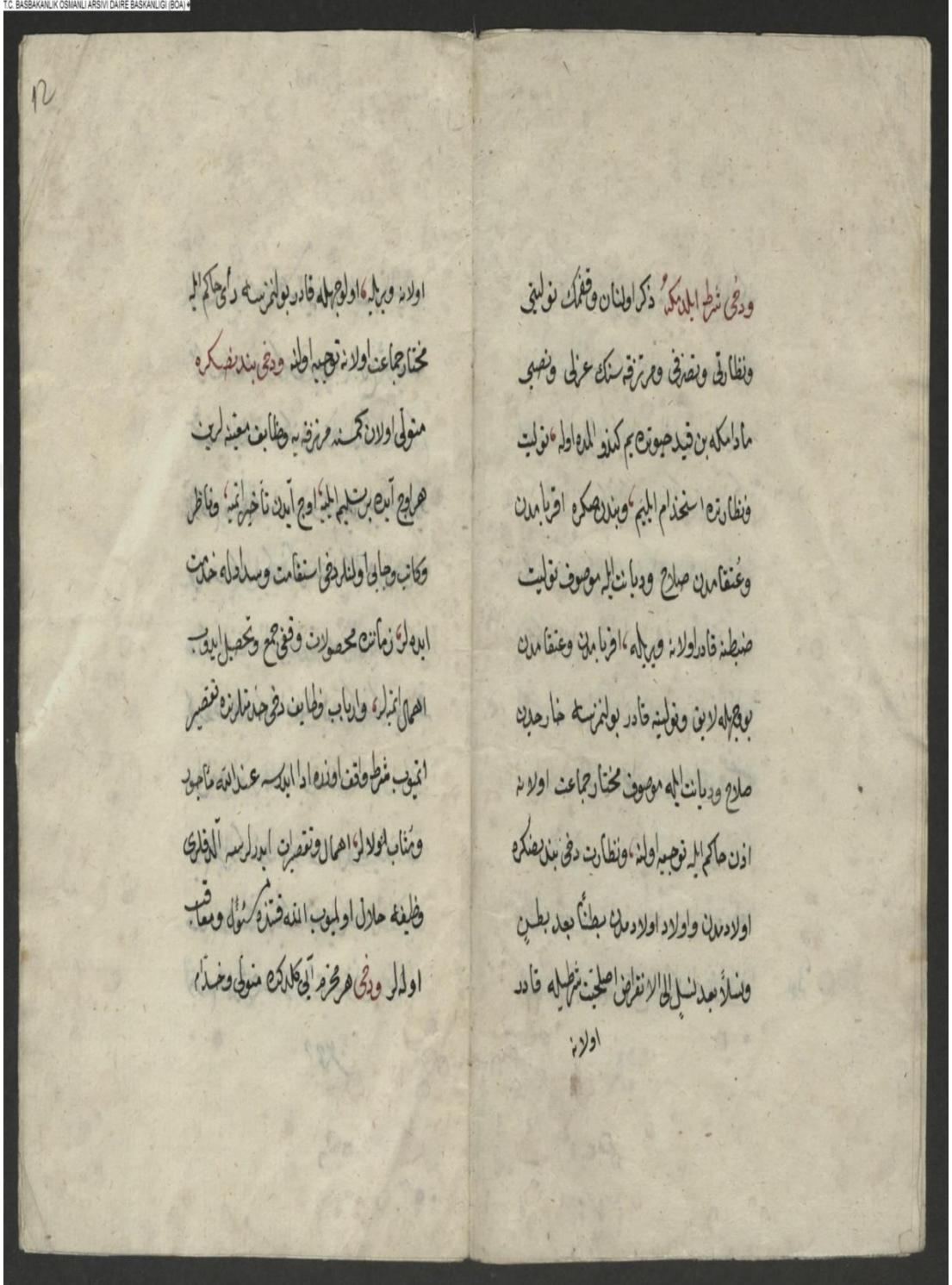
بوی بر اخیجه منصف اوله و دخی شرط ایلمکه
 بن وقت اندک نضکر اولاد مدن و اولاد
 اولاد مدن و یا افریندن و یا لجه و زنه مدن
 بری و غن ایلمکه ذکر اولان اگر حرام و اگر
 دکا ندرین و ذکر اولان ارباب و ظایفه و غن
 اندکم بشراب خان لکن بابا مزهره غلبک
 ایلمدی دیو و یا بر طرفین ایه و فندان ابطاله
 سعی ایوب ملکیت دعواسن ایوب نفی و نقصن
 منصف اولاد عند حکم گنج اولوب و
 اول و جمله فصد ایوب و مغبون اولاد جمله
 الملک و ملاکله سنک و جمیع ناسک لغت اولدین

اوله

EV.VKF.00005.00078.001

BOA, EV. VKF, 5/78, (H. 999) M. 1591

Varak 10

EV.VKF.00005.00078.001

BOA, EV. VKF, 5/78, (H. 999) M. 1591

Varak 11

وحق احتیاج ابلد کزن کسختن فوج ابلد بالکر
 قاضی عرض ابلد کس متوال مذکور واسلوب
 مسطور اوزره ذکر اولان عفار و نغوه
 وحق و حسن ابلد کس بعد الخلیة الشریفة
 والاقرار والنهین بالکلیة تسجیل ایچون متولی
 نصب ابلد کس مسطور محوره افاض و تسلیم
 ابلد اولدی قیص و تسلیم ابلد متولید
 ساز او قاضی تصرف ابلد کس متولی
 منورده حق و حق منورده تصرف ابلد
 دیدیکه واقف منورده متولی متولی
 نالواجبه نصلیق ابلد کس اقراراً و تصدیقاً

وحق مرزیه معرفت ابلد کس نامی بوطوب
 کل وقتک معامکسن بوجوب شرع شریف
 تجدید ابلد کس و کفیل و زهد ابلد کس اعاده
 لازم اولدی اعاده و تجدید ابلد کس ذم پرلو
 برندن کورلد کس نکره متولید کس هر اس سنده
 حاکم الوقت ناظر و مرزیه معرفت ابلد کس
 کوروب کس کس امضا ابلد کس نکره یوز ابلد
 حق امضا و برابه زبانه اولورسه حلال اولوب
 نوم جزاه کسول اولور و اهل و طالبان و
 خدام و قضا کس برانک تبدیلی و عزل و نصبی
 لازم کلد کس حاکم الوقت متولی و ناظر

۴۴

EV.VKF.00005.00078.001

BOA, EV. VKF, 5/78, (H. 999) M. 1591

Varak 12

وفتنک عدم صحنی مغز، وکتب مغیره ده بطلان
 وفتنی کسرا، واکاستنی اولان شرط و
 ضوابطک عدم شاف مغز و محقق وضاد
 دهی معنی و مصنف اولدنی جهنک ذکر
 اولنان عفار و نفوه کت وفتنک رجوع
 اربوب حکم منوی مغز بکاسلیم بون
 و ذکر اولنان نفودی استغلاول و استیجاب
 ایچون و طبعه نولیت دیواجر مشاکر زیاده
 آدیغی تک بکاره طلب بدوین دیواجر
 مغزوه تک وفتنک رجوع و استزداد بکسته
 شروع اربوب منوی مغزور ایه حاکم فاضل

صحیحین شرعیین پس شروط ارکان وفت و
 نسبل، وجه و جید اوزره تمیم و تکیل
 بولدقد ضکره و افق مغز علیه رضون ملک
 الشکور، محض منولیه فتح کلام وسط
 مره قلوب امام اعظم، و همام افخم بیسوی
 کل، و در همای سبل اسناد اولان مستند
 السعاده حضرت ابو حنیفه عمه الکوفی جوزی
 بالخبر و کوفی قره و فض عماره لرزمی اولدغی
 بناء و دفن مغزوده بنا احتمالی بعد و اکثر
 مجتهدین، و اغلب ائمه دین قره و فضیق
 امر مغز سدید اولوب ائمه ثلثه ذکر اولدغی

فتنک

EV.VKF.00005.00078.001

BOA, EV. VKF, 5/78, (H. 999) M. 1591

Varak 13

نقود امر شروع و اکامنتی و ضمنی مندرج
اولا شروط صحیح و صحیح شبه بوفد و
مشایخ مناخرن قلزم بوقول معتبر و رد
معموله اولاد غنم هر کجا زنده دیو احتیاج
ابدیوب رجوعه مانع، واسنزه مدکنه
منازع، اولوب اوقاف زهره یی و وقف زهره
و بر مکن امتناع ایلد. حاکم مشار الیه
اسبح الله تعالی نعمه علیه دن اوقاف زهره
عخته و کندونک اجر مثلکن زیاده الدرخی
وظیفه دن برت ذمنم حکم طلب ایلد. حاکم
موی الیه، اجری الله الحق بین یدیه، دخی

دنا و عالم خیر صمد، حلال مشروط و کشف
معضلات، یعنی صد کتاب توفیقی واقع اولد
فاضیه جعل الله نسو عینیه عبثه راضیه
مراغه اولوب بعد الدعوی و الخصام
موتوی مزبور جواب و پرو، وقف عقار کن
صحیحی خصوصاً متولیه تسلیمین صکره
امامین همادین شمس بن منیر بن ابویوسف
بن یعقوب امام نافع و امام ثالث بو نافع
محمد بن حسن الشیبانی قلزم اهل لوزون
معارف اولد و وقف نفقه دهی حضرت امام
زفر بن انصاری روایتی اوزره وقف
نقود

EV.VKF.00005.00078.001

BOA, EV. VKF, 5/78, (H. 999) M. 1591

Varak 14

عقاد مذکور و نحوه مرقوم نک علی ای من
 بره صحنه و منوی زبورک شما زیاده و ظیفه
 رات دفته حکم محکم شرعی و قضایه بره
 ابدوب و اض زبور بوبایدن مطلبه فوز و ظرف
 و برامنه ظرف و نجاح بوباجی عنایت و قالی
 تمت آخره مصروف و دوام بخت و جدالی
 نهج آخره معطوف قلوب منوی مرقوم الیه
 اعاده نزاع ابدوب وقف مرقوم الیه امام
 زفر علیه رضوان الملک الاکبر قولی اوزره
 صحیح و آنک قرض صحیح و دفعه لزوم لازم
 اولدوغی چند افاده لزوم و دوامت عاریت
 و صلح

و حکم حاکم موقی الیه اول رای اوزره جارید
 و صحنه حکم لزوم حکم ساری دکال منوی
 مزبوره شما و ظیفه دن براف کافیه جاریدن
 اول اصل منوی بکاره بسون دیو کبر و
 ملکنه اسزاده شروع قصد الیک منوی
 سدید النظر هو اصوا و خطا مستطاب
 سلوک ابدوب اگرچه کم حضرت امام زفر
 قرع صحنه وقف لزوم عاریت و حکم
 حاکم اول رای اوزره جارید نک هدایه
 طریق اسلام و حماه شرعی علیه السلام دن
 امامین هما بین و بدیرین منبرین قلدین

EV.VKF.00005.00078.001

BOA, EV. VKF, 5/78, (H. 999) M. 1591

Varak 15

تولیه تسلیم صکره صحت لزوم مفاد اول
 دیو حاکم مشارالین اوقاف مزبورہ تک
 لزومہ دخی حکم طلب الکرہ حاکم موی الیہ
 افاض اللہ سبحانہ الرحمۃ علیہ اوقاف مزبورہ تک
 لزومہ دخی حکم الیہ حکم سابقہ احکام
 و فضا لایقین انام و اہرام الیہ و افق
 مزبورہ و متولوز مزبورہ محض لایقین تسجیل
 الیہک پس متول مزبورہ و اسلوب مسعود
 اورزہ طوق حکم حاکم الیہ احکام نام و
 استخماو نام اولوب اوقاف مزبورہ تک
 جمیعہ امام اعظم و ہمام اکرم قرہ دخی

بعد الحکم بالصحیحہ صحت لزوم مفاد اول
 خصوصاً حکم حاکم عارف محل اجہادہ مارق
 و مفاد اول اول حکم نافذ و مبہم و مجہود
 ائمہ کرام قدرہ مقبول و سلم در و نقض
 و انصافی غیر فاللہ دیو سابقہ صحیح و تنصیب
 صریح الیہک پس توافق شایع عموم
 صحیح منوط و شمول شرعیہ مربوط الیہک
 شوب خفاد معزا اولوب محل تراعدہ
 اصل صحت مجہود عدلہ امت قدرہ ثابت
 و ظاہر و نفس شرعیہ متحقق و باہر
 اولیجان امامین ہمایین قدرہ خود خصوصاً

تولیه

EV.VKF.00005.00078.001

BOA, EV. VKF, 5/78, (H. 999) M. 1591

Varak 16

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 انوار محمد جميل ، واصناف شكر جليل ، اول واقف
 احوال ، ووهب جهاد وجلال ، اول واجب الوجود
 ممنوع المنال ، جناب محصور ، وفائف الجود ،
 منسوع النوال ، حضرت مفصود ذكره أنك
 سلطانه تبديل وتغيير ونوال ، وشان
 بنظيره نجيل واخلال ، كمنز وصادق
 صلوات ، وسمان سبحان ، اول قبول درگاه
 آله ، وحرر حرر مع الله ، سرود زمره
 انبيا ، حبيب خدا ، محمد مصطفی ، عليه من الصلوة
 ماهو الاول ، ومن النجيان ماهو الاول وفي

خزائن محمد بن ، الحاج عيسى ، رضا خليفة ،
 بن عبد الله ، نعم الجليل ، ابن امام الامام
 داود بن ، سليمان بن ، حبيب بن محمد ،
 الاعسر ، كوتل سلطان ، كراجل
 محمد بن عبدالله ، حمزه بن ، محمد بن ،
 كراجل ، كراجل
 محمد بن ، حسن بن محمد ، علي بن ،
 خورشيد ، كراجل ، رجب خليفه
 محمد بن ، وغيرهم ،
 عبد الله افندي

EV.VKF.00005.00078.001

BOA, EV. VKF, 5/78, (H. 999) M. 1591

Varak 18

هو الوفاء على كل الأحوال

ما عرفت في هذه المحلة الصعبة عما مناهج النبوة الشريفة
 من الوفاء والتأييد والحبس والتخليد كذا في ودين
 جميعه بن بوي واني فضيئته فيه بالفضية وانزوم
 علما بالخلاف المشهور المعلوم وراعي المالك مرافعا
 في التفسير من كل دفع وجعل كذا العدم اليه سبحانه
 حسام الدين بن ابراهيم المنصور من قبل صدر العظام
 حضرت اسعد افندي القاضى بساكر
 روم على العمود على عظيم

الوفاء على كل الأحوال
 ما عرفت في هذه المحلة الصعبة
 من الوفاء والتأييد والحبس
 جميعه بن بوي واني فضيئته
 علما بالخلاف المشهور المعلوم
 في التفسير من كل دفع وجعل
 حسام الدين بن ابراهيم المنصور
 حضرت اسعد افندي القاضى بساكر
 روم على العمود على عظيم

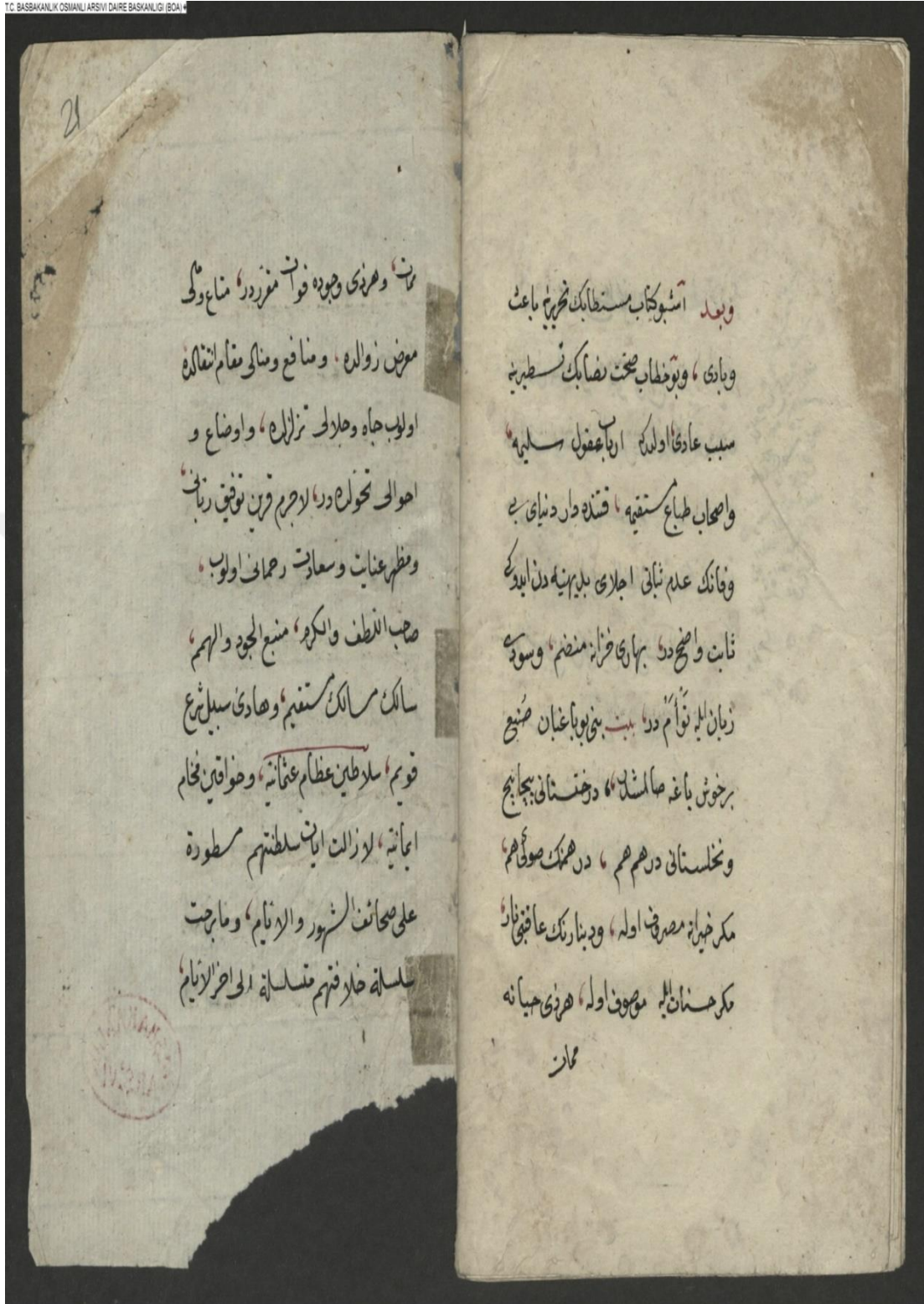
هرود

مرقد مطهر وروضه منور ليه اولسوك
 متوبات مبركة بيان والمهار، وجزا وصدقائه
 عيان واشكارا ابتداء وجملة آل اطهار
 ورفقة اصحاب ابرار ليه لايق وسراوردك
 سهر ولاينه هريرى برنج ميم
 واج هدائنه آفتاب بي
 نظيريد، ضون الله
 تعالى عليه
 اجمعين

EV.VKF.00005.00078.001

BOA, EV. VKF, 5/78, (H. 999) M. 1591

Varak 19

EV.VKF.00005.00078.001

BOA, EV. VKF, 5/78, (H. 999) M. 1591

Varak 20

999. Ca. B.

5/78

حضرتك ديو كيون ابوانكزي جاوشلرين
 اولوب نجسنگ خدمت عليه لرين بوجه استقامت
 وديانت صرف عمرنازين ايند عمده الامثال
 والاعيان، مقبول الصدور والاركان حميد
 جاوش ابن عبدالدائم زاد الله تعالى توفيقه
 وجعل التقوى زاده ورفيقه، وتقبله بقبول
 حسن وضاعف اجره وسماته على نوح احسن
 جناب رب الارباب، مالك الاملاك جلت
 عظته وعلت قدرته حضرتك الى الان
 كذى انعام واحسان ايلدوك نعم جليله
 ومن جزايه بحال تنبه ونيقظ اوزنه
 فرك

EV.VKF.00005.00078.001

BOA, EV. VKF, 5/78, (H. 999) M. 1591

Varak 21

SONUÇ

Haydar Çavuş, bu vakfı Bandırma'da kurmuştur. Vakıf kurulmadan önceki Bandırma ile vakıf kurulduktan sonraki Bandırma arasında çok fark vardır. Bu kurulan vakıf sayesinde, Bandırma merkez hüviyetine bürünmüş ve insanların yaşamlarını burada devam ettirmelerine olanak sağlanmıştır.

Haydar Çavuş Cami, Bandırma Limanı'nının hemen karşısındadır. Cami yanına yapılan hamam, hem islamın temizliğe verdiği önemi göstermiş olmakla birlikte hem de vakfin akarlarından olup, gelir sağlamıştır. Bu gelir de, cami ve mektebin giderleri için kullanılmıştır. Vakıf sahibinin, dini konulardaki hassasiyetini ve ilme verdiği önemi buradan anlamış bulunmaktayız. Bağışladığı evler ile camide görev yapacak insanların kalacağı yeri dahi düşünmüştür. Bağışladığı nakit, evlerden ve dükkânlardan gelecek kiralar ile de vakfin görevlilerinin maaşlarının verilmesini, vakfin kendini döndürmesini ve hayır işleri için kaynak üretmesini istemiştir. Bandırma Limanı'nın yakınına yapılan dükkânlar, konum itibariyle de yerleşim yerinin artmasına ve buradan başka şehirlere ticaretin yapılmasına da imkân vermektedir.

Haydar Çavuş'un dindar bir şahsiyet olduğunu düşünmekteyim. Camisinde her gün sabah namazında bir cüz Kuran okutmasını istemiş olmakla birlikte, bu durum her ay bir hatim yapılmasını da sağlamıştır. Cüz okunmasını şart koşmakla birlikte, bunu kimin yapması gerektiğini belli ederek, görevlendirme yapmıştır. Böylelikle bir aksaklık olmasının önüne geçmek istemiştir. Her gün okunacak sureleri de belirtmiş, kimlerin okuması gerektiğinin çerçevesini çizerek, bu görevlere mukabil ne kadar ücret verileceğini de belirtmiştir. Daha hayatta iken, türbedarının nasıl biri olması gerektiğini, ona verilecek ücreti, her gün türbede okunmasını istediği surelerin çerçevesini çizmiştir.

Haydar Çavuş'un, tecrübeli bir çavuş olduğunu, mesleki hayatı boyunca yaptığı vazifelerinden anlamaktayız. Dergâh-ı Âli Çavuşu olduğu için, saraya bağlı bir çavuştu. Çeşitli emirleri, hükümleri farklı beldelere götürerek, döneminin önemli kişileriyle görüşme imkanı olmuştur.

KAYNAKÇA

- Akgündüz, Ahmet. “İslam Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi”, İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları, 1996.
- Altuğ, Uğur. “Kanuni Sultan Süleyman Döneminde Dergâh-ı Âli Çavuşluğunun Kariyer Yolları ve Çavuşlar”. *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*. C. 3, S. 5, (2016): 116-128.
- Atmaca Can, Aynur ve Semanur Çelikbağ Ekinci. “Osmanlı Şehrinin Araştırılmasında Bir Kaynak: Vakfiyeler”. *Kent Kültürü ve Yönetimi Hakemli Elektronik Dergi*. C. 10, S. 29, (2017): 48-74.
- Baltacı, Ali. “Nitel Araştırmalarda Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme”. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. C. 7, S. 1, (2018): 231-274.
- Barkan, Ö. Lütfi. "Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I: İstilâ Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zâviyeler". *Vakıflar Dergisi*. S. 2, (1942): 279-386.
- Berki, A. Himmet. “*Vakfa Dair Yazılan Eserlerde Vakfiye ve Benzeri Vesikalarda Geçen İstilah ve Tâbirler*”, Ankara: Doğu Matbaacılık, 1966.
- Çelik, Şenol. “Evliya Çelebi’nin Bandırma, Aydıncık (Edincik) ve Erdek İle İlgili Verdiği Bilgiler ve Bunların Değeri”. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. C. 15, S.28-1, (2012): 67-81.
- Ekim, Z. Emel. “Eski Fotoğraflarıyla ve Belgeleriyle Haydar Çavuş Cami”. *Uluslararası Bandırma ve Çevresi Sempozyumu Tam Metin Bildiriler Kitabı 1*, 17-19 Eylül 2018, Balıkesir: On yedi Eylül Üniversitesi, 2018: 469-503.
- Günay, Hacı Mehmet. “Vakıf”, *DİA*, C. 42, İstanbul 2012, 475-477.
- Hamidullah, Muhammed. “*Aziz Kur’an*”, İstanbul: Beyan Yayınları, 2010.
- Kayaoğlu, İsmet. "Vakfın Menşei Hakkındaki Görüşler". *Vakıflar Dergisi*. S.11, (1978): 49-55.
- Kayaoğlu, İsmet. “*İslam Kurumları Tarihi*”, Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1980.
- Koç, Ümit. “XVI. Yüzyılda Osmanlı Devleti’nde Çavuşluk Teşkilatı”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. C. 12, S. 2, (2002): 395-420.
- Korkut, Cem ve Mehmet Bulut, “XV. ve XIX. Yüzyıllar Arasında Osmanlı Para Vakıfları ve Modern Finans Kurumlarının Karşılaştırılması”. *Adam Akademi*.

- C. 7, S. 2, (2017): 167-194
- Köprülü, Fuad. "Vakıf Müessesesi ve Vakıf Vesikalarının Tarihi Ehemmiyeti".
Vakıflar Dergisi. S.1, (1938): 1-7
- Köprülü, Fuad. "Vakıf Müessesesinin Hukuki Mahiyeti ve Tarihi Tekâmülü".
Vakıflar Dergisi. S. 2, (1942): 1-35.
- Köprülü, O. Fuad. "Çavuş", *DİA*, C. 8, İstanbul 1993, 236-238.
- Kunter, H. Baki. "Türk Vakıfları ve Vakfiyeleri Üzerine Mücmel Bir Etüd".
Vakıflar Dergisi, S. 1, (1938): 104-117.
- Mutaf, Abdülmecit. "Haydar Çavuş Camii'nin İnşası ve Vakfiyesinin Kuruluşu",
Bandırma ve Yakın Çevresi Tarihi, Der. Ulaş Töre Sivrioğlu, Bursa: Dora
Yayıncılık, 2018, 219-225.
- Özbilgen, Erol. "*Bütün yönleriyle Osmanlı*", İstanbul: İz Yayıncılık, 2011.
- Özcan, Abdülkadir. "Dergâh-ı âli", *DİA*, C. 9, İstanbul 1994, 174.
- Özgüdenli, Osman Gazi. "Vakfiye" *DİA*, C. 42, İstanbul 2012,465-466
- Özkaya, Hatice Gökçen. "Osmanlı Evleri Üzerine Yeniden Düşünmek: 18.
Yüzyıldan Dâhiliyeli-Hariciyeli Beş İstanbul Evi Örneği". *Orta Doğu Teknik
Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi*. C. 35, S. 1, (2018): 244-245.
- Öztürk, Said. "*Osmanlı Arşiv Belgelerinde Siyakat Yazısı ve Tarihi Gelişimi*",
İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları,1996.
- Pakalın, M. Zeki. "*Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*", C.1, 2 bs.
İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1971.
- Şemseddin Sami. "*Kâmûs-ı Türkî*", Haz. Raşit Gündoğan, Niyazi Adıgüzel ve
Ebul Faruk Önal, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul, 2011.
- Şeker, Mehmet. "Vakfiyelerin Türk Kültürü Bakımından Özellikleri", *Ege
Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih İncelemeleri Dergisi*. S. 8, (1993): 1-18.
- Uluskan, Murat, "*Divân-ı Hümayun Çavuşları*", Yayımlanmamış Doktora Tezi.
Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2004.
- Yediyıldız, Bahaeddin. "Vakıf Müessesesinin XVIII. Asır Türk Toplumundaki
Rolü". *Vakıflar Dergisi*. S. 14, (1982): 1-27.

ARŞİV VESİKALARI

VGMA, Nr 733.

BOA, EV. VKF. 5/78.

BOA, MD, 4/1520.

BOA, MD, 50/60.

BOA, MD, 54/973.

BOA, MD, 5/233, 237.

BOA, MD, 64/33.

BOA, MD, 39/97.

BOA, MD, 42/61.

BOA, MD, 55/417.

BOA, MD, 60/696, 712, 756, 803, 889.

BOA, MD, 64/31, 32, 157, 212, 214, 217, 283, 293, 423, 450, 451, 452.

BOA, MD, 63/38.

BOA, MD, 85/572.

BOA, MD, 70/329.

BOA, EV. d, 12604.

BOA, TS. MA. e, 1252/50.

BOA, TS. MA. e, 1241/57, 60.

BOA, TS. MA. e, 1204/33.

BOA, AE. SAMD. III, 201/19389.

BOA, C. EV, 550/27757.

BOA, AE. SMST. III, 72/5301.

BOA, AE. SMST. II, 42/4115.

BOA, AE. SAMD. III, 133/13049.

BOA, C. EV, 350/17799.

BOA, İE. EV, 28/3236.

BOA, AE. SAMD. III 26/2458, 2471.

BOA, C.EV, 187/9318.

BOA, C.EV, 488/24695.

BOA, AE. SMHD. I, 196/15385.
BOA, AE. SOSM. III, 81/6179.
BOA, Ī. TAL, 140/34.
BOA, AE. SAMD. III, 218/21085.
BOA, HAT, 1459/17.
BOA, HAT, 1495/54.
BOA, C. EV, 11/506.
BOA, Ī. TAL, 83/84.
BOA, AE. SMMD. IV, 96/11321.
BOA, AE. SMHD. I, 144/10725.
BOA, C. EV. 595/30003.
BOA, C. EV. 345/17506.
BOA, C. EV. 79/3913.
BOA, AE. SMHD. I, 42/2504.
BOA, AE. SOSM. III, 35/2488.
BOA, Y. MTV, 14/21.

EKLER

Ek 1. Haydar Çavuş Cami, Atatürk Kitaplığı, 13 Mart 1929.

Ek 2. Haydar Çavuş Cami, Z. Emel Ekim Arşivi, 2018

Ek 3. Transkripsiyonu

Hüve

Haremeyn-i Şerîfeyn-i Şerefnâk fid-dâreyn evkâfına ilhâk olunan der-i 'aliyyede medfûn merhûm ve mağfûr Haydar Çavuş nâm sâhibül-hayrın Galata muzâfâtından Kapudağı nâhiyyesinde vâki' Bandırma kazâsında binâ ve ihyâ buyurmuş olduğu câmi'-i şerîfi evkâfi müsakkafâtından icâre-i vâhidelü ve icâreteyn ile kâin hâne ve dekâkînin kaydî defteridir. fi sene 1261

bir bâb tuz mahzeni: câmi'-i şerîf dersihânesi tahtında taraf-ı erbi'ası câmi'-i şerîf ve leb-i deryâ ve tarîk-i 'âmm ile mahdûd sene-i merkûmede îcârı 400

bir bâb .....dükkân ve ittisâlinde bir bâb mahzen: câmi'-i şerîf ittisâlinde etrâf-ı erbi'ası câmi' ve çeşme ve vakf-ı mezbûrdan şerbetci dükkânı ve tarîk-i 'âmm ile mahdûd sene-i merkûmede îcârı 250

bir bâb çeşme kurbunda .....dükkânı: yine mahall-i merkûmda çeşme kurbunda vakf-ı mezbûrdan yemişçi dükkânı tahtında sene-i merkûmede îcârı 80

bir bâb şerbetci dükkânı: mahall-i mezbûrda etrâf-ı erbi'ası vakf-ı mezbûrdan yemişçi dükkânı ve sarrâc dükkânı ve câmi'-i şerîf ve tarîk-i 'âmm ile mahdûd sene-i merkûmede îcârı 30

bir bâb sarrâc dükkânı: mahall-i merkûmda etrâf-ı erbi'ası vakf-ı mezbûrdan leblebici ve şerbetci dükkânları ve câmi' ve tarîk-i 'âmm ile mahdûd sene-i merkûmede îcârı 90

bir bâb leblebici dükkânı: mahall-i mezbûrda etrâf-ı erbi'ası vakf-ı mezbûrdan sarrâc dükkânı ve câmi'-i şerîf ve mekteb ve tarîk-i 'âmm ile mahdûd sene-i merkûmede îcârı 150

bir bâb 'attâr dükkânı: mahall-i merkûmda etrâf-ı erbi'ası vakf-ı mezbûrdan hammâm ve kahve ve tarîk-i hâss ve tarîk-i 'âmm ile mahdûd sene-i merkûmede îcârı 250

bir bâb kahve dükkânı: mahall-i merkûmda etrâf-ı erbi'ası vakf-ı mezbûrdan 'attâr ve berber dükkânları ve hammâm ve tarîk-i 'âmm ile mahdûd sene-i mezbûrede îcârı 350

bir bâb berber dükkânı: mahall-i mezbûrda etrâf-ı erbi'ası vakf-ı mezbûrdan kahve ve hammâm ve tarîk-i 'âmm ile mahdûd sene-i merkûmede îcârı 200

bir bâb hammâm: mahall-i merkûmda etrâf-ı erbi'ası vakf-ı mezbûrdan dekâkîn ve mekteb ve leb-i deryâ ve tarîk-i hâss ve tarîk-i 'âmm ile mahdûd sene-i merkûmede îcârı 900

bir bâb kundakçı dükkânı: mahall-i merkûmda etrâf-ı erbi'ası vakf-ı mezbûrdan icâreteyn ile Hâcî 'Osmân Beg dükkânları ve tarîk(-i hâss) ve tarîk-i 'âmm ile mahdûd sene-i merkûmede îcârı 90

bir bâb etmekci furunu: çârşûda kâin etrâf-ı erbi'ası Karazâde 'Alî Beg çizmecî dükkânı ve vakf-ı mezbûrun icâreteyn ile terzi dükkânı ve kayyûme meşrûta menzil ve tarîk-i 'âmm ile mahdûd sene-i merkûmede îcârı 550

bir bâb 'attâr dükkânı: çârşûda kâin etrâfında vakf-ı mezbûrun bakkâl dükkânı ve icâreteyn ile Çubukcu Oğlu İsmâil dükkânı ve tarîk-i 'âmm ile mahdûd sene-i merkûmede îcârı 425

bir bâb bakkâl dükkânı: mahall-i merkûmda etrâf-ı erbi'ası vakf-ı mezbûrun 'attâr dükkânı ve icâreteyn ile helvacı ....dükkânı ve tarîk-i 'âmm ile mahdûd sene-i merkûme îcârı 450

bir bâb bakkâl dükkânı: mahall-i mezbûrda etrâf-ı erbi'adan vakf-ı mezbûrun kazzâz dükkânı ve icâreteyn ile helvacı ...dükkânı ve tarîk-i 'âmm ile mahdûd sene-i merkûmede îcârı 460

bir bâb kazzâz dükkânı: mahall-i merkûmda etrâf-ı erbi'ası vakf-ı mezbûrdan bakkâl dükkânları ve tarîk-i 'âmm ile mahdûd sene-i merkûmede îcârı 200

bir bâb bakkâl dükkânı: mahall-i merkûmda etrâf-ı erbi'ası vakf-ı mezbûrdan kazzâz ve helvacı dükkânlarıyla mahdûd sene-i merkûme îcârı 220

bir bâb helvacı dükkânı: mahall-i mezbûrda etrâfında vakf-ı mezbûrdan bakkâl dükkânı ve tarîk-i 'âmm ile mahdûd sene-i merkûmede îcârı 320

bir bâb nısf dükkân-ı pâpûccu: ..... kâin etrâf..... sâatci 'Ömer Efendi dükkânı ve bir tarafına Sun'ullâh Efendi mektebi dîvârı bir tarafı pâpûccu 'Avvâd'ın dükkânı ve tarîk-i 'âmm ile mahdûd sene-i merkûme îcârı 75

bir bâb duhânî dükkânı: bir tarafı vakf-ı mezbûrun berber dükkânı bir tarafı hammâm ve kapusu ve tarîk-i 'âmm ile mahdûd sagîr dükkân sene-i merkûme îcârı 70

yekûn: 5560

müsâfirîn-i hayvânâtı meccânen rabt olunması şartıyla sâhibül-hayrât Haydar Çavuşun birâderi Mehmed Beg'in inşâ eylediği bir bâb âhûrun ta'mîr ve termîmine meşrûta eyleyip mu'ahhiren Haydar Çavuş vakfî tarafından idâre olunan icâre-i

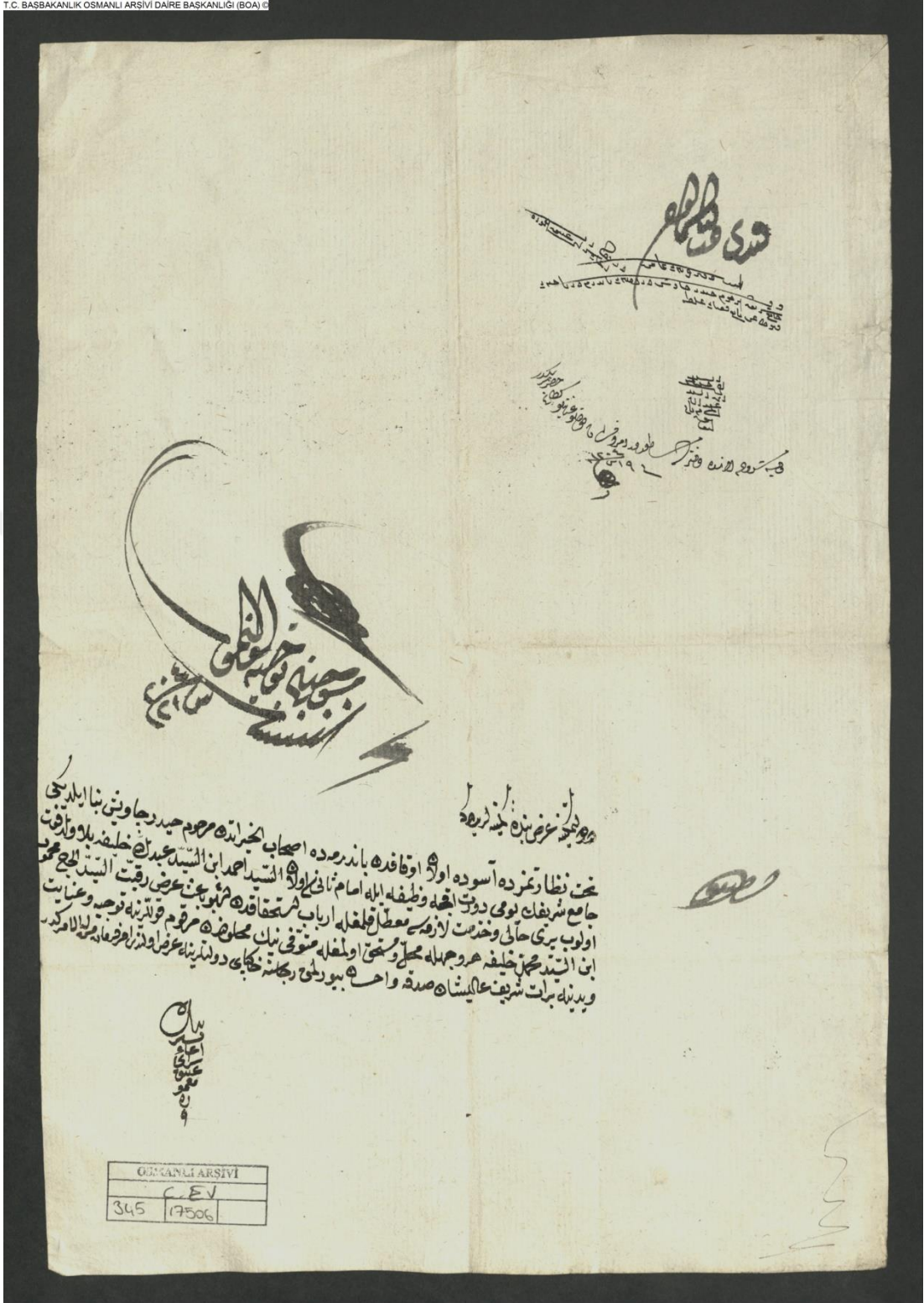
vâhidelü dekâkînin .....münkariz olduğuna mebnî vakf-ı merkûm tarafından idâre olunan dekâkîn.

bir bâb çizmecî dükkânı: .....bir tarafı vakf-ı mezbûrdan duhâncî dükkânı ve vakf-ı menzil ve bir tarafı Kahvecî Ahmedzâde furunu ve tarîk-i 'âmm ile mahdûd sene-i merkûme îcârı 300

bir bâb duhâncî dükkânı: mahall-i merkûmda vâki' etrâf-ı erbi'ası vakf-ı mezbûrdan çizmecî ve na'lband dükkânları ve hâne ve tarîk-i 'âmm ile mahdûd sene-i merkûmede îcârı 300

bir bâb na'lband dükkânı: mahall-i mezbûrda iki tarafı hâne ve bir tarafı vakf-ı mezbûrun duhâncî dükkânı ve bir tarafı tarîk-i 'âmm ile mahdûd sene-i merkûmede îcârı 150

yekûn: 750

C.EV.00345.17506.001

Ek 4. BOA, C. EV. 345/17506 (H.21 Ş. 1204/ 6 Mayıs 1790)

Ek 4. Transkripsiyonu

.....

cami-'i şerîf merhûm Haydar Çavuş ...

kasaba-i Bandırma'da nahiye-i Kapudağı nam-i kasaba-i galata

es-Seyyid Ahmed ibn-i es-Seyyid Abdullah .. nâm

.....emr-u fermân nehâbetlü inâyetlü Sultan Hazretlerindir

fî 19 Şa'ban sene 1204

Mucebince tevcih olunmuştur

21 Şa'ban sene (1)204

Ol kimesne 'arz-ı bende-i kimesnelerdir ki

taht-ı nezâretimizde âsûde olan evkâfda Bandırmada ashâbu'l-hayrâtdan merhûm Haydar Çavuş binâ eylediği câmi'-i şerîfin yevmî dört akçe vazîfe ile imâm-ı sânisî olan es-Seyyid Ahmed ibn-i es-Seyyid Abdullâh'ın halîfe bilâ veled fevt olup yeri hâlî ve hıdmet-i lâzimesi mu'attal kalmağla erbâb-ı istihkakdan iş bu bâ'is-i 'arz-ı rikkat es-Seyyid el-Hacc Mahmûd ibn-i es-Seyyid mahall-i halîfe her vecihle mahall ü müstehakk olmağla müteveffânın mahlûlünden merkum kullarına tevcih ve 'inâyet ve yedeyne berât-ı şerîf-i 'âlîşân sadaka ve ihsân buyurulmak ricâsına hâkpây-i devletlerine 'arz olundu emr ü fermân men lehül'-emrindir

Bende

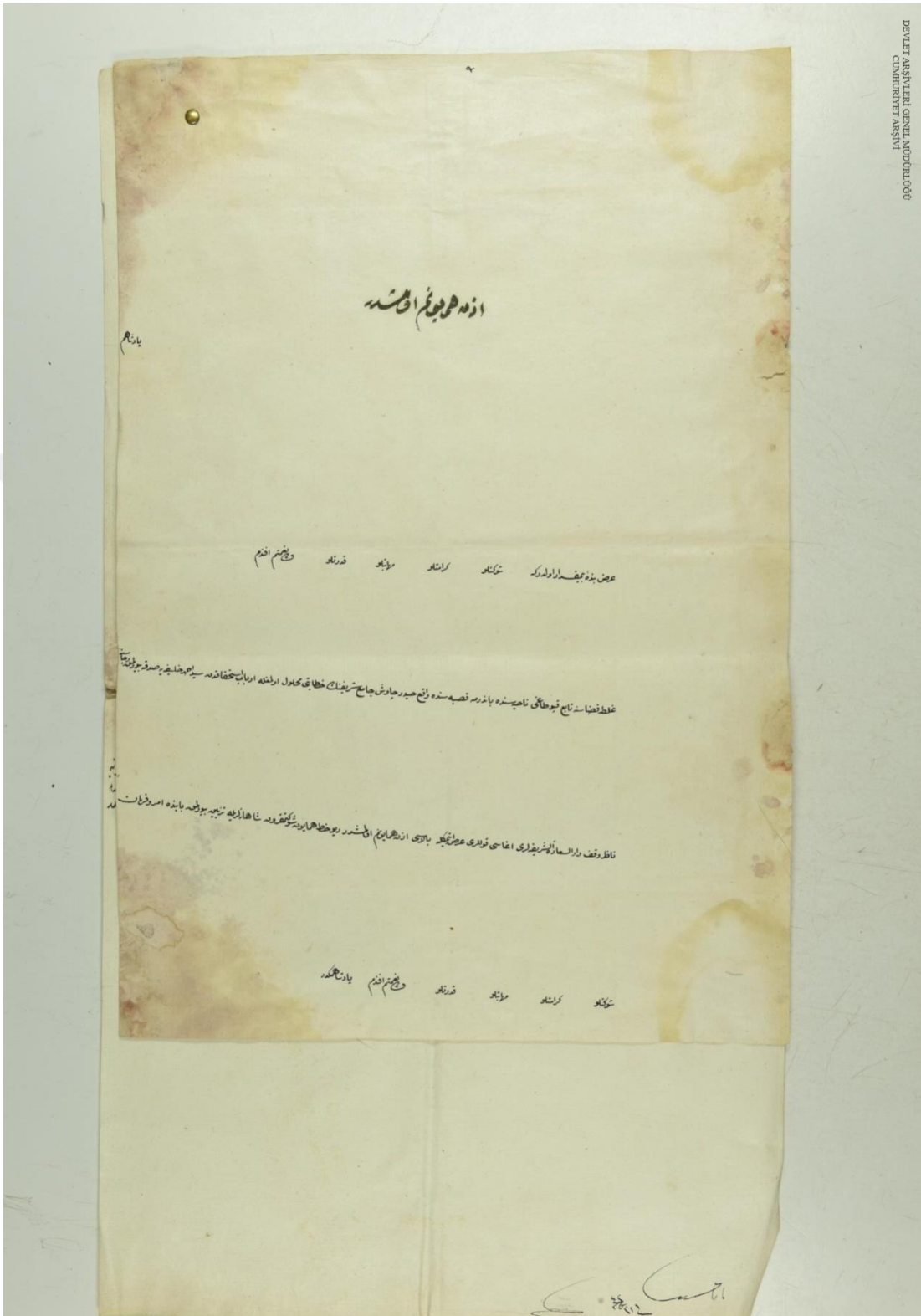
...

Ağa-i

Saray-ı

Atik-i

Ma'mur

Ek 5. BOA, C. EV. 11/506 (H. 10 B 1242/ M. 7 Şubat 1827)

Ek 5. Transkripsiyonu

Hüve

İzn-i hümayûnum olmuşdur

'Arz-ı bende-i bî-mikdâr oldur ki şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü veliyy-i ni'metim efendim pâdişâhım

Galata kazâsına tâbi' Kapudağı nâhiyyesinde Bandırma kazâsında vâki' Haydar Çavuş câmi'-i şerîfinin hitâbeti mahlûl olmağla erbâb-ı istihkakdan Seyyid Ahmed halîfeye sadaka buyurulmak ricâsına nâzır-ı vakf-ı dârü's-sa'âde eş-şerîfeleri ağası kulları 'arz etmekle bâlâsı izn-i hümayûnum olmuşdur deyü hatt-ı hümayûn-ı şevket-makrûn-ı şâhâneleriyle tezyîn buyurulmak bâbında emr ü fermân şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, veliyy-i ni'metim efendim pâdişâhımındır

Bandırma fî 21 Şa'ban (12)42

Ek 6. Transkripsiyonu

Hüve

Bâb-1 'âlî

Dâ'ire-i sadâret

Amedî-i dîvân-ı hümayûn

185

'Atûfetlü efendim hazretleri

Cihet-i 'askeriyeye müte'allik husûsâtda müşâhid olan hıdemât-ı memdûhasına mebnî Bandırmada vâki' Haydar Çavuş câmi'-i şerîfi imâm ve hatîbi Akşehirlizâde Mehmed Hamdî Efendiye beşinci rütbeden bir kıt'a mecîdî nişân-ı zîşânı i'tâsı zımnında taraf-ı vâlâ-yı seraskeriyeden vârid olan tezkire 'arz u takdîm kılınmış olmağla ol bâbda her ne vecihle irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhî şeref-müte'allik buyurulur ise mantûk-ı 'âlîsi infâz edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim fi 18 muharrem sene (1)316 fi 27 mayıs sene (1)314

Sadr-ı a'zam Rifat

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

resîde-i dest-i ta'zîm olup melfûfuyla manzûr-ı 'âlî buyurulan iş bu tezkire-i sâmiyye-i sadâretpenâhîleri ..... mucibince irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfetpenâhî şeref-müte'allik buyurulmuş olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir fi 29 muharrem sene (1)316 ve fi 7 hazîrân sene (1)314

Bende-i serkâtib-i hazret-i şehriyârî Mahmûd

ÖZGEÇMİŞ

Hilal Kaya Şimşek

Adres: Güngören, İstanbul

İletişim bilgileri: hilalkayasimsek@gmail.com

A. EĞİTİM

Yüksek Lisans: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Tarih ve Medeniyet Araştırmaları Anabilim Dalı Tarih ve Medeniyet Araştırmaları Bölümü, ... , İstanbul

Lisans: İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümü, 2019, İstanbul

İstanbul Üniversitesi Fars Dili ve Edebiyatı Bölümü, 2016, İstanbul

Ön lisans: Anadolu Üniversitesi Laborant ve Veteriner Sağlık Bölümü, 2005, Eskişehir

Anadolu Üniversitesi İlahiyat Bölümü, 2012, Eskişehir

Sertifika: İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Pedagojik Formasyon, 2018, İstanbul

B. MESLEKİ DENEYİM

2006 - 2008 Tıp Merkezinde Laborant